

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Навчально-науковий інститут економіки
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

В.о. завідувача кафедри,

д.е.н., професор

О.В. Добровольська

“ _____ ” _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

**Удосконалення управління фінансовою стійкістю
сільськогосподарського підприємства**

**Виконав: студент за
освітньо-професійною програмою
«Фінанси, банківська справа та
страхування» зі спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»
Іпатов І.П.**

Керівник: доц. Олійник О.О.

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Освітній ступінь магістр
Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри _____ Л.І. Катан
«__» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студенту

Іпатову Івану Петровичу

- 1. Тема дипломної роботи «Удосконалення управління фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства»**
- 2. Керівник роботи Олійник Олег Олександрович, доцент затверджені наказом ДДАЕУ від «30» листопада 2020 р. № 2997**
- 3. Строк подання студентом роботи «15» лютого 2021 р.**
- 4. Вихідні данні роботи Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки до річної фінансової звітності, статистична та бухгалтерська звітність підприємства, Закони України та інші нормативно-інструктивні матеріали, праці видатних вчених, економічно-фінансова література.**
- 5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань які потрібно розкрити). 1. Теоретико-методичні аспекти визначення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств. 2. Аналіз та оцінка фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К». 3. Напрями підвищення управління фінансовою стійкістю АВ ТОВ «Агроцентр К». Висновки і пропозиції.**
- 6. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень). Концептуальні основи забезпечення фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства. Критерії ефективності забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства. Інструменти фінансового менеджменту у забезпеченні фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства. Динаміка показників ефективності сільськогосподарського виробництва АВ ТОВ «Агроцентр К». Оцінка ліквідності АВ ТОВ «Агроцентр К». Розрахунок інтегрального показника платоспроможності та фінансової незалежності АВ ТОВ «Агроцентр К». Структурна схема моделі забезпечення фінансовою стійкістю АВ ТОВ «Агроцентр К». Матриця стратегії забезпечення фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К». Множинний кореляційно-регресійний аналіз фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К».**

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

8. Дата видачі завдання 02 листопада 2020 р.

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Теоретико-методичні аспекти визначення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств	30.11.2020	
2.	Аналіз та оцінка фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»	25.12.2020	
3.	Напрями підвищення управління фінансовою стійкістю АВ ТОВ «Агроцентр К»	25.01.2021	
4.	Формування висновків і пропозицій	29.01.2021	
5.	Оформлення дипломної роботи	02.02.2021	

Студент _____ Іпатов І.П.

Керівник роботи _____ Олійник О.О.

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	8
1.1. Сутність та значення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах господарювання	8
1.2. Політика забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства	23
1.3. Методика оцінки фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства	34
Висновки до розділу 1	42
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АВ ТОВ «АГРОЦЕНТР К»	43
2.1. Організаційно-економічна характеристика АВ ТОВ «Агроцентр К»	43
2.2. Факторний аналіз рівня фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»	51
2.3. Комплексна оцінка фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»	61
Висновки до розділу 2	72
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ АВ ТОВ «АГРОЦЕНТР К»	73
3.1. Розробка моделі у забезпеченні фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»	73
3.2. Стратегія управління підвищення фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»	82
3.3. Фінансове планування у забезпеченні фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»	91
Висновки до розділу 3	102
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	106
ДОДАТКИ	115

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення управління фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства»

Дипломна робота містить: 114 с. (без додатків), 24 таблиць, 15 рисунків, 5 додатків, 90 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства.

Метою дипломної роботи є обґрунтування науково-теоретичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення управління фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства.

Методи дослідження – порівняльний, статистичний та економіко-математичний, метод економічного моделювання і прогнозування та формалізовані методи оцінки фінансового стану.

Вивчено і узагальнено теоретичні та науково-методичні основи щодо управління фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства; проведено аналіз фінансового стану та фінансової стійкості господарства; розроблені пропозиції щодо удосконалення управління фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства.

Результати впроваджені в діяльність сільськогосподарського підприємства АВ ТОВ «Агроцентр К», м. Дніпро вул. Мільмана 110 А.

АНОТАЦІЯ

ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ, СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО, МОДЕЛЬ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ.

АННОТАЦИЯ

ФИНАНСОВОЕ УПРАВЛЕНИЕ, РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ, ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ, ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ, ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТЬ, ЛИКВИДНОСТЬ, ДЕЛОВАЯ АКТИВНОСТЬ, СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОИЗВОДСТВО, МОДЕЛЬ ФИНАНСОВОГО УПРАВЛЕНИЯ.

SUMMARY

FINANCIAL MANAGEMENT, PROFITABILITY, FINANCIAL RESOURCES, FINANCIAL SUSTAINABILITY, SOLVENCY, LIQUIDITY, BUSINESS ACTIVITY, ACTIVITY.

ВСТУП

Актуальність теми. Фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства є однією з головних умов його життєдіяльності, розвитку і забезпечення високого рівня конкурентоспроможності не лише самого підприємства, а й аграрної галузі загалом. За допомогою оцінки фінансової стійкості виробляються стратегія і тактика розвитку підприємства, обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їхнім виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності сільськогосподарського підприємства. Фінансова стійкість передбачає спроможність своєчасного і повного виконання зобов'язань підприємства за розрахунками з бюджетом, споживачами, постачальниками, підрядниками, кредиторами, тобто можливість підприємства здійснювати всі необхідні грошові виплати і розрахунки. Фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства характеризується достатньою фінансовою забезпеченістю безперервності основних видів діяльності, фінансовою незалежністю від зовнішніх джерел фінансування, здатністю маневрувати власними коштами, достатнім забезпеченням матеріальних оборотних засобів власними джерелами покриття. Основою фінансової стійкості є раціональна організація і використання оборотних засобів.

Останніми роками питання оцінки фінансової стійкості підприємств висвітлювали у своїх працях вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них М.Д. Білик, І.О. Бланк, В.А. Забродський, Н.А. Кизим, Л.Н. Лахтінова, Є.В. Мних, Н.Ю. Невмержицька, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.В. Ткаченко, Г.В. Савицька, Ю.С. Цал-Цалко, Л.М. Шаблиста, Л.В. Шірінян, Е. Альтман, Е. Дж. Долан, Дж. К. Ван Хорн та багато інших.

Наукові здобутки вчених стали фундаментом для подальшого дослідження проблеми розробки дієвого механізму управління фінансовою

стійкістю сільськогосподарського підприємства, що є актуальним напрямом сталого функціонування суб'єктів господарювання та аграрної галузі в цілому.

Проте слід зазначити, що незважаючи на значну кількість та різноплановість напрацювань дослідників і сучасних наукових розробок щодо управління фінансовою стійкістю підприємств, удосконалення управління фінансовою стійкістю сільськогосподарських підприємств потребують подальшого наукового розгляду. Це зумовило актуальність вибору теми і проведення даного дослідження.

Метою дипломної роботи є проведення аналізу теоретичних та практичних аспектів оцінки фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства та розробка заходів її підвищення. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити сутність та значення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах господарювання;
- обґрунтувати політику забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства;
- встановити методiku оцінки фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику АВ ТОВ «Агроцентр К»;
- провести факторний аналіз рівня фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»;
- визначити комплексну оцінку фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»;
- розробити модель у забезпеченні фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»;
- запропонувати стратегію управління підвищення фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»;
- визначити напрям фінансового планування у забезпеченні фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К».

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти управління фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства.

Методи дослідження. В дипломній роботі використовувались такі методи як абстрактно-логічний, монографічний, статистичний, табличний метод відображення інформації, системно-синергетичний підхід до вивчення фундаментальних положень формування та удосконалення управління фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства.

Новизна роботи полягає у визначенні управлінського впливу який пов'язується із максимізацією прибутку на основі підвищення рівня фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства за збереження його економічної самостійності, збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення її якості, а також попередження можливих ризиків закладених в управлінні фінансовою стійкістю.

Інформаційне забезпечення дослідження становлять статистична та фінансова звітність АВ ТОВ «Агроцентр К», праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, монографічні дослідження, наукові публікації, інформація з мережі «Internet», а також власні спостереження.

Практичне значення одержаних результатів дають можливість АВ ТОВ «Агроцентр К» використати на практиці розроблений механізм щодо розвитку інструментарію з формування оптимальної моделі управління фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства що дозволить підвищити ефективність його функціонування.

Апробація результатів дослідження. Основні результати досліджень дипломної роботи пройшли апробацію у вигляді публікації доповіді на тему «Забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства» на XI Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (ДДАЕУ, м Дніпро, 29-30 жовтня 2020 р. Т.1).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність та значення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах господарювання

Сучасні ринкові умови господарювання мають суттєвий вплив на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, у яких значна частка прибутку набуває інфляційного характеру, знижується платоспроможність та їх ліквідність. Такий стан спонукає до підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, конкурентоспроможності продукції відповідно реформували управлінські підходи згідно останніх досягнень науково-технічного прогресу, вишукуванні ефективних форм господарювання у забезпеченні виробничих процесів, підвищенні рівня ділової активності та підприємницького характеру. В цілому це необхідно для стабільності розвитку аграрного виробництва, досягнення стійкого стану сільськогосподарських підприємств в мінливих умовах господарювання.

У наукових літературних джерелах «стійкість» має ототожнення з поняттям «сталість» (незмінність, постійність) і «стабільність» (забезпечення сталості), як певне трактування кібернетичного підходу «...стійкість – збереження незмінності деяких інваріантностей системи в процесі змін її стану» та економіко-математичного підходу «...умови, які забезпечують системі стан рівноваги або утримання її характерних ознак на відповідному рівні» [27]. Звідси основним концептуальним підходом до визначення поняття «стійкість», є процесуальна та результативна її складова, які означають здатність встояти, протистояти і адаптуватись до дій екзогенних та ендогенних чинників. Як процес – «стійкість» виступає наслідковим чинником у взаємозв'язку і взаємодії господарських операцій економічної системи підприємства з метою генерації факторів рівноваги і створення підґрунтя подальшого його розвитку.

Загалом «стійкість підприємства» визначають як економічну категорію, яка «...охоплює сукупність факторів що забезпечують підприємству стан контрольованої рівноваги та здатність до сталого економічного зростання шляхом ефективного забезпечення діяльністю» [24]. При цьому в економічній стійкості виокремлюються такі її види: внутрішній, зовнішній, загальний і фінансовий. Останній є головним компонентом економічної стійкості підприємства, тобто його фінансовою стійкістю, внаслідок якої підприємство має спроможність забезпечувати стабільність своєї діяльності, відповідно регулюючи виробничу та техніко-технологічну стійкість; підвищувати ефективність процесів із забезпечення виробничої складової; підвищувати маркетингову та кадрову стійкість та сприяти розвитку інвестиційної стійкості.

За такого підходу фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства є запорукою стабільності його функціонування і розвитку. Залежно від контексту проведення дослідження, під фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства розуміють «...характеристику стану фінансових ресурсів підприємства та результативність їх розміщення, фінансовий стан підприємства, ступінь залежності підприємств від залучених джерел фінансування, результат діяльності, стан розрахунків підприємства які гарантують його платоспроможність, ліквідність, прибутковість та кредитоспроможність» [68].

Фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства є головним компонентом загальної його стійкості, і виступає як об'єкт фінансового забезпечення господарської діяльності, характеризуючи стан фінансових ресурсів у забезпеченні пропорційності та збалансованості розвитку при збереженні платоспроможності, кредитоспроможності за умов припустимого рівня ризику. В першу чергу фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства забезпечує його платоспроможне положення, що має цілий ряд переваг перед іншими аналогічними підприємствами щодо отримання кредитних ресурсів, залучення інвестицій, вибір постачальників та підбір

кваліфікованого персоналу. Чим вищий рівень фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, тим більша його незалежність від несподіваних змін кон'юнктури ринку, і тим менший ризик потрапити в рамки банкрутства.

Існуючий підхід до визначення поняття «фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства», деталізує окремі факторні формування, ознаки форм її прояву та основні функції. Але необхідно зазначити, фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства відноситься до комплексного, багатофакторного і статично-динамічного категоріального економічного апарату, де постає необхідність проведення аналізу в поєднанні усього елементного складу системи фінансових взаємовідносин підприємства. Така підстава надає стверджувати: фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства є властивістю підприємства відображати процес взаємодії факторів зовнішнього і внутрішнього впливу на досягнення фінансової рівноваги із здатністю не тільки утримувати відповідний стан діяльності підприємства протягом певного часу, але й функціонувати і розвиватись. Тобто, «...в процесі функціонування кожне підприємство має зберегти не лише стійкість свого становища, але й збалансувати внутрішні можливості із впливом зовнішнього середовища для досягнення стану нової якості, що дасть змогу розвиватися» [4].

Визначення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства надає змогу отримати оцінку здатності підприємства адаптуватись до умов зовнішнього середовища із визначенням ступеня його незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Насамперед змістовність визначення ступеня фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств виходить із функцій які вони виконують. Враховуючи підходи до визначення ступеня фінансової стійкості господарської діяльності підприємств, пропонується її функції визначати за декількома основними принципами, тобто тими вимогами, які є обов'язковими у виконанні процесів організації діяльності, виявлення її результатів та опрацюванні цих результатів з метою визначення рівня

фінансової стійкості. Даний підхід у визначенні фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств надасть змогу істотно підвищити рівень ефективності опрацювання результатів діяльності. Це спонукає проводити більш періодично визначення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств і може мати таку класифікацію: щоденне, щотижневe, щомісячне, щоквартальне, щорічне.

В залежності від спектру досліджуваного питання, визначення рівня фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства можна розділити на два основних види [18]:

- за повнотою: вивчають всю аспектність діяльності підприємства у розрізі зовнішніх і внутрішніх його зв'язків;
- за тематикою: розглядають обмежене коло питань щодо виявлення можливостей покращення окремих напрямів діяльності підприємства.

У розрізі користувачів інформації (внутрішні, зовнішні) про рівень фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, інформацію поділяють за внутрішнім користуванням (комерційна таємниця), і зовнішнім (акціонери, інвестори, аудитори, органи державної влади).

В процесі встановлення рівня фінансової стійкості слід використовувати таку методикy, яка найбільшою мірою сприятиме ефективності її визначення. Будь-яка методика ґрунтується на проведенні аналізу, і може включати способи, правила і заходи щодо найбільш доцільного виконання роботи. В аналізі фінансової стійкості методика являє собою сукупність аналітичних способів і правил дослідження діяльності підприємства, спрямованих на вивчення різних об'єктів аналізу, які допомагають одержати з найбільшою повнотою оцінку фінансової стійкості та прибутковості сільськогосподарського підприємства.

До основних завдань, які комплексно розв'язуються у процесі оцінки фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, необхідно віднести наступні завдання [74]:

1. Встановлення позиції підприємства за розробленими фінансовими

показниками, що зводиться до виявлення забезпеченості підприємства оборотними засобами, правильності утворення запасів товаро-матеріальних цінностей, встановлення оптимального рівня заборгованості, виявлення економічних і фінансових результатів. Правильна оцінка позиції підприємства за фінансовими показниками може бути здійснена на основі їхнього системного і взаємозалежного аналізу.

2. Виявлення шляхів і можливостей подальшого поліпшення фінансової діяльності, тобто встановлення в процесі оцінки відхилень показників фінансової стійкості підприємства від критичних значень. Виявлення причин цих відхилень і розробка відповідних рекомендацій сприяють поліпшенню всієї виробничої діяльності підприємства.

Основними джерелами інформації для аналізу фінансової стійкості в цілому, є фінансова звітність, яка являє собою сукупність форм звітності, складених на основі даних фінансового обліку з метою представлення користувачам узагальненої інформації про фінансове становище і діяльність підприємства для прийняття ними визначених ділових рішень. Вивчення фінансової стійкості дозволяє оцінити можливості підприємства забезпечувати безперебійний процес фінансово-господарської діяльності та ступінь покриття коштів, вкладених у активи власними джерелами.

Фінансовий стан сільськогосподарського підприємства, його стійкість і стабільність залежать від результатів його виробничої, комерційної та фінансової діяльності. Якщо виробничий і фінансовий плани успішно виконуються, то це позитивно впливає на фінансовий стан підприємства. Навпаки, внаслідок спаду обсягів виробництва і продажів відбувається підвищення її собівартості, зменшення виручки і суми прибутку, і як наслідок погіршення фінансового стану сільськогосподарського підприємства та його платоспроможності. Отже, стійкий фінансовий стан є підсумком грамотного, умілого керування всім комплексом факторів, що визначають результати господарської діяльності сільськогосподарського підприємства. Стале фінансове становище, у свою чергу, робить позитивний вплив на виконання

виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансова діяльність як складова частина господарської діяльності повинна бути спрямована на забезпечення планомірного надходження і витрачання грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного і позикового капіталу і найбільш ефективного його використання [62].

Визначення меж фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства належить до числа найбільш важливих економічних проблем в умовах ринку, бо безпосередня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розширення виробництва, а надлишкова – буде перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства зайвими запасами і резервами. При цьому факторний вплив на фінансову стійкість сільськогосподарського підприємства необхідно класифікувати за такими ознаками (рис. 1.1) [59].

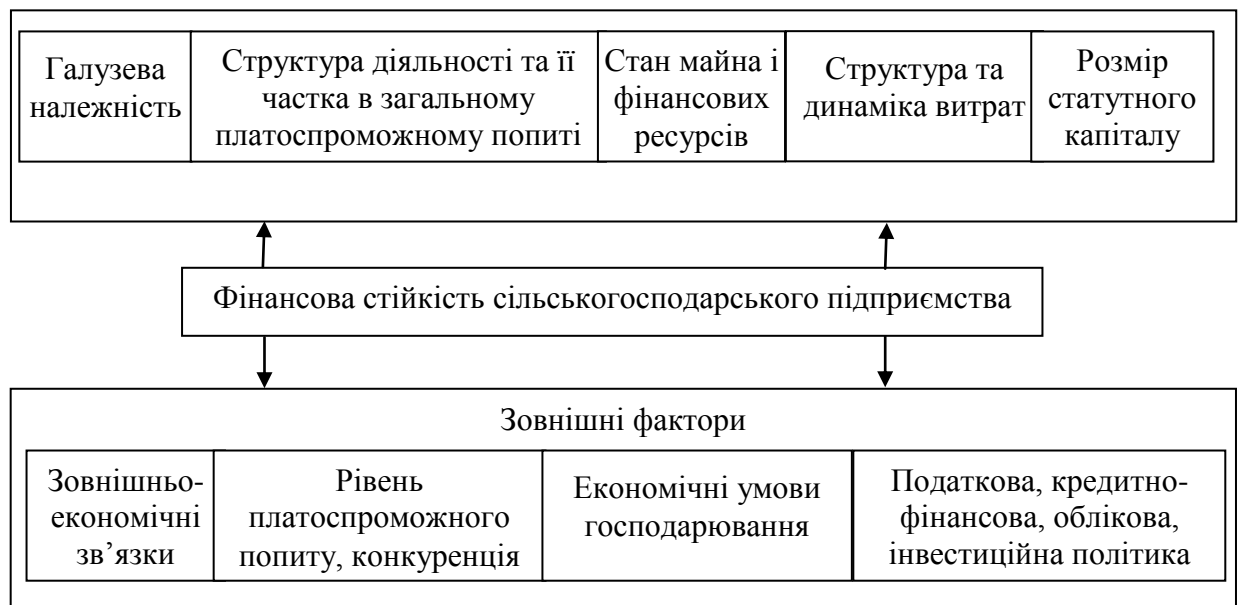

Рис. 1.1. Факторний вплив на фінансову стійкість сільськогосподарського підприємства за місцями їх виникнення

- за місцями виникнення (зовнішні, внутрішні);
- за важливістю отриманого результату (основні, другорядні);
- за структурованістю (прості, складні);

– за періодом дій (постійні, тимчасові).

В процесі проведення аналізу рівня фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, особливу увагу необхідно звертати на внутрішні фактори, від яких залежить діяльність підприємства, і на які можна впливати та якими можна управляти. В залежності від впливу вищезначених факторів, надається можливість виділяти такі види фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, як: поточна (в момент здійснення аналізу) і потенційна (перспектива нарощування обсягів діяльності на протязі певного періоду з виходом на новий рівень фінансової стійкості). Тобто фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства на короткостроковий період діяльності означає досягнення стану рівноваги: довгостроковий період – трансформування стабілізуючих чинників у фактор розвитку підприємства.

На разі існує й інший підхід до класифікації чинників впливу на фінансову стійкість підприємств, поділяючи ці фактори на дві групи [73]:

I. Незалежні від діяльності підприємства (зовнішні, або екзогенні):

1) загальноекономічні чинники: спад обсягу національного доходу; зростання інфляції; уповільнення платіжного обороту; нестабільність податкової системи; нестабільність регулюючого законодавства; зниження рівня реальних доходів населення; зростання безробіття;

2) ринкові чинники: зниження ємності внутрішнього ринку; посилення монополізму на ринку; істотне зниження попиту; зростання пропозиції товарів-субститутів; зниження активності фондового ринку; нестабільність валютного ринку;

3) природні чинники: кліматичні умови; ґрунтовий горизонт; гідрогеологічні умови; рельєф;

4) інші чинники: політична нестабільність; негативні демографічні тенденції; погіршення криміногенної ситуації.

II. Залежні від діяльності підприємства (внутрішні, або ендогенні):

1) операційні чинники: неефективний маркетинг; неефективна

структура поточних витрат (висока частка постійних витрат); низький рівень використання основних засобів; високий розмір страхових і сезонних запасів; недостатньо диверсифікований асортимент продукції; неефективний виробничий менеджмент;

2) інвестиційні чинники: неефективний фондовий портфель; висока тривалість будівельно-монтажних робіт; істотна перевитрата інвестиційних ресурсів; недосягнення запланованих обсягів прибутку за реалізованими реальним проектам; неефективний інвестиційний менеджмент;

3) фінансові чинники: неефективна фінансова стратегія; неефективна структура активів (низька їх ліквідність); надмірна частка позикового капіталу; висока частка короткострокових джерел залучення позикового капіталу; зростання дебіторської заборгованості; висока вартість капіталу; перевищення допустимих рівнів фінансових ризиків; неефективний фінансовий менеджмент.

У забезпеченні фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств, необхідно так управляти цими чинниками, щоб нівелювати не активний вплив зовнішнього середовища. В ситуації, коли підприємство має стійку внутрішню структуру й об'ємні запаси, але зовнішнє середовище досить нестабільне, ефективними будуть дії зі застереженням зовнішніх загроз на ринку шляхом диверсифікації та модернізації бізнесу. Якщо підприємство має більше слабких сторін, ніж сильних, доцільним є або зосередження на дуже вузькому сегменті ринку, або вихід із ринку.

У наукових виданнях зовнішнє середовище виступає як багаторівнева структура різних елементів, які знаходяться за межами підприємства проте різним чином впливають на його діяльність. Також виділять і різні методи аналізу зовнішнього середовища підприємства, де як правило зовнішні чинники впливу в більшості випадків не підлягають регулюванню зі сторони керівників певного підприємства у забезпеченні своєї фінансової стійкості. Тому для структурування зовнішнього середовища доцільно використати методику T.E.M.P.L.E.S. (Technology, Economics, Market, Politics, Laws,

Таблиця 1.1

Основні чинники зовнішнього середовища за методикою T.E.M.P.L.E.S.

Група чинників	Основні чинники групи	Напрямок аналізу чинників
Економіко-соціальні	<ul style="list-style-type: none"> - темпи розвитку національної економіки; - рівень галузево-регіонального розвитку; - динаміка і кон'юнктура ринку; - темп інфляції; - рівень безробіття; - державна політика у питаннях формування ціноутворення та розміру мінімальної заробітної плати; - швидкість зростання доходів громадян; - рівень та динаміка освіти та культури населення; - чисельність та структура населення. 	<ul style="list-style-type: none"> - оцінка попиту і пропозиції на цільовому ринку; - чутливість підприємства до вартості позикового капіталу; - аналіз тенденцій фондового та валютного ринку; - оцінка внутрішньогалузевої конкуренції; - опрацювання статистичних даних країни задля оцінки макроекономічних показників (рівень безробіття, рівень зайнятості, ВВП тощо); - вплив структури населення на діяльність підприємства.
Ситуаційно-політичні	<ul style="list-style-type: none"> - політична ситуація; - рівень політичної стабільності; - рівень корупції; - адміністративні перешкоди; - система забезпечення і охорони прав власності. 	<ul style="list-style-type: none"> - очікування рішень посадових осіб; - вплив реформ та програм уряду на діяльність підприємства; - оцінка політичних змін у країні.
Нормативно-правові	<ul style="list-style-type: none"> - нормативно-правове забезпечення у сфері трудових відносин та динаміка їх змін; - нормативно-правові акти у питаннях регулювання господарської діяльності; - законодавство у сфері оподаткування. 	<ul style="list-style-type: none"> - дослідження змін і тенденцій, як на рівні держави, так і на місцевому рівні, які прямо чи опосередковано можуть вплинути на діяльність підприємства; - оцінка впливу чинного законодавства на рівень конкуренції на ринку.
Технологічні	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток нових технологій та можливість їх запровадження на підприємстві; - новітні стандарти техніки та обладнання. 	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз можливостей підприємства вводити у виробничий процес новітні технології; - оцінка можливості запровадження нових методів отримання, зберігання та оброблення інформації.
Екологічні	<ul style="list-style-type: none"> - нормативно-правове забезпечення та стандарти у сфері охорони здоров'я та екологічної безпеки. 	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз впливу підприємства на екологію регіону; - оцінка діяльності конкурентів в екологічній сфері.

Із наведених даних таблиці 1.1, фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств, як і будь-яких інших, підпадає під вплив цілої низки чинників. Тому в цілях визначення окремими з них посилення або послаблення впливу на фінансову стійкість підприємств, їх доцільно об'єднати за групами в залежності від рівня виникнення (внутрішні та зовнішні) та ступеня значимості. Останню групу чинників необхідно поділити на базові чинники (I рівень), похідні (II рівень) та деталізуючі (III рівень). Причини виникнення таких чинників впливу на фінансову стійкість сільськогосподарського підприємства, підлягають свого врахування при виборі методів їх аналізу, на що необхідно звертати пристальну увагу. Так якщо взяти зовнішні чинники, які викликаються внаслідок дії об'єктивних економічних законів, та які майже не залежні від діяльності підприємства, то внутрішні чинники підвладні високому ступеню керованості, а характер їхньої зміни має тісну залежність від організаційної складової роботи самого сільськогосподарського підприємства. Характер впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на фінансову стійкість сільськогосподарського підприємства може бути різнобічним, яким необхідно і можливо управляти.

Як було зазначено вище, склад та ступінь значимості чинників поділяють за певними групами у розрізі їх рівневого складу, де I рівень чинників характеризується як узагальнюючий (базовий), і підпадає під вплив чинників II і III рівня, які «...одночасно виступають генератором взаємодії більш менших чинників впливу на фінансову стійкість. До чинників I рівня відносять фазу економічного циклу розвитку системи, стадію життєвого циклу підприємства» [5].

В залежності від фази економічного циклу розвитку системи, буде різний темп реалізації готової продукції і виробничих процесів у їх співвідношенні, а також рівень інвестування підприємства у виробничі запаси, отриманий рівень доходу підприємств та населення. Так за період економічної кризи, темп реалізації продукції відстає від темпу з її виробництва, також відбувається зменшення інвестувань у виробничі запаси що призводить до

скорочення об'єму буту і одночасно зменшення доходу підприємств і рівня доходу населення. Внаслідок чого «...знижується ліквідність підприємств та їх платоспроможність, що неодмінно негативно відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства» [42].

Стадія життєвого циклу підприємств є другим базовим чинником впливу на їх фінансову стійкість I рівня. Даний чинник виступає основоположним у досягненні загально-економічної мети діяльності підприємств, у досягненні якої необхідним є спрямування усіх інших їх стратегій (забезпечення обсягів діяльності, власним та позиковим капіталом, фінансовою стратегією). В цьому плані необхідно приділяти велику увагу на з'ясування специфіки окремо взятої стадії розвитку підприємства, так як специфічність кожної окремої стадії його розвитку, буде визначати потенційну можливість у забезпеченні обсягу діяльності, і тим самим впливати на величину прибутку, приріст активів з їх фінансуванням за окремими видами джерел: власні фінансові ресурси – самофінансування, і разом з цим, опосередковано сформує певний ступінь фінансової стійкості та визначить стабільність фінансової діяльності підприємства.

Похідні чинники II рівня виступають результуючою дією базових чинників. До складу яких відносять середній рівень доходу населення; демографічна ситуація; соціальна політика держави; податкова політика держави; грошово-кредитна політика; амортизаційна політика; загальний рівень стабільності; стратегія забезпечення обсягами діяльності; стратегія забезпечення активами; стратегія забезпечення капіталом; стратегія забезпечення грошовими потоками [7].

Чинники II рівня можуть виступати зовнішніми і внутрішніми. Вплив зовнішніх чинників пов'язаний з державним регулюванням в плані податкової, грошово-кредитної, амортизаційної, соціально-демографічної політики. Ступінь відповідних видів, напряму та методу такого впливу і фази економічного циклу, залежить від характеру та глибини впливу деталізуючих чинників – чинників III рівня. Внутрішні похідні чинники II рівня, у

забезпеченні фінансової стійкості підприємства, підпорядковують в собі стратегію забезпечення обсягів діяльності підприємства, політику забезпечення його активами, власним та позиковим капіталом.

В даному випадку розробка стратегії має передбачення визначати загальної потреби в активах, оптимальну їх структуру з одночасним визначенням джерел фінансування такої потреби та оптимізацію структури капіталу, який виступить гарантом у досягненні ефективної пропорційності коефіцієнтів фінансової прибутковості і фінансової стійкості підприємства. Необхідність досягнення такої пропорційності «...має бути основною метою підприємства, оскільки це один із чинників, який сприяє максимізації його ринкової вартості» [72].

Раніше встановлено, чинники III рівня виступають як деталізуючі, з їх допомогою надається можливість з'ясувати і деталізувати механізм впливу похідних чинників на фінансовий стан підприємства. Так до деталізуючих чинників III рівня відносяться: рівень конкуренції та інфляції; склад та структура активів; стратегія забезпечення власними фінансовими ресурсами та позиковий капітал; стратегія убезпечення ризику. Проте вплив на фінансову стійкість підприємства таких чинників різниться за оптимізаційною значимістю структурного складу активів підприємства, як один з важливих внутрішніх чинників його фінансової стійкості. В якості чого необхідним є відпрацювати правильну стратегію вибору із забезпечення активами.

Немаловажну роль у фінансовій стійкості підприємства відіграє якісна складова політики забезпечення оборотними активами, а саме від оптимального розподілу загального обсягу оборотних активів на виробничі запаси та активи у грошовій формі. Зменшення запасів і зростання ліквідних активів спонукає підприємство до отримання більшого обсягу прибутку внаслідок залучених в оборот додаткових коштів, але разом з цим може виникнути ризик неплатоспроможності підприємства. Тому «...оптимізація забезпечення поточними активами полягає в тому, щоб забезпечити достатньо високий рівень прибутковості активів при одночасній мінімізації ризику

втрати платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості» [32].

Стратегія забезпечення капіталом підприємства є другим за своїм значенням внутрішнім чинником III рівня, і полягає в оптимізації структурного складу та джерел фінансування активів, а також власних фінансових ресурсів із правильним вибором політики забезпечення ними. Зростання обсягів власних фінансових ресурсів внаслідок мобілізації внутрішніх джерел, збільшує потенційні можливості підприємства в отриманні прибутку, де його розмір і структура підлягає певному розподілу – частка якого спрямовується на реінвестиційні цілі.

Формування політики розподілу і використання прибутку підприємства виступає одним із основних заходів внутрішньо-деталізуючих чинників із своїм впливом на фінансову стійкість підприємства. Крім того, фінансова стійкість підприємства значним чином залежить і від коштів які додатково отримані на ринку позикового капіталу, де його нарощення може призводити як до росту прибутковості власного капіталу, так і до надмірного зростання частки позикового капіталу, і тим самим до зниження фінансової стійкості підприємства, збільшення ризику втрати платоспроможності та фінансової незалежності. В цьому зв'язку «...особливо важливим є чинник умілого використання ефекту фінансового левериджу і забезпечення оптимізації структури капіталу підприємства» [49].

Впливовість характеру на фінансову стійкість підприємства зовнішніх чинників III рівня особливо гостро проявляється на стадії кризового періоду економіки. З цим тісно пов'язані обсяги платоспроможності попиту населення, постільки ріст обсягів попиту стає стимулюючим фактором розширення обсягів діяльності підприємства. Проте останнє має потребу у зростанні активів підприємства, і обумовлюється необхідним пошуком додаткових джерел фінансування такого приросту. Залучені додаткові джерела фінансування призводять до структурної зміни у складі джерел фінансування активів, і відповідно виникає значний вплив на ступінь фінансової стійкості підприємства.

Характерний спад платоспроможного попиту в умовах кризового періоду національної економіки, призведе до загострення конкуренції на різних типах ринків. Гостра конкурентна боротьба є не менш важливим зовнішнім чинником фінансової стійкості, оскільки вона приводить до кон'юнктурної зміни на товарному, ресурсному та фінансовому ринках, що спричинює зміну цін на готову продукцію підприємства, здійснюючи неабиякий вплив на можливий обсяг реалізації, матеріальні ресурси які змінять витрати на виробництво і реалізацію готового продукту, фінансові ресурси у їх можливому залученні як позикових коштів. Ці всі зрушення відразу ж «...відобразяться позитивно чи негативно – залежно від характеру змін зовнішніх чинників на ступені фінансової стійкості підприємства» [11].

Крім того, до зовнішнього чинника III рівня необхідно віднести рівень інфляції, яка суттєво впливає на фінансову стійкість підприємства. Інфляційний вплив має негативний прояв на ступені отримання чистого прибутку підприємства, оскільки зменшений його обсяг має прояв на загальному рівні його фінансової стійкості. Це спонукає до зниження обсягів фінансових ресурсів які формуються за рахунок внутрішніх джерел підприємства. При зменшенні власних фінансових ресурсів підприємства внаслідок стабільної чи зростаючої їх потреби, обумовлює їх запозичення в значно більшому обсягу, і означає, що «...ціна на позикові ресурси зростатиме, ускладнюватиметься можливість їх використання для збільшення прибутковості власного капіталу, внаслідок чого зросте вартість капіталу підприємства. Усе це в сукупності сприяє зниженню ринкової вартості підприємства» [4].

Таким чином, внутрішні і зовнішні чинники мають суттєве значення на визначення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств, крім того специфіка їх діяльності може доповнюватись і чинниками сезонності виробництва та непередбачуваності аграрного товарного ринку.

Загалом механізм впливу чинників (I-III рівня) на фінансову стійкість сільськогосподарських підприємств можна подати на рисунку 1.2.

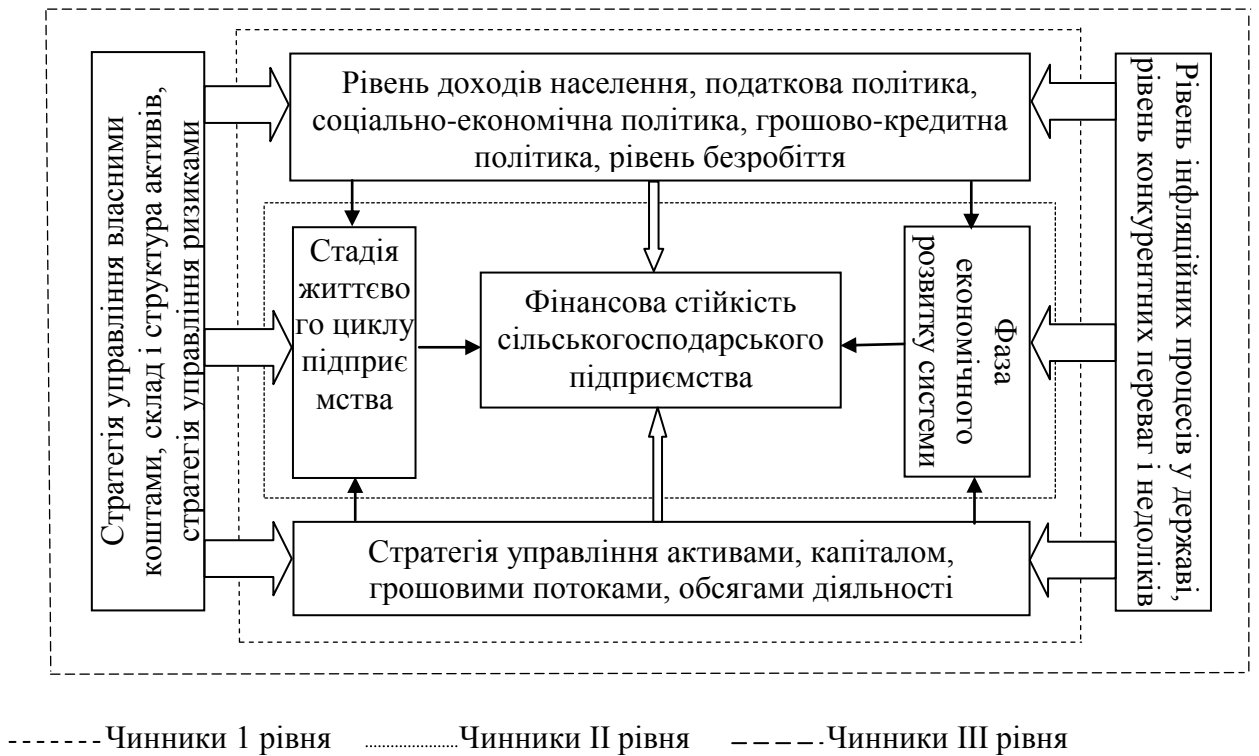

Рис. 1.2. Чинники впливу на фінансову стійкість сільськогосподарського підприємства

У виявленні напрямів забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, передбачається проведення аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів впливу, які мають такі класифікаційні ознаки свого прояву:

1) Макроекономічні: інфляція; місткість товарного ринку; політика держави; коливання валютних курсів; податкова система; конкурентне середовище в галузі; попит на продукцію; економічна стабільність.

2) Мезоекономічні: вимоги кредиторів; банкрутство боржників; аграрна політика регіону, насиченість регіонального ринку товарами та їх попит.

3) Мікроекономічні: питома вага дебіторської та кредиторської заборгованості; величина і структура витрат підприємства; рівень запасів і готової продукції; збалансованість грошових потоків; політика управління оборотними активами.

Таким чином, сільськогосподарське підприємство, як відкрита система та самостійний учасник ринкових відносин, має унікальну структуру внутрішнього та зовнішнього середовища, тобто «зіштовхується» із властивим тільки йому набором факторів фінансової стійкості і платоспроможності, притаманним конкретному сегменту ринку – аграрного ринку. Тому розробка індивідуальної системи забезпечення чинниками фінансової стійкості, дасть змогу ідентифікувати його фінансову стійкість, визначити періодичність проведення контролю та визначити результативність і ефективність таких дій. І якщо таке підприємство є фінансово стійким, то воно має перевагу перед іншими аналогічними підприємствами – учасниками ринкових відносин того ж типу щодо залучень інвестиційних ресурсів і отримання кредитів, вибір постачальників та замовників.

1.2. Політика забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства

Забезпечення фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства, є одним з найбільш значимих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, який досить тісно пов'язується з іншими системами забезпечення, органічно входить до системи забезпечення доходами та витратами, рухом активів, капіталу і грошових потоків, забезпечення структурою капіталу, показниками ліквідності та платоспроможності, ділової активності, рентабельності, іншими аспектами його діяльності. Важливість для сільськогосподарського підприємства підтримувати стабільну діяльність, свідчить про необхідність розробки концептуальних основ забезпечення його фінансовою стійкістю, внаслідок розробки певних заходів і прийомів щодо підтримки стійкого стану, де їх проявом виступають функції управління, завдання, принципи та критерії ефективності управління, які визначають об'єкт управління його мету та суб'єкт, тим самим мотивуючи свою прибутковість, ефективність та

системність господарювання в мінливих умовах сьогодення (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Концептуальні основи забезпечення фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства

Під забезпеченням фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства доцільно розуміти систему принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів і активів, їх формування та розподілу, яка б дозволила підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності та забезпечення і підтримання його фінансової рівноваги. При цьому об'єктом забезпечення фінансовою стійкістю визначено всі сфери діяльності підприємства, які забезпечують його функціонування в ринкових умовах. Суб'єкт забезпечення, як підсистема управлінського процесу, включає керівництво і менеджмент

фінансових служб, які координують фінансово- господарську діяльність підприємства для забезпечення стабільної прибуткової діяльності.

На наш погляд мета забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства полягає в постійній підтримці заходів, спрямованих на запобігання кризовим ознакам втрати стабільності діяльності, платоспроможності та кредитоспроможності. Незважаючи на довгостроковість забезпечення фінансової стійкості підприємства, проблеми з її забезпечення можуть виникати вже в поточному періоді у зв'язку із накопиченням кредиторської заборгованості та боргів за отриманими позиковими коштами. Тому запобігти втраті стійкого стану необхідним є постійна увага, відстежуючи прояви затримки платежів покупцями продукції, прогножуючи витрачання коштів на сплату кредитних зобов'язань, податкових платежів та витрат за іншими напрямками, тобто слід підтримувати збалансований рух грошових коштів.

Для досягнення поставленої мети у забезпечення фінансовою стійкістю, необхідно вирішувати комплекс завдань за кожною сферою діяльності сільськогосподарського підприємства. Так ефективно забезпечення фінансовою стійкістю залежить від узгодження виробничих і збутових процесів, тобто продукція, яка виробляється, має повністю задовольняти потреби споживачів і реалізовуватися згідно з графіком продажів. Мінімізація залишків готової продукції сприяє прискоренню оборотності оборотних активів, зростанню прибутків і стійкості сільськогосподарського підприємства. При цьому обґрунтування у залученні позикових коштів для оновлення виробничих потужностей дозволить отримати конкурентні переваги: зменшити витрати на випуск продукції, збільшити обсяг її реалізації. У процесі фінансування діяльності слід досліджувати структуру власного і позикового капіталу з метою збереження фінансової стійкості. Сприймаючи те, що такі сфери діяльності як інвестування і кредитування пов'язані з вивільненням коштів з обігу, що негативно віддзеркалюється на стабільності сільськогосподарського підприємства, тому в процесі забезпечення

фінансовою стійкістю доречно враховувати, чи буде достатнім розмір додаткового прибутку для погашення заборгованості за розрахунками що виникли. Також необхідно спланувати джерела покриття витрат у поточному періоді, тобто збалансувати й синхронізувати рух грошових потоків.

Загалом мета й завдання з підтримки фінансової стійкості реалізуються шляхом здійснення функцій забезпечення, де основними серед них є такі [69]:

1) спланований рух капіталу підприємства згідно його виробничих потреб, приділяючи увагу узгодженості платежів і надходження коштів на короткостроковий період, що дозволяє не тільки виявити планові прорахунки, але й виявити резерв коштів для майбутніх господарських операцій;

2) мотиваційні чинники стимулювання управлінського персоналу, чим досягається більш відповідальне ставлення до виконання своїх обов'язків, організує діяльність управлінського апарату, зменшуючи рівень впливу суб'єктивного людського фактору і дозволяє більш своєчасного реагування на фінансові прорахунки які можуть виникнути в процесі ведення фінансово-господарської діяльності підприємства;

3) належне опрацювання фінансової інформації з формування і використання капіталу підприємства та пов'язаних з ним вхідного і вихідного грошового потоку. Дана функція надає можливість отримувати дані для проведення аналізу і складання прогнозу фінансової стійкості підприємства;

4) аналітичне опрацювання отриманої фінансової інформації на основі встановленого показника оцінки фінансової стійкості, виявлення джерел з покриття запасів, структурне дослідження капіталу та ресурсів підприємства;

5) контрольні заходи з виконання розроблених фінансових планів щодо досягнення нормативних значень за показниками оцінки фінансової стійкості. Реалізація контрольної функції надає можливість встановити процес реалізації стратегії розвитку підприємства на довгостроковий період господарювання і своєчасного вживання заходів щодо підтримки фінансової стійкості;

6) моніторинг ефективності забезпечення фінансової стійкості підприємства в процесі проведення заходів з покращення або збереження

існуючого його фінансового стану, враховуючи можливість виникнення проблем платоспроможності, ліквідності, кредитоспроможності та рентабельності, тобто тих складових, які напряму впливають на стійкість всієї господарської діяльності підприємства.

Зазначені функції забезпечення фінансовою стійкістю реалізуються за всіма сферами діяльності сільськогосподарського підприємства, визначають основні критерії та підтверджують її ефективність, і свідчать про стабільність такого стану на довгострокову перспективу (табл. 1.2) [28].

Таблиця 1.2

**Критерії ефективності забезпечення фінансової стійкості
сільськогосподарського підприємства**

Сфери діяльності	Критерії ефективності забезпечення
Виробництво продукції	Забезпеченість матеріальних оборотних активів джерелами формування
Реалізація продукції	Задовільність структури ресурсів підприємства
Інвестування вільних коштів	Відповідність наявних джерел фінансування потребам в ресурсах
Фінансування	Задовільна структура капіталу підприємства
Кредитування продажу продукції	Відповідність наявних джерел фінансування потребам у ресурсах

За даними табл. 1.2 простежується, що такі сфери як інвестування і кредитування мають один критерій ефективності забезпечення, оскільки передбачають відповідні вкладення власних коштів і затримку в отриманні коштів, тобто наявна відсутність на певний час джерел фінансування активів і джерел погашення зобов'язань.

Прагнучи забезпечити фінансову стійкість сільськогосподарського підприємства, необхідним є дотримання певних принципів, серед яких за основні виокремлено такі [42]:

1) комплексність вирішення завдань і досягнення мети забезпечення стійкістю за сферами діяльності, функціями забезпечення, різними видами й типами стійкості, періодами забезпечення;

2) оптимальність темпів розвитку підприємства й обсягів залучень позикових коштів та оптимальність співвідношення власного й позикового капіталу як ознака у забезпеченні фінансової стійкості на всіх її етапах;

3) системність в оцінці й прогнозуванні стійкості: урахування впливу системи внутрішніх і зовнішніх факторів, ризикових ситуацій, змін у виробничому процесі які задають напрями розвитку фінансово-економічної діяльності;

4) прибутковість господарської діяльності як запорука вчасних і повних розрахунків із кредиторами, стабільності діяльності в поточному періоді, незалежність від негативного впливу зовнішнього середовища та внутрішніх непередбачуваних подій, пов'язаних із виробництвом продукції: простоїв, несвоєчасним постачанням товарно-матеріальних цінностей, відсутністю запчастин для ремонту обладнання тощо;

5) ефективність забезпечення фінансовою стійкістю досягається завдяки обґрунтованості рішень щодо забезпечення різними сферами й процесами діяльності на всіх рівнях функціональних підрозділів, їх узгодженості на кожному етапі реалізації, послідовності виконання розроблених напрямів функціонування відповідно до поточних, тактичних і стратегічних задач.

Немаловажну роль у визначенні типу фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства є класифікаційні її ознаки, якими виступає час проведення оцінки, рівень забезпеченості запасів джерелами їх формування, рівень фінансової стійкості, характер прояву у часі, фінансова стійкість як певний фінансовий стан [20].

Узагальнюючи методичні підходи у забезпеченні фінансової стійкості, представляється доцільною класифікація показників її оцінки за такими ознаками як елементами оцінки, рівнем значимості, характером визначення і можливістю визначення нормативного значення. В цілому методичний інструментарій забезпечення фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємств можна представити такими групами показників (рис. 1.4).

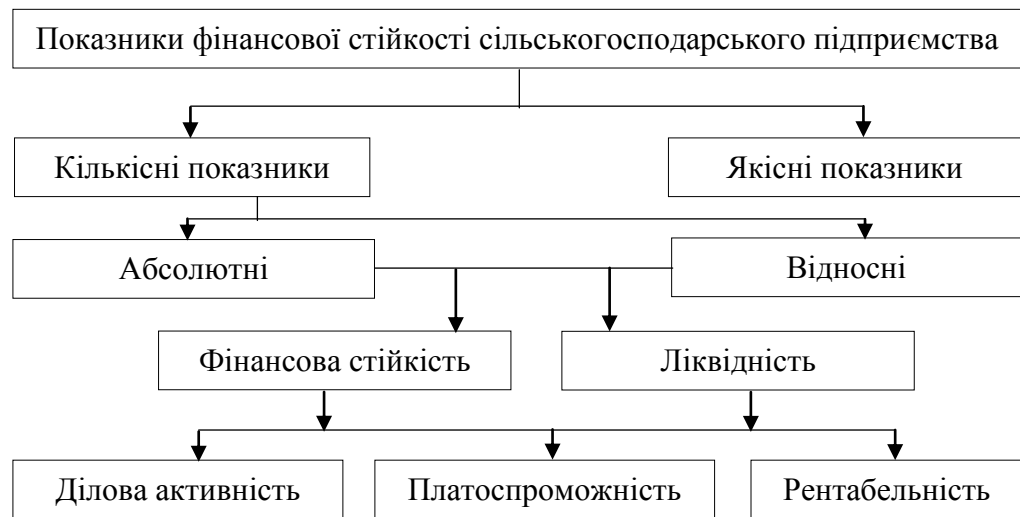

Рис. 1.4. Групи показників фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства

На сьогодні сільськогосподарські підприємства мають суттєві проблеми із забезпечення фінансової стійкості, це обумовлено недостатнім та неефективним забезпеченням структурою їх капіталу та активів. В результаті оцінки фінансової стійкості підприємств, на основі використання часткових показників, стає можливим визначення таких суттєвих проблем пов'язаних, по-перше: з інтерпретацією результатів розрахунків окремих часткових показників фінансової стійкості; по-друге – з неоднозначністю оцінки результатів розрахунків, яка проявляється у тому, що частина показників певної групи характеризує фінансову стійкість з позитивного боку (наприклад структура капіталу), а інша частина – з негативного (наприклад структура активів), призводячи до неможливості надати однозначне тлумачення рівня фінансової стійкості.

Недостатність власних джерел фінансування більшої частини сільськогосподарських підприємств обумовлюють необхідність розробки нових, більш досконаlih методичних підходів до забезпечення фінансовою стійкістю. До характерних ознак їх недофінансування необхідно віднести зменшення попиту на сільськогосподарську продукцію, і як наслідок – зниження обсягів виробництва, ріст заборгованості перед постачальниками за

товарно-матеріальні цінності, державним бюджетом, банками, затримка з виплатою заробітної плати працівникам [62].

Перспективним напрямом в управлінні фінансово-економічною діяльністю сільськогосподарських підприємств постає розробка процесу забезпечення їх фінансовою стійкістю, який забезпечить прийняття оперативних та стратегічних управлінських фінансових рішень. Його сутність можна визначити як систему методів із реалізації етапів прийнятих управлінських рішень, які ґрунтуються на основі діагностики фактичного стану фінансової стійкості, визначення дестабілізуючих чинників стійкості розвитку та оцінки індикаторів фінансово стійкого розвитку, дозволяють привести у відповідність цілі та завдання діяльності сільськогосподарських підприємств до умов внутрішнього і зовнішнього середовища, забезпечити збалансованість між необхідним обсягом фінансових потреб і фактичним фінансово-ресурсним їх потенціалом на певній стадії та фазі життєвого циклу певного підприємства (рис. 1.5).

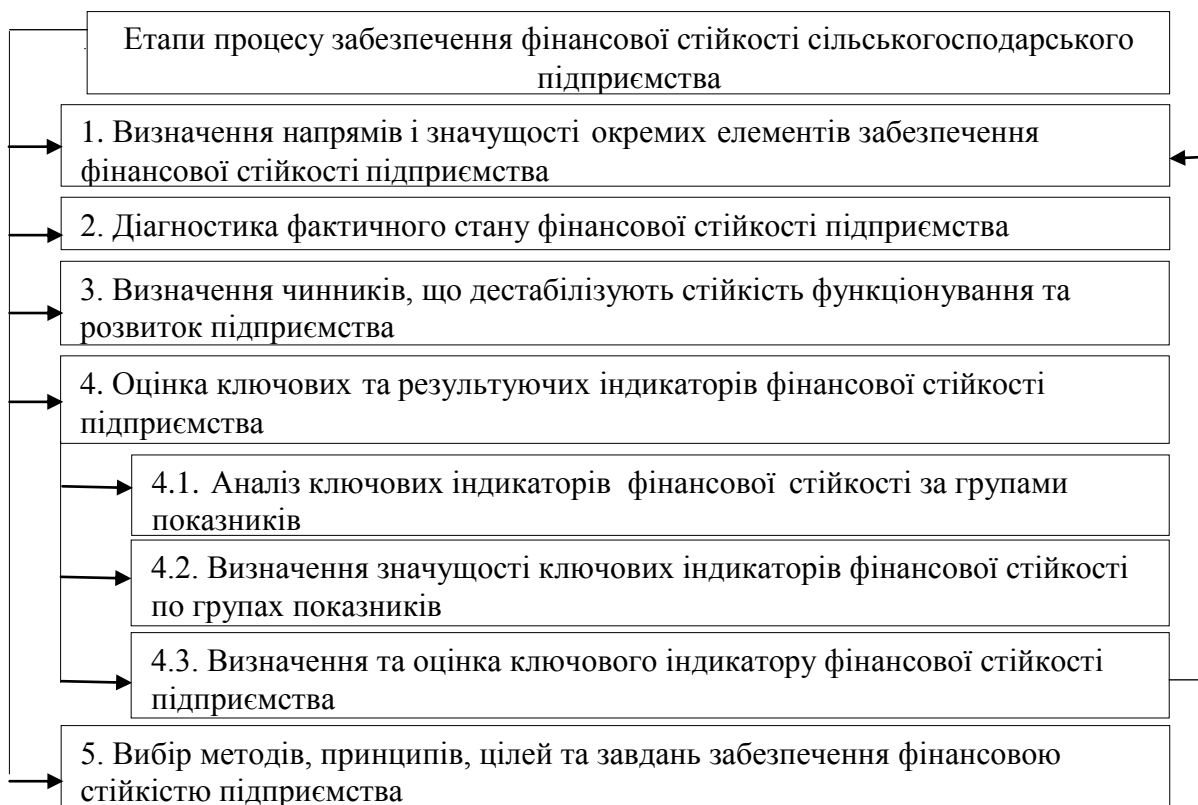

Рис. 1.5. Етапи забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства

За результатами оцінювання ключових і підсумкового індикаторів можна діагностувати фактичний стан сільськогосподарського підприємства, а саме: стійкий або нестійкий стан підприємства на ринку, керований або слабкерований процес розвитку підприємства, дія дестабілізуючих чинників є оборотною або безповоротною (некерованою). Після того як визначений стан підприємства, стає можливим вибір типу забезпечення його виробничо-господарською та фінансовою діяльністю. В умовах нестабільності, невизначеності та динамічності економічного середовища, найбільш прийнятним підходом до забезпечення фінансової стійкості підприємства, є параметричне адаптивне забезпечення за результатами з елементами раннього запобігання впливу зовнішніх дестабілізуючих чинників. При виборі методів забезпечення фінансової стійкості підприємства, зміст процесу забезпечення слід розглядати як сукупність трьох елементів: інформації, організації забезпечення і безпосередньо процесу забезпечення [33].

Відповідно до сучасної концепції забезпечення реалізацію цілей і завдань забезпечення фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства, необхідно вирішувати на двох рівнях: стратегічному (визначає мету оновлення системи) та оперативному (обумовлює напрями вдосконалення системи). Виокремлення цих рівнів обумовлене, по-перше, необхідністю врахування чинника часу – умов забезпечення фінансово стійкого розвитку підприємства в коротко-, середньо- та довгостроковому періодах, а по-друге, конкретизацією змісту рівнів фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства та відповідної компетенції в галузі забезпечення [47]. На оперативному рівні має йти мова про забезпечення безперервності виробничого процесу та процесу кругообігу капіталу підприємства, і як критерії ефективності забезпечення на цьому рівні – може використовуватися оцінювання динаміки показників фінансової стійкості та ліквідності. Саме на цьому рівні відбувається коригування методів аналізу й оцінювання чинників які дестабілізують і дезактивують розвиток підприємств.

Об'єктом забезпечення фінансової стійкості на стратегічному рівні,

виступає конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства та його ринкова вартість, тому як критерії ефективності слід використовувати оцінювання динаміки показників рентабельності та ділової активності. У свою чергу, це припускає проведення моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства, а також середовища його найближчого оточення, використовуючи стратегічні і тактичні інструменти фінансового менеджменту (рис. 1.6).

Рис. 1.7. Інструменти фінансового менеджменту у забезпеченні фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства

Використання інструментарію фінансового менеджменту в цілях визначення оцінки ефективності забезпечення фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства на оперативному, тактичному і стратегічному рівнях, рекомендується здійснювати на методах порівняльного аналізу, середніх величин, витратний, прибутковий і опційний, а також методи рейтингового оцінювання його фінансового стану. Звідси підвищення фінансової стійкості передбачає створення науково обґрунтованої концепції її забезпечення, орієнтованої на збільшення частки власних коштів у загальному обсязі ресурсів, що сприяє ефективному використанню позикових коштів, а також залученню зовнішніх джерел фінансування, що можливо шляхом застосування інструментів фінансового менеджменту.

Таким чином, розглянуті етапи процесу забезпечення фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства є сукупністю функцій забезпечення, впорядкованих у логічній послідовності їх виконання. В цьому випадку йдеться про забезпечення за замкненим циклом або з використанням ефекту зворотного зв'язку. Вважається, що реалізація функцій, передбачених цим управлінським циклом, забезпечить фінансово стійкий характер розвитку сільськогосподарського підприємства, а також визначення його спроможності протистояти негативній дії різних зовнішніх та внутрішніх факторів які впливають на його фінансовий стан. Результатом такого аналізу повинен бути висновок щодо спроможності сільськогосподарського підприємства здійснювати господарську діяльність, отримувати прибуток в умовах економічної самостійності, а також вірогідність збереження фінансово стійкого стану в ринкових умовах господарювання.

Визначення рівня фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, як головної компоненти загального його стійкого положення що характеризується станом фінансових ресурсів, а саме збереження платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику у підтриманні фінансової рівноваги, є результатом розробки і реалізації управлінських рішень як певної системи принципів та методів.

1.3. Методика оцінки фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства

Визначення оцінки фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства передбачає впровадження комплексної методики з виявлення, аналізу, ліквідацію проблем і прогнозування діяльності підприємства на основі прийняття випереджаючих управлінських рішень, направлених на досягнення його стратегічних та тактичних цілей. Деталізований фінансовий аналіз діяльності сільськогосподарського підприємства необхідно проводити за такими основними напрямками [29]:

- аналіз структури активів визначає співвідношення і зміни в статтях за рівнем їхньої ліквідності (грошових активів, коштів у розрахунках, запасів, постійних активів);

- аналіз структури пасивів включає поточні та довгострокові зобов'язання, власний капітал. Такий аналіз показує величину мобільних і постійних активів і зміну їх співвідношення, які статті зростають вищими темпами і як це впливає на структуру балансу, який розмір власного капіталу має підприємство і чи ефективно його використовує, міру залежності від зовнішніх джерел фінансування та строковість їх погашення;

- аналіз оборотних активів проводиться за рівнем ліквідності стосовно загального обсягу їх в структурі та джерелами формування;

- аналіз ліквідності і фінансової стійкості розраховують узагальнюючі та часткові показники, виявляють зміни та відповідність реальних їх значень оптимальним;

- аналіз ділової активності здійснюють за системою показників оборотності майна, ресурсів, капіталу, тривалістю фінансового та виробничого циклу;

- аналіз прибутковості визначають за показниками рентабельності господарської та фінансової діяльності і встановлюють взаємозв'язок між ними.

В даному випадку аналіз фінансового стану сільськогосподарського підприємства здійснюється в такій послідовності (рис. 1.8) [30].

Рис. 1.8. Етапи аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства

Сутність фінансового аналізу – це характерна деталізація фінансового стану та результатів пов’язаних з діяльністю сільськогосподарського підприємства за звітній період та в динаміці, відповідно до системи різнопланових параметрів, встановлення чинників які зумовили такий стан щодо прогнозування перспективних параметрів його розвитку. Поглиблене дослідження конкретизує, доповнює та розширює окремі напрями фінансового аналізу, який узагальнює методику його здійснення у визначенні фінансової стійкості підприємства. В даному випадку ступінь деталізації залежить від потреб користувачів аналітичної інформації, яка за різними авторськими підходами пропонується розраховувати «...блокові оцінки значень фінансових коефіцієнтів об’єднати у структурований узагальнюючий показник, який містить необхідний економічний зміст і забезпечує можливість ефективного оцінювання фінансового стану підприємства» [59], або «...для оцінки стану суб’єкта господарювання необхідно використовувати не просто певний перелік фінансових показників, а їх систему на основі вивчення яких можна було б сформувати цілісну картину діяльності підприємства» [42].

Крім того, згідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, методологічною основою аналізу фінансових результатів в умовах ринкових відносин, є прийнята для всіх підприємств модель їхнього формування та застосування [58]. Так на різних етапах розвитку національної економіки набули наступні основні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств, такі як аналіз фінансово-господарського стану неплатоспроможних суб'єктів господарювання, інтегральна оцінка інвестиційної їх привабливості та визначення фінансового стану позичальників, а також здійснення аналізу фінансового стану підприємств що підлягають приватизації та ін. Проте серед цього найбільше поширення набув коефіцієнтний підхід оцінки фінансового стану підприємства, де «...об'єктами дослідження виступають різноманітні коефіцієнти – різноманітні відносні показники, що розраховуються шляхом порівняння між собою певних абсолютних показників господарсько-фінансової діяльності підприємств, інформація про які міститься у різноманітних видах звітності і обліку» (табл. 1.3) [42].

Таблиця 1.3

Основні методичні підходи оцінки фінансової стійкості підприємства

Метод	Трактування
Фінансових коефіцієнтів	Визначає фінансову стійкість, платоспроможність і ліквідність, рентабельність діяльності, майновий стан та ділову активність.
Бальна оцінка	порівняння отриманих значень із нормативними величинами з отриманням узагальнюючого показника вираженого в балах.
Рейтингова оцінка	Класифікація підприємств за рівнем їх фінансового стану і рейтингу кожного показника з метою їх ранжування за обраною ознакою.
Матрична оцінка	Побудова матриці стандартизованих коефіцієнтів на основі сукупності фінансових показників. Здійснюється порівняльна рейтингова оцінка за певними показниками.
Інтегральна оцінка	Визначення інтегрального показника на основі застосування різноманітних методичних підходів. Інтегральний показник може характеризувати як окремі складові, так і в цілому фінансовий стан.
Абсолютних показників	Оцінка окремих сторін фінансового стану та визначення типів фінансової стійкості щодо стабільності джерел покриття запасів і характеристики рівня фінансової стійкості на основі використання результатів маржинального аналізу.
Дискримінантні моделі	Визначення вірогідності настання банкрутства на основі інтегральної моделі аналізу фінансового стану підприємства. Виділяють однофакторні (коефіцієнт Бівера, Вайбеля) та багатофакторні моделі (Терещенко, Савицька, Альтман, Ліс, Таффлер, Спрінгейт).

Крім того, у наукових роботах представлено найбільш поширену методику та моделі оцінки фінансового стану підприємства (рис. 1.9) [56].

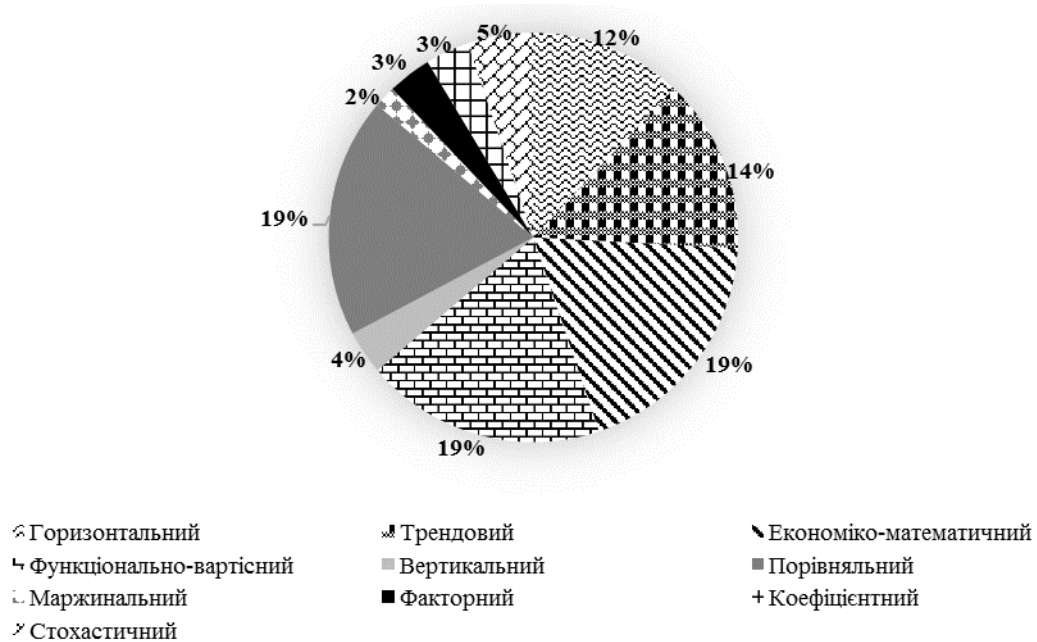

Рис. 1.7. Прийоми фінансового аналізу в оцінці фінансового стану підприємства

Зазвичай оцінка на основі методу фінансових коефіцієнтів відбувається в межах груп показників фінансової стійкості, дослідження майнового стану підприємства, визначення платоспроможності та ліквідності, показників прибутковості та ділової активності. Класифікація груп, їх склад та методика розрахунку показників які наведені у нормативних документах, а також представлених у різноманітних наукових доробках, істотно різняться, що обумовлює відсутність єдиного підходу для оцінки фінансового стану підприємства на основі отриманих фінансових показників (рис. 1.8) [77].

Нагромадження протиріч викликає порушення рівноваги в межах економічної системи підприємства з виникненням негативного загального фінансового стану, в межах якого зміна вхідних, вихідних, зовнішніх та внутрішніх параметрів, які мають вплив на управлінську систему – не компенсуються, хоча при цьому їх сума і не має нульового значення. Відповідно відбувається пошук рішень щодо визначення оптимальних варіантів прорахунку рівноважного стану підприємства.

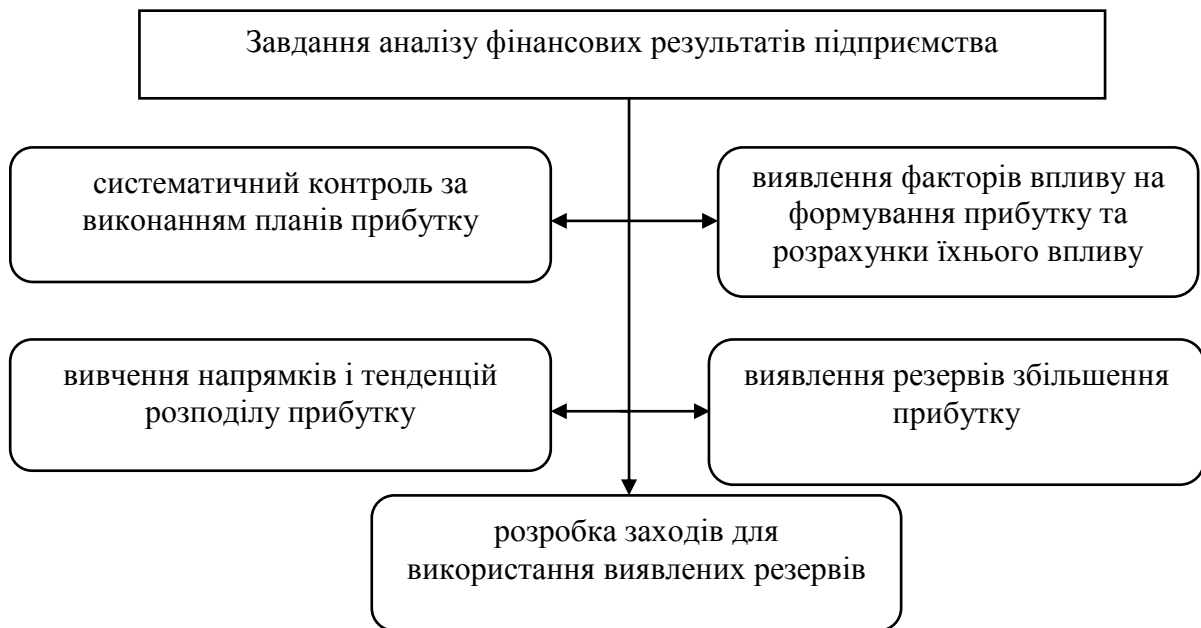

Рис. 1.8. Класифікація завдань аналізу фінансових результатів

Класифікаційний склад завдань у проведенні аналізу фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства дещо відрізняється від інших підприємств. Сільськогосподарським підприємствам присутнім є природний фактор який впливає на сезонність виробництва продукції. Звідси виникає потреба врахування такого факторного впливу при формуванні управлінських завдань з виявлення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств та опрацювання підходів його мінімізації, а саме перегляд можливостей диверсифікації кінцевого продукту рослинницької і тваринницької галузі як провідних, створюючи замкнений цикл виробництва – переробка продукції та її продаж, тобто тісний взаємозв'язок виробничих і реалізаційних процесів.

В даному випадку постає потреба проведення поглибленого аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства, використовуючи методи та прийоми які зарекомендували себе у міжнародній практиці господарювання. А саме: поєднання експрес аналізу (горизонтальний, вертикальний, трендовий) із комплексним, який надає всебічну оцінку фінансово-господарської діяльності на основі використання різноманітних методів обробки фінансової інформації, ґрунтуючись експертними методами, рейтинговими моделями та ін. (рис. 1.9) [48].

Рис. 1.9. Методичні підходи до проведення аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства

Універсальність методичних підходів до визначення фінансової стійкості, і тим самим стабільності сільськогосподарських підприємств, за своєю суттю є одночасно і методикою прогнозування їх банкрутства, де зарубіжною практикою досить адаптовані поширені модель Альтмана та

модель Бівера.

Модель Альтмана має також назву «розрахунок Z-показника», це 5-факторна модель, де факторами виступають окремі показники фінансового стану сільськогосподарського підприємства, а саме [54]:

$$Z = 0,717_A + 0,847_B + 3,107_C + 0,42_D + 0,995_E \quad (1.1)$$

Таблиця 1.4

Методика розрахунку показників при складанні моделі Альтмана

Показники	Розрахункові складові
Z	інтегральний показник рівня загрози банкрутства
A	відношення робочого капіталу до загальної вартості активів
B	відношення чистого прибутку до загальної вартості активів
C	відношення чистого доходу до загальної вартості активів
D	відношення ринкової капіталізації підприємства до суми заборгованості
E	відношення обсягу продаж до загальної вартості активів

У таблиці 1.5 наведена градація результатів за цією моделлю.

Таблиця 1.5

Градація результатів моделі Альтмана

Значення показника «Z»	Ймовірність банкрутства
до 1,8	Дуже висока
1,81–2,70	Висока
2,71–2,99	Можлива
3,00 і вище	Дуже низька

За деякими джерелами точність фінансової стійкості та прогнозування банкрутства за цією моделлю становить 95% [47]. Проте можливість використання її в Україні викликає певні труднощі через інфляцію та монополізацію економіки. Тому для забезпечення своєчасної ідентифікації тенденцій, які викликають формування незадовільної структури балансу сільськогосподарського підприємства, яке на момент ідентифікації є прибутковим та застосування упереджувальних заходів, спрямованих на уникнення банкрутства і визначення фінансового стану, проводять за допомогою коефіцієнта Бівера, як систематичний експрес-аналіз фінансового

стану (фінансовий моніторинг) підприємств.

Серед вітчизняних моделей необхідно виокремити модель О. Терещенка та Сайфуліна-Кадикова, остання має вигляд [53]:

$$R = 2X_1 + 0,1X_2 + 0,08X_3 + 0,45X_4 + 1,0X_5 \quad (1.2)$$

Оцінка рівня фінансового стану в цій моделі здійснюється за рейтинговим числом R . Дана модель враховує специфіку вітчизняної економіки та, разом з тим, є зручною для коригування відносно локалізації підприємства та часу розгляду. Хоча така модель і відзначається своєю простотою у розрахунках, проте не дозволяє оцінити причини потрапляння підприємства «в зону неплатоспроможності», а нормативний зміст коефіцієнтів, який використовуються для рейтингової оцінки, не враховують галузевих особливостей підприємств, а також існує незбалансованість значень питомих коефіцієнтів та прихильність до одного джерела інформації.

Натомість дискримінантна модель О. Терещенка, якій необхідно віддати перевагу щодо проведення розрахунків та отримання результатів, є зручною у застосуванні, розроблена на використанні вітчизняних статистичних даних, враховує сучасну міжнародну практику за рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності – вирішує проблему критичних значень показників, а також враховує галузеві особливості суб'єкта господарювання, визначає 95% вірогідності результату та прораховується за такою формулою [61]:

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6 \quad (1.3)$$

Таким чином, на сьогодні існуючі методичні підходи до визначення фінансової стійкості підприємств і перспектив їх розвитку, особливо підприємств аграрного сектору, дозволяють з найбільшою точністю виявити умови функціонування суб'єктів господарювання та надають змогу досліджувати фінансовий стан, перспективу свого розвитку та уникнення ситуацій банкрутства. Такий методичний інструментарій повинен бути в арсеналі управлінського складу підприємств щодо його використання при визначенні фінансової стійкості.

Висновки до розділу 1

Сільськогосподарське підприємство, як відкрита система та самостійний учасник ринкових відносин, має унікальну структуру внутрішнього та зовнішнього середовища, тобто «зіштовхується» із властивим тільки йому набором факторів фінансової стійкості і платоспроможності, притаманним конкретному сегменту ринку – аграрного ринку. Тому розробка індивідуальної системи забезпечення чинниками фінансової стійкості, дасть змогу ідентифікувати його фінансову стійкість, визначити періодичність проведення контролю та визначити результативність і ефективність таких дій.

Забезпечення фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства є сукупністю функцій забезпечення, впорядкованих у логічній послідовності їх виконання. В цьому випадку йдеться про забезпечення за замкненим циклом або з використанням ефекту зворотного зв'язку. Вважається, що реалізація функцій, передбачених цим управлінським циклом, забезпечить фінансово стійкий характер розвитку сільськогосподарського підприємства, а також визначення його спроможності протистояти негативній дії різних зовнішніх та внутрішніх факторів які впливають на його фінансовий стан.

Існуючі методичні підходи до визначення фінансової стійкості підприємств і перспектив їх розвитку, особливо підприємств аграрного сектору, дозволяють з найбільшою точністю виявити умови функціонування суб'єктів господарювання та надають змогу досліджувати фінансовий стан, перспективу свого розвитку та уникнення ситуацій банкрутства. Такий методичний інструментарій повинен бути в арсеналі управлінського складу підприємств щодо його використання при визначенні фінансової стійкості. В даному випадку постає потреба проведення поглибленого аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства, використовуючи методи та прийоми які зарекомендували себе міжнародною практикою.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АВ ТОВ «АГРОЦЕНТР К»

2.1. Організаційно-економічна характеристика АВ ТОВ «Агроцентр К»

Об'єктом дослідження фінансової стійкості є Аграрно-виробниче товариство з обмеженою відповідальністю «Агроцентр К» (далі АВ ТОВ «Агроцентр К»), як типове сільськогосподарське підприємство Дніпропетровського району. Досліджуване підприємство засноване на колективній формі власності, зокрема, шляхом об'єднання земельних та майнових паїв громадян. Метою діяльності підприємства є здійснення господарської діяльності по вирощуванню, переробці і продажу сільськогосподарської продукції, спрямованої на отримання прибутку, а також задоволення соціально-економічних інтересів членів господарства.

Структура управління сільськогосподарського підприємства організована за лінійно-функціональними ознаками, тобто у процесі управління дотримуються лінійної підпорядкованості, а керівництво діяльністю виробничих підрозділів здійснюється за функціональними ознаками. Така організація управління підприємством дозволяє досягти максимальної ефективності управління виробничою системою.

Рельєф території підприємства переважно рівнинний. Підприємство має в обробітку 8994 га земельних угідь, із яких рілля становить 100%. Якісна оцінка сільськогосподарських угідь становить 59 балів (в балах по агрохімічній характеристиці) середній розмір полів становить 80-100 га; вміст гумусу – 45; потужність гумусового шару – 35-39 см. РН ґрунту нейтральна, слабокисла – 5,9; жодне з полів, за період діяльності підприємства, не вапнувалось і не гіпсувалось, та не потребує даних робіт і на даний момент. Найпоширеніші ґрунти – чорноземи типові мало гумусні, важко суглинисті; вміст мікроелементів в ґрунті середній. Характеристика стану ґрунтів говорить про сприятливість для ефективного вирощування

сільськогосподарської продукції.

Сільськогосподарське природокористування оснований на використанні земельного фонду, насамперед сільськогосподарських угідь, структура яких впливає на спеціалізацію сільськогосподарського виробництва підприємства. Отже, проаналізуємо динаміку розміру та ефективності використання сільськогосподарських угідь АВ ТОВ «Агроцентр К» в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка складу та забезпеченість земельними угіддями АВ ТОВ
«Агроцентр К»

Показник	Роки					2019 у % до 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Площа с.-г. угідь, га	8473	8400	8407	8750	8994	106,1
Площа ріллі, га	8473	8400	8407	8750	8994	106,1
Посівна площа, га	8473	8400	8407	8750	8994	106,1
Рівень розораності земель, %	100	100	100	100	100	-
Ступінь освоєння земель для с.-г. виробництва, %	100	100	100	100	100	-
Припадає на 1 робітника, га:						
–с.-г. угідь	23	22	21	23	20	86,9
–ріллі	23	22	21	23	20	86,9

Аналізуючи динаміку землекористування АВ ТОВ «Агроцентр К», варто відмітити, що в 2019 р., порівняно з 2015 р., спостерігаються значні зміни щодо збільшення площі сільськогосподарських угідь на 6,1% або 521 га. за рахунок пайових внесків від дрібних фермерських господарств. Рівень розораності земель становив 100% так як і ступінь освоєння земель для сільськогосподарського виробництва.

Покращання фінансово-економічного стану в сільськогосподарському виробництві неможливе без ефективного й раціонального формування та використання трудових ресурсів. Для ефективного функціонування окремого підприємства й економіки регіону в цілому, необхідно значну увагу приділяти

само людському фактору. Зокрема, проводити оцінку забезпеченості та ефективності використання трудових ресурсів, а також значну увагу приділяти методам стимулювання та виявлення найбільш дієвих форм мотивації праці для підвищення зацікавленості працівників у роботі підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка забезпеченості та ефективності використання трудових ресурсів
АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показники	Роки					Відхилення 2019 р. до 2015 р.	
	2015	2016	2017	2018	2019	+,-	%
Середньорічна чисельність працюючих, осіб.	370	384	362	363	393	23	106,2
Чисельність працівників, зайнятих у с.-г. виробництві, всього, осіб.	345	358	338	339	360	15	104,3
з них задіяні:							
–у рослинництві	161	147	131	133	165	4	102,5
–у тваринництві	184	211	207	206	195	11	106,0
Виробництво валової продукції у постійних цінах 2010 р. на 1 працівника, тис. грн.	199,8	187,6	210,6	249,5	323,3	123,5	161,8
Одержано прибутку (збитку) на 1 працівника, тис. грн.	17,5	6,4	28,5	24,2	34,4	16,9	196,6
Витрати на оплату праці, тис. грн.	7452,0	9025,0	7457,0	12921,0	16316,0	8864,0	218,9
Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн.	4304,2	5650,5	6373,6	7095,6	8618,4	4314,2	200,2

Середньорічна чисельність працівників АВ ТОВ «Агроцентр К» у 2019 р., порівняно з 2015 р., збільшилась на 6,2%, або на 23 працівника. Зокрема за рахунок збільшення чисельності працівників зайнятих безпосередньо у сільськогосподарському виробництві на 15 осіб, в той же час чисельність працівників зайнятих в рослинництві зросло на 4 особи, у

тварниці на 11 осіб відповідно. Збільшення чисельності працівників зайнятих в рослинництві збільшило навантаження на одного працівника як площі сільськогосподарських угідь, так і площі ріллі. Ефективність використання трудових ресурсів досліджуваного підприємства з 2015-2019 рр. в цілому підвищилася, що пов'язано зі збільшенням валового виробництва продукції на одного працівника на 61,8%, при цьому одержаний прибуток на одного працівника збільшився з 17,5 тис. грн. у 2015 р. до 34,4 тис. грн. у 2019 р. Фонд оплати праці АВ ТОВ «Агроцентр К» збільшився більше ніж у 2 рази, або на 8864 тис. грн, що підвищило середньомісячну заробітну плату одного працівника на 4314,2 грн. або у 2 рази.

Спеціалізація і розміщення перебувають в тісних функціональних зв'язках. Спеціалізація є якісною характеристикою розміщення сільського господарства, трактується як виробничий напрям, галузева структура окремого підприємства, району, області, зони, вказує на їх провідні галузі. Розміщення сільського господарства відображає кількісну сторону спеціалізації й показує, скільки та якої товарної продукції виробляється окремими суб'єктами сільськогосподарського виробництва. Вибір спеціалізації підприємства повинен ґрунтуватися на маркетингових дослідженнях та аналізі відстані до ринку збуту, при врахуванні якості доріг та витрат пального на доставку. Товаровиробникам доцільно розвивати ті галузі, продукція яких є сировиною для територіально близьких переробних підприємств.

Проаналізуємо виробничий напрямок та рівень спеціалізації АВ ТОВ «Агроцентр К» в таблиці 2.3, використавши відповідну формулу:

$$K = 100 : (\sum PV_i (2i - 1)), \quad 2.1$$

де: PV_i – питома вага i – го виду товарної продукції в загальному її об'ємі;

i – порядковий номер окремих видів продукції за їх питомою вагою у ранжированому ряді.

В даному випадку показник структури товарної продукції та ступінь

спеціалізації визначає виробництво продукції провідної галузі, а коефіцієнт товарного зосередження галузей вказує на рівень спеціалізації сільськогосподарського підприємства на основі врахування усіх товарних галузей. Так коефіцієнт спеціалізації АВ ТОВ «Агроцентр К» становить 0,22, що свідчить про середній рівень спеціалізації. Перше місце за питомою вагою в товарній продукції в середньому за 2015-2019 рр. займає виробництво молока 34,4%, друге – соняшник 27,4%, третє – кукурудза на зерно 14,0%, четверте – пшениця 8,4%.

Таблиця 2.3

Виробничий напрям та рівень спеціалізації АВ ТОВ «Агроцентр К»

Назва продукції	Вартість товарної продукції, тис. грн.					Питома вага (<i>ПВі</i>)	Порядковий номер (<i>i</i>)
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.		
Рослинництво всього:	13747,6	14975,4	27198,0	37173,1	38153,3	56,3	х
пшениця	4019,9	4956,2	5527,0	3584,5	1602,5	8,4	4
гречка	74,1	50,3	-	-	-	0,1	12
кукурудза на зерно	1076,1	1975,3	8724,0	11868,0	8923,3	14,0	3
ячмінь	624,1	780,4	2867,0	678,3	4229,7	3,9	6
горох	494,2	-	744,0	4048,9	-	3,8	7
соняшник	7411,5	7123,8	9224,0	16667,4	23397,8	27,4	2
соя	-	-	-	250,0	-	0,5	10
Тваринництво всього:	12901,0	14973,4	18892,0	23703,2	31508,5	43,7	х
м'ясо великої рогатої худоби	1407,1	3151,3	2166,0	1863,4	2750,5	4,9	5
м'ясо свиней	702,2	343,0	1593,0	1800,5	1749,2	2,7	8
м'ясо птиці	84,5	94,6	-	51,4	355,4	0,3	11
молоко	10262,6	10985,9	14425,0	18790,3	25761,8	34,4	1
яйця курячі	206,2	248,6	597,0	875,4	891,6	1,2	9
Разом по господарству:	26648,6	29948,8	46090,0	60876,3	69661,8	100,0	х

Важливою складовою потенціалу сільськогосподарського підприємства є його основні та оборотні засоби. Основні засоби підприємства складають частину їх матеріально-технічної бази, зростання і вдосконалення якої є найважливішою умовою збільшення обсягів товарообігу, прибутку та підвищення їх технічної оснащеності. В той же час оборотні засоби відіграють

важливе значення у підвищенні ефективності використання основних виробничих засобів. Раціональне співвідношення основних і оборотних засобів в оптимальних розмірах забезпечує підвищення показників ефективної діяльності сільськогосподарського підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка складу та ефективності використання основних і оборотних засобів
АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показники	Роки					відхилення 2019 р. до 2015 р.	
	2015	2016	2017	2018	2019	+,-	%
Наявність основних засобів на кінець року – всього, тис. грн.	10581	11668	17098	26151	41869	31288,0	395,7
у т. ч.: будинки, споруди та передавальні пристрої	2244,0	2244,0	2234,0	2234,0	8324,0	6080,0	370,9
машини та обладнання	7250,0	8208,0	13112	21415	31705	24455,0	437,3
транспортні засоби	600,0	700,0	1190,0	1890,0	1229,0	629,0	204,8
інструменти, прилади, інвентар	470,0	499,0	545,0	595,0	594,0	124,0	126,4
інші основні засоби	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0	0,0	100,0
Вартість оборотних засобів на кінець року – всього, тис. грн	17524	19527	29076	28043	44092	26568,0	251,6
у т. ч.: виробничі запаси	7654,0	9126,0	13434	14136	8469,0	815,0	110,6
тварини на вирощуванні та відгодівлі	4840,0	5000,0	6218,0	6134,0	6617,0	1777,0	136,7
незавершене виробництво	2600,0	2834,0	3096,0	2815,0	2722,0	122,0	104,7
готова продукція	19,0	26,0	48,0	38,0	17996	17977,0	94715,8
товари	23,0	28,0	64,0	-	-	-	-
дебіторська заборгованість	1773,0	1693,0	4690,0	3321,0	5503,0	3730,0	310,4
грошові кошти	325,0	632,0	802,0	1225,0	1537,0	1212,0	472,9
інші оборотні активи	290,0	188,0	724,0	374,0	29,0	-261,0	10,0
Фондозабезпеченість, тис. грн	258,0	277,7	448,3	657,9	1053,3	795,3	408,2
Фондоозброєність, тис. грн.	39,3	41,1	65,3	99,5	173,0	133,8	440,7
Фондомісткість, грн.	0,34	0,34	0,30	0,37	0,52	0,2	153,0
Фондовіддача, грн.	2,96	2,95	3,34	2,73	1,94	-1,0	65,4
Норма прибутку, %	16,3	6,0	16,4	11,9	-4,1	-20,4	x
Фондорентабельність, %	43,4	15,9	44,3	24,7	-8,3	-51,8	x

Аналізуючи дані таблиці 2.4, варто відмітити про позитивну тенденцію щодо підвищення забезпеченості основними та оборотними засобами АВ ТОВ «Агроцентр К». Досить позитивними змінами є збільшення наявності основних засобів у 2019 р., порівняно з 2015 р., на 295,7% в тому числі машин та обладнання на 337,3%, будинків, споруд та передавальних пристроїв на 270,9%, транспортних засобів на 104,8%, інструментів, приладів інвентарю на 26,4%. Вартість оборотних засобів за досліджуваний період також зросла з 17524 тис. грн. у 2015 р. до 44092 тис. грн. у 2019 р. за рахунок збільшення готової продукції на 17977 тис. грн., дебіторської заборгованості на 3730 тис. грн., вартості тварин на вирощуванні та відгодівлі на 1777,0 тис. грн., грошових коштів на 1212 тис. грн., виробничих запасів на 815,0 тис. грн. та незавершеного виробництва на 122,0 тис. грн.

Негативна тенденція прослідковується щодо ефективності використання основних і оборотних засобів досліджуваного підприємства. Зокрема, зниження фондівіддачі у 2019 р., порівняно з 2015 р., на 34,6%, норми прибутку на 20,4% та фондорентабельності на 51,8%.

Узагальнюючий результат роботи підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку та в розрахунку на одиницю ресурсів. Життєдіяльність підприємства багато в чому залежить саме від того, якою мірою забезпечена фінансова віддача ресурсів та наскільки досягається рівень прибутковості в процесі формування витрат. Щоб зробити висновок про рівень ефективності господарювання, отриманий прибуток необхідно порівняти з понесеними витратами або активами, які забезпечують підприємницьку діяльність підприємства (табл. 2.5).

Дані відображені в таблиці 2.5 свідчать про підвищення ефективності виробництва у АВ ТОВ «Агроцентр К». Спостерігаємо позитивну тенденцію щодо підвищення вартості валової продукції як у діючих цінах на 158,6%, так і в постійних цінах на 10,9%. Валовий дохід підприємства збільшився у 2019 р., порівняно з 2015 р., на 48002,3 тис. грн., або на 179,1%, у тому числі в

рослинництві на 28733,4 тис. грн., або на 209,0%, у тваринництві на 19027,5 тис. грн., або на 147,5%.

Таблиця 2.5

Динаміка показників ефективності сільськогосподарського виробництва АВ
ТОВ «Агроцентр К»

Показники	Роки					відхилення 2019 р. до 2015 р.	
	2015	2016	2017	2018	2019	+,-	%
Вартість валової продукції у постійних цінах 2010 р. всього, тис. грн	26918,1	24876,7	28975,2	28931,5	29840,7	2922,6	110,9
у т. ч.: рослинництва	15753,6	13601,9	17060,7	16121,9	16562,2	808,6	105,1
тваринництва	11164,5	11274,9	11914,5	12809,5	13278,6	2114,0	118,9
Вартість валової продукції у діючих цінах, всього, тис. грн	31337,6	34379,8	57022,3	71498,6	81037,4	49699,8	258,6
у т. ч.: рослинництва	17649,7	19045,2	36783,8	46195,0	46412,3	28762,6	263,0
тваринництва	13687,9	15334,7	20238,5	25303,7	34625,1	20937,2	253,0
Повна собівартість реалізованої продукції, всього, тис. грн	24903,8	28702,5	38098,0	54451,6	69301,5	44397,7	278,3
у т. ч.: рослинництва	10169,4	11016,4	16191,0	27301,0	31925,9	21756,5	313,9
тваринництва	14579,6	17462,7	21560,0	26538,6	36319,3	21739,7	249,1
інша продукція, роботи та послуги	154,8	223,4	347,0	612,0	1056,3	901,5	682,4
Валовий дохід, всього, тис. грн	26796,7	30164,1	46411,0	61380,3	74799,0	48002,3	279,1
у т. ч.: рослинництва	13747,6	14975,4	27198,0	37173,1	42481,0	28733,4	309,0
тваринництва	12901,0	14973,4	18892,0	23703,2	31928,5	19027,5	247,5
інша продукція, роботи та послуги	148,1	215,3	321,0	504,0	389,5	241,4	263,0
Прибуток (збиток), всього, тис. грн	1892,9	1461,6	8313,0	6928,7	5497,5	3604,6	290,4
у т. ч.: рослинництва	3578,2	3959,0	11007,0	9872,1	10555,1	6976,9	295,0
тваринництва	-1678,6	-2489,3	-2668,0	-2835,4	-4390,8	-2712,2	x
інша продукція, роботи та послуги	-6,7	-8,1	-26,0	-108,0	-666,8	-660,1	x
Рівень рентабельності (збитковості), %	7,6	5,1	21,8	12,7	7,9	0,3	x
у т. ч.: рослинництва	35,2	35,9	68,0	36,2	33,1	-2,1	x
тваринництва	-11,5	-14,3	-12,4	-10,7	-12,1	-0,6	x
інша продукція, роботи та послуги	-4,3	-3,6	-7,5	-17,6	-63,1	-58,8	x

Прибуток збільшився з 1892,9 тис. грн. у 2015 р. до 5497,5 тис. грн. у 2019 р., при цьому рівень рентабельності зріс з 7,6% до 7,9%. Рентабельним для підприємства було виробництво продукції рослинництва, зокрема, рівень рентабельності у 2019 р. становив 33,1%, а продукція тваринництва за весь досліджуваний період була збитковою.

Отже, АВ ТОВ «Агроцентр К» має сприятливе географічне розташування, значний ресурсний потенціал для розвитку виробництва продукції рослинництва та тваринництва.

2.2. Факторний аналіз рівня фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»

Функціонування будь-якого підприємства в сучасних умовах господарювання визначається його здатністю створювати необхідну і достатню величину доходу або прибутку які визначають його фінансову стійкість. Факторний аналіз фінансових результатів дозволяє поглибити результати, отриманні у межах загального аналізу. Його спрямовано на кількісну оцінку впливу різноманітних чинників на зміну фінансових результатів діяльності підприємства. В основі факторного аналізу лежить використання методичного прийому елімінування, який дозволяє відокремити вплив кожного чинника на зміну результативного показника, що відбулася в звітному періоді. Для управління фінансовими результатами факторний аналіз є надзвичайно важливим, він дозволяє виявити чинники прямого і непрямого впливу на прибуток, оцінити ступінь їх впливу і визначити, що в діяльності підприємства і якою мірою, необхідно змінювати для покращення його фінансових результатів. Основою факторного аналізу є побудова факторної моделі, в якій фактори повинні знаходитись в причинно-наслідкових зв'язках із досліджуваним показником.

Основними завданнями факторного аналізу є:

– визначення мети аналізу та відбір факторів, що обумовлюють дослідженні результативні показники;

- класифікація і систематизація факторів з метою забезпечення групування їх за ступенем впливу на результати господарської діяльності;
- визначення форми залежності між факторними і результативними показниками;
- побудова моделі, яка б описувала означену залежність;
- перевірка моделі на адекватність і при необхідності уточнення;
- розрахунок впливу факторів і оцінка ролі кожного із них у зміні величини результативного показника;
- практичне використання моделі для управління економічними процесами на підприємстві.

Проаналізуємо вплив факторів на приріст суми прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції на АВ ТОВ «Агроцентр К» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Вихідні дані для аналізу приросту суми прибутку АВ ТОВ «Агроцентр К» за факторами

Вид продукції	Вихідні дані						Умовні витрати, тис. грн.	Умовна виручка, тис. грн.
	Кількість реалізованої продукції, ц		Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.		Виручка від реалізації продукції, тис. грн.			
	2015 р.	2019 р.	2015 р.	2019 р.	2015 р.	2019 р.		
пшениця	32208	4428	2572,7	1042,4	4019,9	1602,5	353,7	552,7
кукурудза на зерно	14133	26190	2162	9862,4	1076,1	8923,3	4006,4	1994,1
ячмінь	3883	12355	539,5	3230,8	624,1	4229,8	1716,6	1985,8
горох	2285	8552	522,7	3165,8	494,2	4246,1	1956,3	1849,6
соняшник	23540	26875	4240,7	14474,5	7411,5	23397,9	4841,5	8461,5
м'ясо ВРХ	1610	1173	2082,8	2743,6	1407,1	2750,5	1517,5	1025,2
м'ясо свиней	503	714	1116,6	3618,6	702,2	1749,2	1585,0	996,8
м'ясо птиці	60	144	151,6	1168,5	84,5	355,4	363,8	202,8
молоко	31298	38337	10688,5	24869,6	10262,6	25761,8	13092,4	12570,7
яйця курячі	263	491	416,3	2091,0	206,2	891,6	777,2	385,0
Разом	х	х	24493,4	66267,2	26288,4	73908,1	30210,4	30024,1

Визначимо масу прибутку від реалізації продукції як фактор фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства за кожен рік – різниця між сумою виручки і собівартістю реалізованої продукції:

$$M_0 = \sum p_0 q_0 - \sum q_0 z_0, \quad (2.2)$$

де M_0 – маса прибутку від реалізації продукції за базовий період;

$\sum p_0 q_0$ – виручка від реалізації продукції за базовий період;

$\sum q_0 z_0$ – собівартість реалізованої продукції за базовий період.

Звідси: $M_0 = 26288,4 - 24493,4 = 1795,0$ тис. грн.

$$M_1 = \sum p_1 q_1 - \sum q_1 z_1 \quad (2.3)$$

де M_1 – маса прибутку від реалізації продукції за звітний період;

$\sum p_1 q_1$ – виручка від реалізації продукції за звітний період;

$\sum q_1 z_1$ – собівартість реалізованої продукції за звітний період.

Звідси: $73908,1 - 66267,2 = 7640,9$ тис. грн.

Розрахуємо приріст суми прибутку в абсолютному виразі:

$7640,9 - 1795 = 5845,9$ тис. грн.

Розкладемо загальний приріст прибутку за факторами і встановимо при цьому вплив на її зміну обсягу реалізованої продукції, цін та собівартості реалізованої продукції. Приріст суми прибутку внаслідок зміни обсягу реалізованої продукції становить:

$$\Delta M_q = (\sum p_0 q_1 - \sum p_0 q_0) - (\sum z_0 q_1 - \sum z_0 q_0), \quad (2.4)$$

де $\sum p_0 q_1$ – ціна реалізації базового року помножена на обсяг реалізації в звітному році;

$\sum z_0 q_1$ – собівартість реалізації базового року помножена на обсяг реалізації в звітному році.

Звідси: $\Delta M_q = (30024,1 - 26288,4) - (30210,4 - 24493,4) = -1981,3$ тис. грн.

Приріст суми прибутку внаслідок зміни цін реалізації становить:

$$\Delta M_p = \sum p_1 q_1 - \sum p_0 q_1 \quad (2.5)$$

Звідси: $\Delta M_p = 73908,1 - 30024,1 = 43884$ тис. грн.

Приріст суми прибутку внаслідок зміни собівартості реалізованої продукції становить:

$$\Delta M_z = \sum z_0 q_1 - \sum z_1 q_1 \quad (2.6)$$

Визначимо відносний вплив вищенаведених чинників, зокрема обсягу реалізованої продукції, ціни реалізації та собівартості реалізованої продукції, на загальний приріст маси прибутку (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Приріст суми прибутку АВ ТОВ «Агроцентр К» від реалізації продукції за факторами

Фактори приросту маси прибутку	Індекс зміни маси факторів	Приріст маси прибутку, тис. грн
Кількість реалізованої продукції	0,982	-1981,3
Ціни реалізації продукції	2,811	43884
Собівартість реалізованої продукції	2,945	-36056,8
Разом	x	5845,9

Аналіз даних таблиці 2.7 показує, що у 2019 р., порівняно з 2015 р., прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції у АВ ТОВ «Агроцентр К» збільшився на 5845,9 тис. грн. і становив 7640,9 тис. грн. Зокрема, за рахунок підвищення ціни реалізації на 181,1% прибуток збільшився на 43884,0 тис. грн. В той же час збільшення собівартості продукції на 194,5% зменшило прибуток на 36056,8 тис. грн., а під впливом зменшення обсягів реалізації продукції на 1,8%, прибуток знизився на 1981,3 тис. грн.

Узагальнюючим показником, що використовується для оцінки ефективності виробництва та продажу продукції, є рівень рентабельності (збитковості) – співвідношення фінансового результату від реалізації до собівартості реалізації, виражене у відсотках. При цьому слід враховувати, що середня ціна продажу та собівартість реалізації одиниці продукції здійснюють вплив на динаміку змін рівня рентабельності в протилежних напрямках. Рентабельність більш точно ніж прибуток, характеризують кінцеві результати

господарювання, тому що їх величина показує співвідношення між наявними та використаними ресурсами. Вихідні дані для проведення факторного аналізу наведені в Додатку А. За даними додатка А спостерігаємо зменшення обсягів реалізації м'яса великої рогатої худоби на 27,1%, обсяги продажу іншої продукції підвищилися. У той же час по всій продукції спостерігається підвищення собівартості реалізації одиниці продукції та реалізаційної ціни. Вирощування кукурудзи на зерно, свиней та птиці в АВ ТОВ «Агроцентр К» залишається збитковим. В таких умовах факторний аналіз рентабельності (збитковості) виробництва продукції набуває особливої актуальності. В процесі аналізу впливу основних чинників на формування та динаміку змін рівня рентабельності виробництва за видами продукції отримано наступні результати (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Результат впливу основних факторів на формування рівня рентабельності виробництва продукції АВ ТОВ «Агроцентр К»

Фактори	Вплив факторів на абсолютну зміну рівня рентабельності (збитковості), %	Абсолютна зміна рівня рентабельності (збитковості) за період ($\Delta P_{\text{зар}}$), %
1.	2.	3.
Результати факторного аналізу рентабельності (збитковості) виробництва озимої пшениці		
Собівартість реалізації 1 ц зерна	-102,5	-0,6
Середня ціна реалізації 1 ц зерна	101,9	
Результати факторного аналізу рентабельності (збитковості) виробництва кукурудзи на зерно		
Собівартість реалізації 1 ц зерна	-29,5	40,8
Середня ціна реалізації 1 ц зерна	70,3	
Результати факторного аналізу рентабельності (збитковості) виробництва ячменю		
Собівартість реалізації 1 ц зерна	-52,0	19,6
Середня ціна реалізації 1 ц зерна	71,6	
Результати факторного аналізу рентабельності (збитковості) виробництва гороху		
Собівартість реалізації 1 ц зерна	-36,2	39,5
Середня ціна реалізації 1 ц зерна	75,7	
Результати факторного аналізу рентабельності (збитковості) виробництва соняшнику		
Собівартість реалізації 1 ц насіння	-113,1	-4,1
Середня ціна реалізації 1 ц насіння	109,0	
Результати факторного аналізу рентабельності (збитковості) виробництва м'яса великої рогатої худоби		
Собівартість реалізації 1 ц м'яса	-24,2	48,9

Продовження табл. 2.8

Середня ціна реалізації 1 ц м'яса	73,1	
Результати факторного аналізу рентабельності (збитковості) виробництва м'яса свиней		
Собівартість реалізації 1 ц м'яса	-34,9	-13,8
Середня ціна реалізації 1 ц м'яса	21,1	
Результати факторного аналізу рентабельності (збитковості) виробництва м'яса птиці		
Собівартість реалізації 1 ц м'яса	-36,9	-22,7
Середня ціна реалізації 1 ц м'яса	14,2	
Результати факторного аналізу рентабельності (збитковості) виробництва молока		
Собівартість реалізації 1 ц молока	-45,5	7,5
Середня ціна реалізації 1 ц молока	53,0	

Так у 2019 р. від продажу озимої пшениці підприємство отримувало дещо менший прибуток порівняно з 2015 р., при цьому рівень рентабельності склав 55,6%. За рахунок зростання одиначної собівартості рентабельність виробництва озимої пшениці у звітному році, порівняно з базовим показником зменшилася на 102,5%. Підвищення середньої ціни реалізації на 190,0% спричинило зростання рівня рентабельності на 101,9%. В цілому за рахунок сумарного впливу факторів рівень рентабельності виробництва озимої пшениці зменшився на 0,6%. За рахунок збільшення одиначної собівартості рентабельність виробництва кукурудзи на зерно у 2019 р., порівняно з 2015 р., знизилася на 29,5%. Підвищення середньої ціни реалізації на 347,7% спричинило зростання рівня рентабельності на 70,3%. За рахунок сумарного впливу факторів рівень рентабельності виробництва кукурудзи на зерно збільшився на 240,8%. Як показали розрахунки, під впливом збільшення одиначної собівартості рентабельність вирощування ячменю у 2019 р., порівняно з 2015 р., зменшилася на 52,0%. Підвищення середньої ціни продажу на 113,1% спричинило підвищення рівня рентабельності на 71,6%. Абсолютна зміна рівня рентабельності вирощування соняшнику та сумарний вплив факторів на її зміну за період становить 4,1%. Вирощування гороху є рентабельним. При цьому вплив зміни одиначної собівартості на абсолютну зміну рівня рентабельності становив -36,2%, а вплив зміни середньої ціни реалізації 75,7%. В результаті збільшення одиначної собівартості рентабельність виробництва м'яса великої рогатої худоби знизилася на 24,2%,

при цьому зміна ціни реалізації продукції підвищила рівень рентабельності на 73,1%. Відповідно абсолютна зміна рівня рентабельності виробництва молока під впливом комплексу факторів становить 7,5%. Абсолютна зміна рівня рентабельності м'яса птиці -13,8%, в тому числі за рахунок підвищення собівартості реалізованої продукції рентабельність знизилася на 36,9% та зростання ціни реалізації підвищило рівень рентабельності на 14,2%.

Отже, при інших рівних умовах досліджуваному підприємству більш вигідно здешевити виробництво продукції, ніж збільшити ціну продажу. Слід враховувати, що на практиці підприємець за будь-яких умов прагнучим одночасно зменшувати одиничну собівартість та підвищувати ціну. У той же час, його можливості щодо нарощування цінового чинника обмежуються впливом сукупності факторів, які обумовлюють раціональне функціонування ринкового механізму. Тому при пошуку резервів підвищення рентабельності виробництва продукції слід враховувати, перш за все, можливості підприємств щодо зниження одиничної собівартості. Саме в такий спосіб значно підвищується віддача від використання ресурсів, дотримуються оптимізаційні підходи в процесі формування цін, і тим самим підвищується фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства.

Тенденція до зростання рентабельності процесів господарювання АВ ТОВ «Агроцентр К», зумовлює проведення комплексного аналізу відносних показників його фінансової стійкості (табл. 2.9). Так значення коефіцієнта фінансової автономії за період 2015-2019 рр. зросло на 26,2%. Частка залученого капіталу у валюті балансу становить 26,2% що свідчить про його зменшення 0,189 пункти, і про достатньо низький рівень фінансової залежності господарства від кредиторів. Коефіцієнт фінансового ризику за 2015-2019 рр. знизився на 0,044 пункти, і за даними 2019 р. на 1 грн. власного капіталу припадало 23,4 коп. позикового, тоді як у 2015 р. 35,3 коп. Коефіцієнт фінансової стабільності за даний період збільшився на 25,6% і показує, що у 2019 р. у 2,502 рази. В цілому динаміка даних показників свідчить про зростання рівня фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К».

Таблиця 2.9

Структура джерел формування капіталу АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показник	Роки					Відхилення 2019 р. до 2015 р.	
	2015	2016	2017	2018	2019	+, -	%
Коефіцієнт фінансової автономії	0,546	0,765	0,698	0,803	0,689	0,143	126,2
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,256	0,145	0,101	0,098	0,067	-0,189	26,2
Коефіцієнт фінансового ризику	0,365	0,265	0,197	0,227	0,321	-0,044	87,9
Коефіцієнт фінансової стабільності	2,045	3,213	3,269	2,666	2,569	0,523	125,6
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	-	0,028	0,014	0,045	0,097	-	-
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень	-	0,432	0,238	0,367	0,367	-	-
Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	1,000	0,789	0,833	0,511	0,634	-0,366	63,4

В цілях проведення аналізу використання оборотних активів АВ ТОВ «Агроцентр К», які характеризують забезпеченість підприємства власними оборотними коштами, доцільним є проведення коефіцієнтного аналізу щодо визначення стану оборотних активів підприємства (табл. 2.10)

В даному разі коефіцієнт маневреності власного капіталу збільшився на 0,131 пункти та відповідає нормативному рівню $> 0,1$. У 2019 р. 52,4% власного капіталу вкладено в оборотні активи, наявна тенденція зростання ступеня мобільності власного капіталу свідчить про розширення можливостей підприємства у фінансуванні операційної та інших видів діяльності. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами збільшився на 34,9% за даний період, а коефіцієнт забезпеченості запасів

власними оборотними коштами більше ніж 2 рази.

Таблиця 2.10

Аналіз стану оборотних активів АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показник	Роки					Відхилення	
	2015	2016	2017	2018	2019	2019 р. до 2015 р.	
						+, -	%
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,245	0,561	0,498	0,523	0,376	0,131	153,5
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,387	0,541	0,465	0,534	0,522	0,135	134,9
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	0,388	1,121	1,025	1,112	0,856	0,468	220,6
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,005	0,004	0,002	0,001	0,001	-0,004	20,0

У структурі оборотних активів коефіцієнт маневреності власних оборотних активів за 2015-2019 рр. знизився на 80,0%. Значення даного коефіцієнту свідчить, що на кінець 2015 р. серед власних оборотних коштів грошові кошти становили лише 0,5%, а у 2019 р. – 0,1%. Отже, зважаючи на позитивну динаміку, підприємство суттєво поліпшує характеристику фінансової стійкості щодо забезпеченості високоліквідними оборотними активами.

Показники стану основного капіталу АВ ТОВ «Агроцентр К» характеризують наступні структурні зрушення у складі активів підприємства (табл. 2.11), де коефіцієнт майна виробничого призначення збільшився на 4,8% або на 0,932 пункти. З погляду на динаміку даного показника можна стверджувати, що з точки зору забезпеченості активами основної виробничо-господарської діяльності підприємство зберігає фінансову стійкість. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів збільшився з 8,3%, що вказує на

позитивну динаміку зростання частки основних засобів у валюті балансу.

Таблиця 2.11

Показники стану основного капіталу АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показник	Роки					відхилення 2019 р. до 2015 р.	
	2015	2016	2017	2018	2019	+, -	%
Коефіцієнт майна виробничого призначення	0,657	0,678	0,722	0,654	0,689	0,032	104,8
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,312	0,345	0,321	0,336	0,338	0,026	108,3
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,211	0,215	0,236	0,225	0,203	-0,008	96,2
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,876	1,587	1,644	1,599	1,655	0,779	188,9

Коефіцієнт нагромадження амортизації зменшився з 0,211 до 0,203 що свідчить про низький рівень зношеності основних засобів і нематеріальних активів. Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів АВ ТОВ «Агроцентр К» за 2015-2019 рр. збільшився на 88,9%. За динамікою даного коефіцієнта господарство збільшило рівень забезпеченості необоротних засобів оборотними коштами, де на 1 грн необоротних активів у 2019 році припадає 1,72 грн.

Отже, за переважною більшістю відносних показників АВ ТОВ «Агроцентр К» є фінансово стійким із позитивною динамікою. Також протягом 2015-2018 рр. простежується і абсолютний фінансовий стан господарства, за яким власні оборотні кошти повністю покривають запаси. Проведений факторний аналіз фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» виявив чинники формування показників які характеризують стабільність функціонування господарства з точки зору забезпечення прибутковості операційної діяльності.

2.3. Комплексна оцінка фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»

Комплексна оцінка фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» має під собою батогранне поняття, і насамперед передбачає дослідження динаміки та структури капіталу з його впливом на ліквідність і платоспроможність підприємства у забезпеченні йому стійких позицій в ринкових умовах господарювання. Виходячи з того, що капітал – одна з найбільш використовуваних економічних категорій, він є базою створення і функціонування підприємства, чим забезпечує інтереси власників і персоналу. Будь-який суб'єкт господарювання, який веде виробничу чи іншу комерційну діяльність, повинен мати визначений капітал, що представляє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв необхідних для здійснення його господарської діяльності у забезпеченні свого стійкого стану та перспектив розвитку.

Оцінка структури капіталу АВ ТОВ «Агроцентр К» являє собою процес дослідження основних результативних показників ефективності його функціонування з метою виявлення резервів подальшого підвищення цієї ефективності. Так під структурою капіталу розуміють співвідношення між різними його джерелами формування (власним і позиковим), що використовується для довгострокового фінансування діяльності підприємства. Водночас необхідно звернути увагу і на частку короткострокових зобов'язань, адже вони безпосередньо впливають на фінансову стійкість підприємства, а також на його ліквідність і платоспроможність.

Структура капіталу відіграє провідну роль у формуванні ринкової вартості АВ ТОВ «Агроцентр К», яка визначається під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Серед найбільш суттєвих виокремлюють такі: темпи зростання обороту та прибутковості підприємства; податковий тягар; загроза поглинання підприємства; стан капіталу; структура активів; потреба у фінансуванні діяльності; прийнятний рівень ризику. Так структура капіталу АВ ТОВ «Агроцентр К» представлена наступним чином (табл. 2.12).

Структура капіталу АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показник	Питома вага, (%)					Відхилення 2019 р. до 2015 р (+; -)
	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	
Власний капітал, всього	90,19	93,5	99,53	98,5	99,19	9,00
в т.ч.:						
- статутний капітал	71,41	72,06	72,73	77,3	122,86	51,45
- резервний капітал	7,52	7,55	7,66	8,14	12,95	5,43
- нерозподілений прибуток	11,26	13,89	19,14	13,09	-	-
Позикові кошти	2,52	1,54	0,47	1,46	0,81	-1,71
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-
Короткострокові зобов'язання, всього	2,52	2,86	0,47	1,46	0,81	-1,71
в т.ч.:						
- розрахунки з кредиторами	0,81	0,68	-	0,40	0,22	-0,59
- поточні зобов'язання	0,34	0,31	0,33	0,99	0,56	-0,22
- інші короткострокові зобов'язання	1,36	1,87	0,14	0,07	0,02	-1,34
Доходи майбутніх періодів	7,29	2,1	-	-	-	-
Валюта балансу	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	x

Аналізуючи структуру капіталу АВ ТОВ «Агроцентр К» слід зазначити, що за досліджуваній період питома вага власного капіталу зростає з 90,19% у 2015 році до 99,19% у 2019 році або на 9 в.п. Щодо інших джерел майнового капіталу, то простежується загальне їх зменшення. За певних умов підприємству звичайно вигідно використовувати позичені активи, оскільки при цьому підвищується рентабельність власного капіталу, а власники, тимчасово використовуючи позичені кошти, можуть швидше реалізовувати свої цілі. В даному випадку переважна більшість суб'єктів господарювання здійснює свою діяльність за участі позикового капіталу. Ефект від залучення позикового капіталу в господарську діяльність виникає тоді, коли рентабельність активів вище кредитного відсотка (фінансових витрат з

обслуговування зобов'язань). Доцільність та ефективність залучення позикових коштів оцінюється шляхом розрахунку показників вартості залучення різних видів позикових засобів. Оцінка вартості залучення позикового капіталу проводиться в розрізі його різних форм, що залучається підприємством із зовнішніх і внутрішніх джерел. Результати такої оцінки є основою розробки фінансових рішень щодо вибору альтернативних джерел залучення позикових засобів, що забезпечить задоволення потреб АВ ТОВ «Агроцентр К» в позиковому капіталі.

Умовою і гарантією виживання та розвитку будь-якого суб'єкта господарювання, як бізнес-процесу, є його фінансова стабільність. Якщо суб'єкт господарювання фінансово стійкий, то він зможе «витримати» несподівані зміни ринкової кон'юнктури, і не опинитися на краю банкрутства. Більш того, чим вище його стабільність, тим більше переваг перед іншими підприємствами того ж сектора економіки в одержанні кредитів і залученні інвестицій. Фінансово стійке підприємство вчасно розраховується за своїми обов'язками з державою, позабюджетними фондами, персоналом, контрагентами.

Загалом оцінка фінансової стійкості – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від можливих змін ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них. Крім того, це наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування. Проведений аналіз абсолютних і відносних показників фінансової стійкості свідчить про те, що АВ ТОВ «Агроцентр К» є економічно незалежне і його фінансова залежність від зовнішніх джерел фінансування постійно знижується.

Так розрахунок абсолютних показників фінансової стійкості (Додаток Б) свідчить про те, що АВ ТОВ «Агроцентр К» має абсолютну фінансову стійкість, оскільки $E_1, E_2, E_3 > 0$. Цей тип фінансової стійкості характеризується тим, що підприємство має високий рівень фінансової незалежності. Близько 80% майна формується за рахунок власних засобів. АВ

ТОВ «Агроцентр К» не використовуються довгострокові позикові кошти, але на жаль розширення виробництва, яке можливе за рахунок власних ресурсів, не здійснює. Щодо розрахунків відносних показників (Додаток В), відзначимо, що АВ ТОВ «Агроцентр К» не відчуває недостатності оборотних коштів для здійснення своєї господарсько-фінансової діяльності. Основою для такого твердження є розмір та тенденція зміни коефіцієнту реальної вартості основних засобів і запасів у валюті балансу в порівнянні з аналогічними значеннями коефіцієнта реальної вартості основних засобів. Основну частку у загальному розмірі капіталу підприємства займає власний капітал. Позиковий капітал сформований повністю за рахунок наявності поточних зобов'язань за розрахунками.

Отже, у АВ ТОВ «Агроцентр К» спостерігається абсолютна фінансова стійкість, яка характеризується високою платоспроможністю і воно не залежить від кредитів. За цього типу стійкості запаси і витрати менше суми власного оборотного капіталу та кредитів банку під товарно-матеріальні цінності. Проте таку ситуацію навряд чи можна розглядати як ідеальну, оскільки це означає, що керівництво підприємства не вміє, не бажає або не має можливості використовувати зовнішні джерела коштів для потреб операційної діяльності.

Немаловажне значення в оцінці фінансової стійкості має ліквідність та платоспроможність АВ ТОВ «Агроцентр К», яку необхідно здійснити з точки зору його короткострокової і довгострокової діяльності. У короткостроковій перспективі ліквідність і платоспроможність означає спроможність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями. Тобто термін «ліквідний», передбачає швидке перетворення майна в гроші – спроможність перетворювати свої активи у гроші для покриття всіх необхідних зобов'язань по мірі настання їх строку сплати. Високоліквідним активом є готівка. Наступним за ступенем ліквідності активом є короткострокові інвестиції (цінні папери), оскільки вони можуть бути швидко реалізовані в гроші. Дебіторська заборгованість – теж відноситься до ліквідних

активів, оскільки передбачається те, що дебітори погасять свою заборгованість у найближчий час. Найменш ліквідним поточним активом виступають запаси, тому що для перетворення їх в гроші, спочатку необхідно їх реалізувати.

Отже, під ліквідністю будь-якого активу слід розуміти можливість перетворення його в гроші, а ступінь ліквідності визначається тривалістю періоду, протягом якого відбувається це перетворення. Чим коротший цей період, тим вищою є ліквідність певного виду активу.

Для оцінки реального рівня ліквідності АВ ТОВ «Агроцентр К» необхідно провести аналіз ліквідності балансу який виконується у два етапи.

Перший етап аналізу ліквідності господарства полягає у визначенні ліквідності балансу. Ліквідність балансу – це рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на гроші відповідає строкам погашення зобов'язань. Для цього необхідно порівняти підсумки кожної групи активу і пасиву балансу, де: A_1 найбільш ліквідні активи; A_2 – активи, що швидко реалізуються; A_3 – активи, що реалізуються повільно; A_4 – активи, що важко реалізуються; Π_1 – негайні пасиви, Π_2 – короткострокові пасиви; Π_3 – довгострокові пасиви; Π_4 – постійні (стійкі) пасиви (Додаток Д).

Звідси АВ ТОВ «Агроцентр К» можна вважати ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання. Крім того, якщо у підприємства оборотний капітал складається переважно з грошових коштів і короткострокової дебіторської заборгованості, то воно вважається більш ліквідним, ніж те, на якому оборотний капітал становлять переважно запаси.

З проведених розрахунків баланс АВ ТОВ «Агроцентр К» можна вважати ліквідним за весь досліджуваний період, оскільки відповідає таким умовам:

1) високоліквідні активи більші або дорівнюють негайним пасивам $A_1 \geq \Pi_1$;

2) активи, що швидко реалізуються, більші або дорівнюють короткостроковим пасивам $A_2 \geq \Pi_2$;

3) активи, що повільно реалізуються, більші або дорівнюють

довгостроковим пасивам $A_3 \geq P_3$;

4) активи, що важко реалізуються, менші за постійні пасиви $A_4 \leq P_4$.

Якщо у підприємства виконуються перші три умови – поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання, то обов'язково виконується і остання умова, оскільки це означає наявність у АВ ТОВ «Агроцентр К» власних оборотних коштів які забезпечує його фінансову стійкість, а отже і ліквідність.

Оцінка ліквідності балансу АВ ТОВ «Агроцентр К» свідчать про те, що в цілому його постійні пасиви перевищують поточні активи як на початок досліджуваного періоду на 11676,0 тис. грн., так і на кінець періоду на 5747,0 тис. грн. Що стосується зіставлень за окремими групами, то за параметрами $A_2 \rightarrow P_2$ та $A_3 \rightarrow P_3$ – баланс відповідає критеріям абсолютної ліквідності. За параметром $A_1 \rightarrow P_1$ протягом всього періоду найбільш ліквідні активи перевищують негайні пасиви на 88,0; 329,0; 1488,0; 2651,0 та 3928,0 тис. грн. відповідно за досліджувані роки, що пов'язано з суттєвим зменшенням поточних зобов'язань АВ ТОВ «Агроцентр К».

Наявний платіжний надлишок за цими групами, як зазначалося вище, можна спрямувати на покриття нестачі коштів щодо погашення найбільш строкових зобов'язань підприємства, що потребує додаткового аналітичного обстеження поточних активів. Тому продовжує аналіз ліквідності дослідження відповідних фінансових коефіцієнтів, яке здійснюється поетапним зіставленням окремих груп активів з короткостроковими пасивами на основі даних балансу. При цьому узагальнюючим показником ліквідності є коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття), який визначається співвідношенням усіх поточних активів до поточних зобов'язань і характеризує достатність оборотних активів підприємства для погашення своїх боргів. Загальний коефіцієнт покриття показує, скільки грошових одиниць оборотних активів припадає на кожну грошову одиницю поточних зобов'язань.

Багаторазове перевищення оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями дає змогу зробити висновок про те, що АВ ТОВ «Агроцентр

К» володіє значним обсягом вільних ресурсів, які формуються з власних джерел. З позиції кредиторів така ситуація є більш прийнятною, оскільки посилює їх впевненість у погашенні боргів. Однак з погляду ефективності діяльності підприємства, значне накопичення запасів, відволікання коштів у дебіторську заборгованість спричинює уповільненню оборотності його коштів, а отже, призводить до зменшення маси прибутку. Тому необхідно встановити оптимальний розмір такого перевищення.

За своїм змістом, аналогічним коефіцієнту поточної ліквідності, є коефіцієнт швидкої ліквідності, який розраховують по більш вузькому колу оборотних активів, коли з їх загальної величини вилучають найменш ліквідну частку – виробничі запаси. Логіка такого вилучення полягає не тільки в значно меншій ліквідності запасів, а й у тому, що грошові кошти, які можна отримати на випадок вимушеної реалізації виробничих запасів, можуть бути значно менші за витрати на їх придбання. Орієнтовним значенням показника вважається рівень від 0,5 до 1, але для цього показника, як і для попереднього, АВ ТОВ «Агроцентр К» самостійно встановлює норматив, враховуючи різні фактори впливу.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частка короткострокової заборгованості в разі потреби може бути погашена негайно за рахунок наявних грошових коштів. Теоретично достатнім вважається, якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності вищий як 0,2-0,35 (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Оцінка ліквідності АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показники ліквідності	Нормативне значення	Роки					Відхилення 2019 р. до 2015 р. (+; -)
		2015	2016	2017	2018	2019	
Загальний коефіцієнт ліквідності	1,5-2,5	2,3	2,5	2,9	3,1	2,8	0,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,0-2,0	1,1	1,4	1,9	2,1	2,0	0,9
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,28	0,36	0,37	0,22	0,32	0,04

Дані таблиці 2.13 свідчать про те, що коефіцієнт загальної ліквідності на кінець 2019 р. зріс на 0,5 пункти проти 2015 р. Тобто на кожну гривню поточних зобов'язань припадає 21,48 грн. вартості поточних активів у 2015 р., у 2016 р. – 127,36 у 2018 р, – 103,7 у 2019 р. – 55,20 відповідно, що суттєво перевищує рекомендовані значення даного показника.

Коефіцієнт швидкої ліквідності допомагає оцінити можливість погашення АВ ТОВ «Агроцентр К» короткострокові зобов'язання у випадку свого критичного стану. Протягом досліджуваного періоду даний коефіцієнт зріс з 1,1 у 2015 році до 2,0 у 2019 році, що також перевищує нормативне значення. Щодо аналізу коефіцієнтів абсолютної ліквідності, то у 2015 році коефіцієнт становив 0,28 короткострокових боргів підприємства. Це надається змога погашення в поточний момент, або найближчим часом свої боргів. Так у 2019 році даний коефіцієнт зріс до 0,32. Це означає, що на кожну гривню поточних зобов'язань АВ ТОВ «Агроцентр К» припадає 36,47 грн. високоліквідних активів.

Отже, протягом 2015-2019 років АВ ТОВ «Агроцентр К» є ліквідним, адже всі коефіцієнти ліквідності знаходяться в межах або перевищують рекомендовані значення, що може свідчити про загальну ліквідність підприємства та його фінансову стійкість.

Безумовно, наведеними показниками не обмежується різноманітність способів оцінки фінансової стійкості показниками ліквідності та платоспроможності АВ ТОВ «Агроцентр К». Тому з метою оперативного внутрішнього аналізу поточної платоспроможності та щоденного контролю за надходженням коштів від продажу продукції, необхідним є складання платіжного календаря (Додаток Ж).

Як свідчать розрахункові дані Додатка Ж, АВ ТОВ «Агроцентр К» є платоспроможним протягом всього досліджуваного періоду (2015-2019 рр.), оскільки сальдо за негайними та іншими платежами знаходиться в пасиві балансу, що підтверджує ліквідність балансу підприємства. Внаслідок чого, АВ ТОВ «Агроцентр К» вистачає власних джерел фінансування для

формування оборотних активів, що визначає його платоспроможність.

Виходячи з проведеної оцінки платоспроможності та ліквідності АВ ТОВ «Агроцентр К» та ставлячи за мету визначити ефективність фінансового управління підприємством, необхідно використати коефіцієнти фінансової стійкості, для яких встановлюється нормативне значення та вагомість.

Після цього здійснити формування узагальнюючих показників з яких складається інтегральний показник рівня якості фінансового управління, який розраховується за формулою:

$$I = \frac{(\beta_1 \times PP + \beta_2 \times FH)}{(\beta_1 + \beta_2)}, \quad 2.7$$

де I – фінансова стійкість;

PP – рівень платоспроможності;

FH – рівень фінансової незалежності;

β_1, β_2 – коефіцієнти вагомості відповідних узагальнюючих показників (рівень вагомості визначається шляхом експертних оцінок фахівців, при чому $\beta_1 + \beta_2 = 1$).

Якщо фактичне значення будь-якого з показників перевищує нормативне, то постає потреба розрахувати фактичний і нормативний інтегральні показники за такою методикою проведення аналізу:

– якщо фактичний інтегральний показник більший або дорівнює одиниці, а нормативний дорівнює одиниці, фінансова стійкість підприємства перебуває у нормальному стані;

– якщо фактичний інтегральний показник більший або дорівнює одиниці, а нормативний менший за одиницю, фінансова стійкість не може вважатися бездоганною, бо вона має проблеми з виконанням окремих нормативів. У цьому разі слід проаналізувати кожний з узагальнюючих показників, а також окремі коефіцієнти, які їх формують показники;

– якщо і фактичний, і нормативний інтегральні показники не перевищують одиниці, фінансова стійкість перебуває у незадовільному стані. При цьому необхідно виявити слабкі сторони та розробити додаткові заходи з

фінансового управління підприємством.

На основі розрахунку інтегрального показника проведемо більш поглиблене дослідження щодо визначення оцінки реалізації заходів фінансового управління у забезпеченні фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К», де значення кожного коефіцієнта розраховується за формулою середньозваженої арифметичної за п'ять років (2015-2019 рр.) (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Розрахунок інтегрального показника платоспроможності та фінансової незалежності АВ ТОВ «Агроцентр К»

Оцінюючий напрямок, (показник)	Фактичне значення	Критичне значення	Співвідношення фактичного і критичного значення	Коефіцієнт вагомості
Рівень платоспроможності:	×	×	×	0,6
– коефіцієнт покриття	3,80	1,5	2,53	0,5
– коефіцієнт швидкої ліквідності	1,11	0,7	1,58	0,3
– коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,22	0,2	1,10	0,2
Рівень фінансової незалежності:	×	×	×	0,4
– коефіцієнт автономії	0,76	0,5	1,52	0,4
– коефіцієнт фінансової стабільності	3,24	0,85	3,81	0,3
– коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,86	0,5	1,72	0,3
Розрахунок				
Рівень платоспроможності:				
– фактичний	$2,53 \times 0,5 + 1,58 \times 0,3 + 1,1 \times 0,2 = 1,95$			
– нормативний	$1,0 \times 0,5 + 1,0 \times 0,3 + 0,12 \times 0,2 = 0,83$			
Рівень фінансової незалежності:				
– фактичний	$1,52 \times 0,4 + 3,81 \times 0,3 + 1,72 \times 0,3 = 2,27$			
– нормативний	$1,00 \times 0,4 + 1,00 \times 0,3 + 0,00 \times 0,3 = 0,70$			
Інтегральний показник:				
– фактичний	$1,95 \times 0,60 + 2,27 \times 0,40 = 2,08$			
– нормативний	$0,8331 \times 0,60 + 0,7000 \times 0,40 = 0,77$			

Оскільки деякі коефіцієнти досягають критичного значення, то інтегральний показник був розрахований у фактичному та нормативному значенні. Враховуючи розрахунки, необхідно зазначити, що фінансове управління повинно бути спрямовано на розподіл фінансових ресурсів, які надходять у розпорядження АВ ТОВ «Агроцентр К», або є у нього з метою

досягнення високих результатів діяльності і забезпечення фінансової стійкості. При цьому необхідним є досягнення певного рівня якості управління оптимальним складом і структурою поточних активів та правильний вибір стратегії і тактики управління структурою власних фінансових ресурсів із визначенням заходів управління коштами які додатково мобілізуються на ринку позикового капіталу. В даному випадку стратегія фінансового управління повинна бути направлена на усунення фінансового ризику нездатності підприємством своєчасно і в повному обсязі розрахуватися зі своїми кредиторами.

Таким чином, проведений аналіз у визначенні ефективної організації фінансового управління у забезпеченні фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» протягом 2015-2019 років, дає змогу говорити про відносно задовільну його організацію, результатом якої є фінансова стабільність. Вагомого значення для забезпечення фінансової стійкості на підприємстві має система управління фінансовою стійкістю. Ефективно побудована система управління фінансовою стійкістю на підприємстві дозволить досить обґрунтовано визначити всі наявні проблеми та можливості, що виникають в процесі підтримання та досягнення ефективного і раціонального його розвитку. Тому для АВ ТОВ «Агроцентр К» ефективно побудовано система управління на всіх рівнях та стадіях його діяльності є беззаперечною гарантією для вирішення проблем забезпечення фінансової стійкості на підприємстві. Фінансова стійкість аграрного підприємства вважається вирішальною та головною в його діяльності кожного, тому що саме фінанси в ринкових умовах господарювання виступають рушійною силою будь-якої економічної системи.

Тому основним та надважливим об'єктом управління фінансовою стійкістю виступає виробнича стійкість підприємства. Складність та особливість виробничих відносин, що складаються на підприємстві в процесі виробництва ними сільськогосподарської продукції, а також різноманітність своїх функцій, що вони мають виконувати – обумовлена різними внутрішніми та зовнішніми факторами.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз свідчить про підвищення ефективності виробництва АВ ТОВ «Агроцентр К», де спостерігається позитивна тенденцію щодо підвищення вартості валової продукції як у діючих цінах на 158,6%, так і в постійних цінах на 10,9%. Валовий дохід підприємства збільшився у 2019 р., порівняно з 2015 р., на 48002,3 тис. грн., або на 179,1%, у тому числі в рослинництві на 28733,4 тис. грн., або на 209,0%, у тваринництві на 19027,5 тис. грн., або на 147,5%. Прибуток підприємства збільшився з 1892,9 тис. грн. у 2015 р. до 5497,5 тис. грн. у 2019 р., при цьому рівень рентабельності зріс з 7,6% до 7,9%. Рентабельним для АВ ТОВ «Агроцентр К» було виробництво продукції рослинництва, зокрема, рівень рентабельності у 2019 р. становив 33,1%, а продукція тваринництва за час дослідження була збитковою.

Проведений факторний аналіз фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» виявив чинники формування показників які характеризують стабільність функціонування господарства з точки зору забезпечення прибутковості операційної діяльності. Переважна більшість відносних показників АВ ТОВ «Агроцентр К» свідчать про його фінансово стійкий стан із позитивною динамікою свого зростання. Також протягом 2015-2018 рр. простежується і абсолютний фінансовий стан господарства, за яким власні оборотні кошти повністю покривають запаси.

Проведений аналіз визначення ефективної організації фінансового управління у забезпеченні фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» протягом 2015-2019 років, дає змогу говорити про відносно задовільну його організацію, результатом якої є фінансова стабільність. Вагомого значення для забезпечення фінансової стійкості на підприємстві має система управління фінансовою стійкістю. Ефективно побудована система управління фінансовою стійкість на підприємстві дозволить досить обґрунтовано визначити всі наявні проблеми та можливості, що виникають в процесі підтримання та досягнення ефективного і раціонального його розвитку.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ АВ ТОВ «АГРОЦЕНТР К»

3.1. Розробка моделі у забезпеченні фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»

Істотним компонентом забезпечення фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» є наявність фінансових ресурсів, достатніх для розвитку його конкурентоздатного виробництва. Наявний обсяг фінансових ресурсів може бути сформований у необхідному об'ємі тільки при забезпеченні умов ефективної роботи підприємства, яка спроможна забезпечити отримання прибутку. Значення прибутку в ринковій економіці – створення фінансової бази для самофінансування поточної діяльності підприємства та розширеного його відтворення. Прибуток підприємства направляється не лише на погашення своїх зобов'язань перед бюджетом та іншими контрагентами, а й проведення інвестування у засоби виробництва.

В досягненні і підтримці фінансової стійкості важливим є не тільки отриманий обсяг прибутку, а й рівень рентабельності виробничих процесів. Причому вагоме значення у забезпеченні фінансової стійкості має система управління фінансовою стійкістю підприємства. Ефективно побудована система управління фінансовою стійкістю на підприємстві дозволить досить обґрунтовано визначити всі наявні проблеми та можливості, що виникають в процесі підтримання та досягнення ефективного та раціонального розвитку кожного суб'єкта господарювання. Тому для агропідприємств ефективно побудовано система управління на всіх рівнях та стадіях його діяльності є беззаперечною гарантією для вирішення проблем забезпечення фінансової стійкості на підприємстві. Фінансова стійкість аграрного підприємства вважається вирішальною та головною в діяльності кожного підприємства, тому що саме фінанси в ринкових умовах господарювання виступають рушійною силою будь-якої економічної системи.

В цьому напрямі необхідним постає розробка моделі забезпечення управління фінансовою стійкістю АВ ТОВ «Агроцентр К», головним інструментарієм якого виступає коефіцієнт автономії з приведенням даного показника до нормативного або оптимально допустимого рівня, використовуючи відомі методи оптимізації структури капіталу за критеріями максимізації фінансової рентабельності, мінімізації середньозваженої вартості капіталу, фінансових ризиків (рис. 3.1).

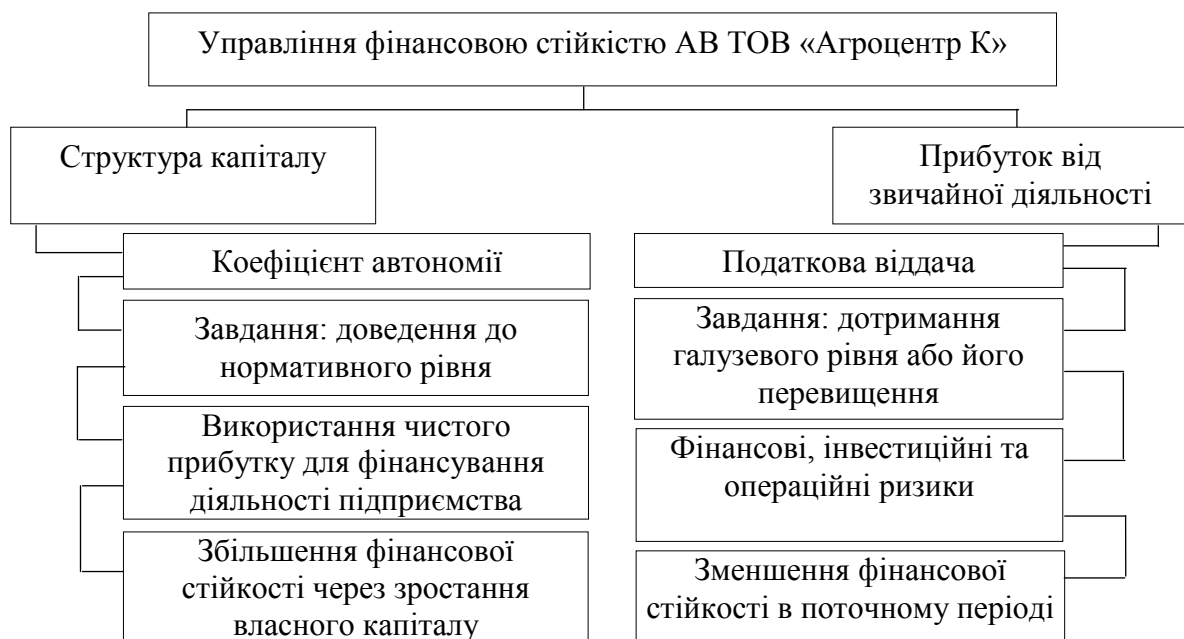

Рис. 3.1. Структурна схема моделі забезпечення фінансовою стійкістю АВ ТОВ «Агроцентр К»

Виходячи із вищенаведеної моделі, першочерговим постає завдання управління обсягом реалізації сільськогосподарської продукції АВ ТОВ «Агроцентр К» і рівнем прибутковості продажів. Для цього необхідно врахувати зміни у податковій системі щодо справляння податків за їх ставками і спланувати найбільш оптимальний напрям використання вивільнених від оподаткування коштів. За такого підходу у підприємства з'являються вивільнені грошові кошти які можна використати за такими напрямками:

– сплата за кредитними ресурсами (процентні платежі) які будуть зменшувати фінансову стійкість підприємства, але водночас створить «ефект

податкового щита», внаслідок якого зменшиться оподатковуваний прибуток;

- отримання чистого прибутку який спрямовується на відтворення основної виробничої, фінансової чи інвестиційної діяльності підприємства що підвищить його фінансову стійкість завдяки підвищенню прибутковості.

Немаловажного значення в управлінні фінансовою стійкістю АВ ТОВ «Агроцентр К» набуває виробнича стійкість підприємства, яка характеризується своєю складністю та особливістю виробничих відносин в аграрному секторі економіки при отриманні сільськогосподарської продукції, що потребує врахування різних внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на ці процеси. Кожен з цих факторів має значний вплив створення якісного, конкурентоспроможного продукту. Тому управління виробничою діяльністю АВ ТОВ «Агроцентр К» повинно будуватися на основі відповідної системи виробничого менеджменту внаслідок складання системи гнучких планів виробництва, системного моніторингу за всіма видами діяльності підприємства та раціональному використанню всіх елементів виробничої системи. При цьому кінцевою метою у забезпеченні ефективного функціонування стійкого виробничого процесу має бути:

- одержання прибутку на основі оптимального і збалансованого обсягу продажів продукції;
- зміцнення та підвищення іміджу підприємства;
- підвищення якості продукції яка виробляється підприємством;
- задоволення потреб споживачів продукції підприємства.

Суттєвий вплив на виробничу стійкість АВ ТОВ «Агроцентр К» має значний обсяг запасів, які забезпечують його абсолютну фінансову стійкість, проте зменшення їх обсягу не доречно, адже підприємство може втратити абсолютно стійкий фінансовий стан. Це означає, що підприємству необхідно оптимізувати товарний асортимент таким чином, щоб оборотність була достатньо високою і дозволить вивільняти кошти з обороту та направляти їх на подальше фінансування оборотних активів. Внаслідок прискорення оборотності коштів надасть можливість здійсненню додаткових виробничих

та фінансових циклів і призведе до збільшення виручки. Тобто, збільшується виручка і собівартість реалізації, постійні витрати зростають повільніше або взагалі не змінюються (обсяг запасів не збільшується, відповідно більша частина постійних витрат не зміниться), що призведе до збільшення прибутку та рентабельності. У зв'язку з таким підходом, АВ ТОВ «Агроцентр К» постає перед вибором оптимізації товарного асортименту щодо стабілізації та зміцнення свого фінансового стану, де доцільним є виконання наступних дій: аналіз фінансового стану підприємства; розрахунок показників оборотності окремих товарних груп підприємства; вибір оптимального товарного асортименту, який ґрунтується на товарних групах і на які є додатковий попит порівняно з обсягом продажів за минулий рік. Внаслідок чого, доцільним є формування оптимального товарного асортименту АВ ТОВ «Агроцентр К» на основі методу врахування оборотності запасів за таким алгоритмом (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Алгоритм формування оптимального товарного асортименту за оборотністю товарних запасів АВ ТОВ «Агроцентр К»

Як зазначено раніше, найбільшу питому вагу в товарному асортименті продукції АВ ТОВ «Агроцентр К» займає виробництво молока 34,4%, друге – сояшник 27,4%, третє – кукурудза на зерно 14,0%, четверте – пшениця 8,4%. Відповідно номенклатуру продукції підприємства можна зазначити за товарними групами від 1 до 4 і проаналізувати їх оборотність виходячи із отриманої виручки за 2019 рік (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Оборотність товарних груп АВ ТОВ «Агроцентр К»

Товарна група	Середня вартість запасів, тис. грн.	Виручка, тис. грн.	Коефіцієнт оборотності
1	10734,1	25761,8	2,4
2	8356,4	23397,9	2,8
3	4249,2	8923,3	2,1
4	616,3	1602,5	2,6
Всього:	23956,0	59685,5	2,5

Попередньо встановлено: рівень платоспроможності АВ ТОВ «Агроцентр К» знаходиться в межах 0,2-0,5 (табл. 2.14), що відповідає розміру частки майна підприємства в грошовій формі певним нормативним значенням, і є рекомендованим значенням коефіцієнта абсолютної платоспроможності. Звідси, здійснивши ряд математичних перетворень, отримуємо наступну нерівність:

$$0,2 \leq \frac{A}{ПЗ} \leq 0,5 \quad (3.1)$$

де А – активи підприємства

ПЗ – поточні зобов'язання.

Тобто нерівність набуває вигляду:

$$ПЗ \times 0,2 \leq A \leq ПЗ \times 0,5 \quad (3.2)$$

Отримана нерівність дає можливість оцінити оптимальність забезпечення підприємства наявними грошовими коштами, і для АВ ТОВ «Агроцентр К» буде мати наступний вигляд:

$$30604,0 \times 0,2 \leq 13505,5 \leq 30604,0 \times 0,5$$

$$6120,8 \leq 13505,5 \text{ тис. грн.} \leq 15302,0.$$

Таким чином необхідно збільшити розмір майна АВ ТОВ «Агроцентр К» у грошовій формі як мінімум на 9181,2 тис. грн. для проведення негайних розрахунків за поточними зобов'язаннями в разі звернення кредиторів. Крім того, потребується змінити товарний асортимент підприємства таким чином, щоб виконувалася нерівність, а загальна сума його запасів не змінювалася, адже зменшення її розміру може призвести до втрати платоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розширення виробництва, при цьому надлишкова сума буде перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства. Тому, щоб коефіцієнт абсолютної платоспроможності прийняв необхідне значення, розмір грошових коштів має становити приблизно 9181,2 тис. грн., тобто виручка має збільшитися на 18362,4 тис. грн., так як середнє значення розраховується діленням на 2, при цьому вся додана виручка направляється в грошовий фонд АВ ТОВ «Агроцентр К».

Таблиця 3.2

Змінений товарний асортимент і виручка АВ ТОВ «Агроцентр К»

Товарна група	Середня вартість запасів	Виручка	Коефіцієнт оборотності
1	10734,1	35789,6	3,1
2	8356,4	25411,7	3,0
3	4249,2	14566,6	3,4
4	616,3	2280,0	3,7
Всього:	23956,0	78047,9	3,3

Таким чином, можна оптимізувати товарний асортимент продукції АВ ТОВ «Агроцентр К» збільшуючи загальний об'єм продажів і відповідно виручку від реалізації не змінюючи при цьому об'єм товарних запасів. Доцільність такого підходу полягає у формуванні оптимальної структури капіталу підприємства за критерієм забезпечення фінансової стійкості, і є не тільки розрахунковим значенням фінансового важелю за фінансовим та майновим аспектом структуризації капіталу, а й порівняння отриманих значень. Тому, застосовуючи в процесі здійснення господарської діяльності відповідні елементи фінансового менеджменту, маючи стратегічний та тактичний план розвитку АВ ТОВ «Агроцентр К» та своєчасно реагуючи на

зміни зовнішнього середовища, дозволяється створити можливість для досягнення фінансової стійкості підприємства.

Одним із шляхів підвищення фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К», є управління його грошовими потоками, а саме: зростання вхідних та зменшення вихідних грошових потоків (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Управління підвищенням рівня фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»

Підвищення рівня фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» на основі управління його грошових потоків відноситься до фінансового аспекту управління – фінансового менеджменту, і безперечно забезпечує своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності, прийняття виважених управлінських рішень з метою уникнення банкрутства підприємства в майбутньому. Тому своєчасність розробки та відповідно впровадження в діяльність підприємства заходів з підвищення фінансової

стійкості у довгостроковому періоді, створює можливість збільшення майнового потенціалу, відновлення платоспроможності та підвищення прибутковості АВ ТОВ «Агроцентр К».

Позитивним впливом на покращення фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» може надати робота зі стягнення дебіторської заборгованості, в результаті якої відбувається підвищення частки грошових коштів, прискорення оборотності оборотних коштів, зростання забезпеченості власними оборотними засобами. Цьому сприятиме прискорення оборотності дебіторської заборгованості, і як наслідок більш ритмічні надходження коштів щодо збільшення «запасу міцності» за показниками платоспроможності. Оптимізація обсягів дебіторської заборгованості та її рефінансування, полягає у виборі найбільш доцільних строків її погашення та форм розрахунків. Останніми можуть виступати попередня оплата з відстрочкою платежу, або за фактичним відвантаженням продукції. В даному випадку надання відстрочки платежу покупцям буде збільшувати обсяг реалізації продукції, а відповідно прибуток підприємства. Проте можуть з'явитися і додаткові витрати щодо залучення банківських кредитів для компенсації поточної дебіторської заборгованості.

Завдання зниження дебіторської заборгованості АВ ТОВ «Агроцентр К» за реалізовану продукцію вимагає гнучкого поєднання як жорстких заходів її стягнення, так і методів стимулювання постійних замовників. Практично таке поєднання використовується на основі методу спонтанного фінансування – надання знижок покупцям за скорочення термінів розрахунків. В цьому напрямі доцільним буде впроваджувати таку форму рефінансування як факторинг. За своєю суттю факторингові операції здійснюються через банківську установу – банк-фактор з передачею інформації про дебіторську заборгованість, де в подальшому розраховуються тарифи на факторингові послуги, які складають в межах 19% та обробка документів 1,5%. І якщо взяти дебіторську заборгованість АВ ТОВ «Агроцентр К» на кінець 2019 року, то річний дохід від використання факторингу за вирахуванням витрат на його

здійснення складе 425,9 тис. грн., що підтверджує ефективність його застосування на підприємстві (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Ефективність факторингу АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показник	Результат
Середньомісячний оборот продаж продукції, тис. грн.	2297,2
Відстрочення платежу за договором надання послуг, днів	15
Загальний ліміт фінансування, тис. грн.	1148,6
Розмір фінансування, %	90
Факторингове фінансування, %	1,584
Комісія за факторингове фінансування, тис. грн.	245,6
Комісія за обробку документів, %	0,125
Комісія за обробку документів, тис. грн.	1,44
Загальні витрати на факторинг, тис. грн.	247,0
Рентабельність продажів, %	2,62
Коефіцієнт відношення валового прибутку до собівартості, %	0,23
Додатковий дохід за 15 днів, тис. грн.	17,50
Додатковий дохід за рік, тис. грн.	425,9

Як видно з табл. 3.4, завдяки застосуванню факторингу, середньорічна дебіторська заборгованість зменшиться на 126,8 тис. грн., кількість оборотів збільшиться на 245,3 а період погашення скоротиться до 1 дня.

Таблиця 3.4

Результат впровадження факторингу АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показник	Величина показника до впровадження факторингу	Величина показника в прогнозованому періоді	Абсолютне відхилення
Виручка, тис. грн.	27460,8	36522,9	9062,1
Середньорічна дебіторська заборгованість, тис. грн.	226,4	99,6	-126,8
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, оборотів	121,3	366,6	245,3
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	3,0	1,0	-2,0

Отже, підвищення рівня фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» полягає у пошуку резервів збільшення темпів накопичення власних джерел фінансування оборотних засобів. Результатом такого пошуку є найбільш

оптимальне співвідношення фінансових ресурсів, за яких надається змога вільного маневрування грошовими коштами підприємства щодо ефективного їх використання у забезпеченні безперервного виробничого та реалізаційного процесу, а також вкладання витрат на розширення та оновлення його матеріально-технічної бази. У свою чергу оптимізація такого співвідношення забезпечить мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу. Тому для АВ ТОВ «Агроцентр К» постає необхідність систематично і детально аналізувати результативні показники, які характеризують його фінансову стійкість, і залежно від отриманих значень таких показників швидко та обґрунтовано приймати відповідні рішення.

3.2. Стратегія управління підвищення фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»

Фінансова стійкість підприємства безпосередньо залежить від результатів його фінансово-господарської та комерційно-виробничої діяльності. Звідси пошук шляхів та резервів, які можуть бути використані для покращення фінансової стійкості підприємства, може бути проведено на основі ґрунтовної та об'єктивної оцінки усіх складових його діяльності. На сьогодні більшість сільськогосподарських підприємств дуже гостро відчуває нестачу власних коштів і має незадовільну структуру капіталу. Тому першочерговою задачею покращення фінансової стійкості підприємства, є виявлення і мобілізація саме внутрішніх резервів підприємства у вироблені певної стратегії свого розвитку.

Стратегія розвитку АВ ТОВ «Агроцентр К» в умовах ринкової економіки вимагає значних довгострокових вкладень, і за умов відсутності фінансової стійкості підприємства стає нереальною. За такого підходу від фінансової стійкості залежить перспективна його платоспроможність. Розробка стратегії управління у забезпеченні фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» повинна бути пов'язана із формуванням стратегічних

фінансових цілей, які визначаються з урахуванням загроз втрати фінансової стійкості підприємства та способів їх попередження. Формування такої стратегії повинно мати підґрунтя корпоративних стратегіях розвитку з метою удосконалення забезпечення капіталом і руху коштів на довгострокову перспективу. Вирішальною виступає головна стратегія, спрямованість якої впливає на зміст функцій забезпечення стійким станом підприємства.

Враховуючи життєвий цикл підприємства, стратегія управління його фінансовою стійкістю і методика її реалізації повинна бути дотичною в кожній точці зрілості щодо отримання нової стадії зародження конкурентних переваг. Для розробки фінансової стратегії АВ ТОВ «Агроцентр К» необхідно використати спеціальні методики з метою встановлення можливості їх застосування, а саме:

1. Матрицю фінансових стратегій Ж. Франсона та І. Романа [67].
2. Матрицю фінансових стратегій на основі економічної доданої вартості та внутрішнього сталого темпу росту підприємства.

Матриця фінансових стратегій Ж. Франсона та І. Романа ґрунтується на розрахунку трьох коефіцієнтів:

- 1) результату господарської діяльності (РГД);
- 2) результату фінансової діяльності (РФД);
- 3) результату фінансово-господарської діяльності (РФГД).

В даному випадку за допомогою такої матриці надається змога скласти прогноз «критичного шляху» підприємства на майбутній період, виявити допустимі межі фінансового ризику та встановити поріг його можливостей. При цьому в матриці присутні квадрати 1-3 (головна діагональ матриці), які є зоною рівноваги. Квадрати 4-6 (над діагоналлю) відображають зону успіхів із зазначенням позитивних показників за якими здійснюється створення ліквідних засобів підприємства. Квадрати 7-9 (під діагоналлю) являють собою чистий грошовий потік – стійко позитивний з мінімальним фінансовим ризиком. Зона дефіциту (під діагоналлю) - використання ліквідних засобів, значення показників яких негативне.

Більш детально квадрати, які відображають певні положення підприємства на матриці фінансової стратегії, мають своє значення в такому порядку:

– Квадрат 1. «Батько сімейства» - відображає темп зростання обороту який нижче за можливих результативних значень і за яким існують резерви – перехід в квадрати 4, 2 і 7.

– Квадрат 2. «Стійка рівновага» - означає стан фінансової рівноваги підприємства, за якого існує найбільша кількість можливих варіантів зміни фінансового положення (1, 4, 7, 5, 3, 8).

– Квадрат 3. «Нестійка рівновага» - характеризується відсутністю власних вільних засобів і використанням залученого капіталу. Така ситуація може спостерігатися після виконання інвестиційного проекту. Можливими шляхами виходу з такого стану є положення 8, 2 і 5.

– Квадрат 4. «Рантьє» - відображає наявність вільних засобів для здійснення проектів при використанні позикового капіталу: перехід в квадрати 1, 2, 7.

– Квадрат 5. «Атака» - означає надлишок власних засобів і дозволяє розширити свій сегмент ринку: перехід у 2 і 6 квадрати.

– Квадрат 6. «Материнське суспільство» - характеризує надлишок ліквідних засобів, тобто маєть можливість створення і фінансування дочірніх підрозділів: перехід в 4 або 5 квадрати.

– Квадрат 7. «Епізодичний дефіцит» - дефіцит ліквідних засобів через неспівпадання термінів надходження і витрачання засобів: перехід в 1, 2, 8 квадрати.

– Квадрат 8. «Дилема» - визначає дефіцит ліквідних засобів з частковим їх покриттям за рахунок запозичень: перехід у 2, 7, 9 квадрати.

– Квадрат 9. «Криза» - означає кризовий стан підприємства і свідчить про необхідність зменшувати всі інвестиції або реформувати підприємство. Означає потребу у фінансовій підтримці: можливий перехід у 8 або 7 квадрати.

При цьому необхідно наголосити на негативних тенденціях, які можуть

створити деякі труднощі на перспективу діяльності АВ ТОВ «Агроцентр К», у якого в значній мірі не вистачає власних оборотних коштів. Також знос основних засобів може незабаром перейти критичну межу і поставити підприємство перед проблемою виживання. Загалом поточний фінансовий стан підприємства має в собі різноманітні дії фінансових ризиків.

Результат фінансово-господарської діяльності АВ ТОВ «Агроцентр К» за 2019 р. вийшов позитивним, тому потрапляє в область діагоналі «Стійка рівновага», така ситуація характерна для другого квадрату (рис. 3.4).

	РФД < 0	РФД $\approx$ 0	РФД > 0
РГД > 0	Квадрат 1 «Батько сімейства»	Квадрат 4 «Рантьє»	Квадрат 6 «Материнське суспільство»
РГД $\approx$ 0	Квадрат 7 «Епізодичний дефіцит»	Квадрат 2 «Стійка рівновага»	Квадрат 5 «Атака»
РГД < 0	Квадрат 9 «Криза»	Квадрат 8 «Дилема»	Квадрат 3 «Нестійка рівновага»

Рис. 3.4. Матриця стратегії забезпечення фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»

З метою управління фінансовим станом АВ ТОВ «Агроцентр К», необхідно звернути увагу на наявність дебіторської та кредиторської заборгованості. Для виходу підприємства із квадрата 2 та переходу у квадрат 4 або квадрат 5 можна здійснити наступні заходи:

1. Максимальне скорочення дебіторської заборгованості, а саме:
  - жорсткий контроль стану розрахунків з покупцями за відстроченою (простроченою) заборгованістю;
  - орієнтація на більше число покупців щодо зменшення ризику несплати одним або декількома покупцями;
  - відстеження співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки перевищення кредиторської заборгованості над

дебіторською призводить до неплатоспроможності підприємства;

2. Нарощення власних засобів підприємства шляхом залучення інвестицій.

3. Перегляд структури забезпечення фінансами щодо більш ефективного використання грошових коштів.

4. Відновлення основних засобів.

5. Планування своєї діяльності і отримувати від неї прибуток.

6. Звернення уваги на ріст короткострокових зобов'язань, оскільки це можлива причина зниження фінансування і надійності перед кредиторами, і може призвести до банкрутства.

Використання даної матриці дозволяє АВ ТОВ «Агроцентр К» оперативно приймати рішення з комплексного використання усіх фінансових ресурсів, спрямованих на досягнення цілей управління фінансовою стратегією. В межах такої матриці надається можливість розглядати проблему співвідношення окреслених цілей із наявністю ресурсів розвитку підприємства в динаміці, надаючи можливість формувати фінансову стратегію, пріоритетні сфери розвитку, що забезпечують її реалізацію і модифікують фінансову стратегію в результаті зміни важливих параметрів функціонування підприємства.

Розраховані показники фінансової стійкості свідчать, що АВ ТОВ «Агроцентр К» за результатами діяльності 2015-2019 рр. у матриці фінансових стратегій займало правий середній квадрат, для якого є характерним підвищення вартості підприємства при наявності надлишку грошових коштів. Разом з цим, характерним є майбутня зміна положення підприємства до сталого свого розвитку, що дає можливість нарощувати та підтримувати темпи зростання за рахунок власних ресурсів.

Отже, з позиції забезпечення фінансового розвитку АВ ТОВ «Агроцентр К» найбільш бажаним є його перехід у квадрат 4 згідно матриці фінансової стратегії, який характеризується зростанням обсягів виробництва продукції та можливістю розширення ринкового сегменту.

За іншим варіантом для АВ ТОВ «Агроцентр К» можна розглянути матрицю стратегії поступового розвитку, яка характерна для більшості підприємств. Даний тип стратегії передбачає спрямування підприємства на поступове нарощення обсягів своєї діяльності, росту прибутковості та покращення основних фінансово-економічних і виробничих показників та характеристик щодо забезпечення стабільного фінансового стану (рис. 3.5), де показник EVA є досить важливим в процесі пошуку напрямів забезпечення фінансової стійкості підприємства, якщо EVA із року в рік росте, то на підприємстві відчувається збільшення та примноження капіталу. Якщо навпаки, то це негативна тенденція для підприємства. Якщо ж EVA стала негативною, то необхідно шукати шляхи виправлення ситуації.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Використання надлишку коштів для прискореного зростання. 2. Реалізація нових проектів, покупка прогресивних технологій. 3. Спрямування надлишку коштів на розширений розвиток підприємства. 	Створення вартості $EVA > 0$	<ol style="list-style-type: none"> 1. Скорочення утримання з прибутку. 2. Залучення додаткового капіталу: акції, облігації, банківські позики. 3. Зниження темпів зростання.
Надлишок грошових коштів $g < SGR$		Дефіцит грошових коштів $g > SGR$
<ol style="list-style-type: none"> 1. Розподіл частки грошових коштів: спрямування їх частки на підвищення рентабельності. 2. Перегляд структури капіталу, домогтися зниження його вартості. 3. Якщо вжиті заходи не дають ефекту, вийти з бізнесу. 	Руйнування вартості $EVA < 0$	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зміна стратегії, проведення реструктуризації агробізнесу. 2. Здійснення реінжинірингу всіх бізнес- процесів. 3. Якщо вжиті заходи не дають ефекту, вийти з бізнесу.

Рис. 3.4. Матриця фінансових стратегій і темп зростання АВ ТОВ «Агроцентр К»

Основним фінансовим аспектом такої стратегії є визначення оптимального рівня співвідношення залучених і власних коштів для підтримки поточної платоспроможності АВ ТОВ «Агроцентр К» на належному рівні, а також зростання рівня рентабельності продукції за рахунок зниження її собівартості за зростання рівня обороту обігових коштів на основі

збільшення виручки від реалізації. Відомо, що розмір виручки від реалізації сільськогосподарської продукції залежить від обсягів її реалізації, ціни одиниці продукції, що реалізується підприємством. Тому на підприємстві необхідно максимально мобілізувати та активізувати збутову діяльність щоб збільшити обсяги реалізації продукції. При цьому можна застосувати різні методи, а саме це може бути використання відповідної реклами своєї продукції, наданням вигідних знижок покупцям та обґрунтоване зниження ціни на свою продукцію. Проте слід зауважити, що на сьогодні не існує загального підходу для збільшення обсягів реалізації продукції, який підійшов би для всіх підприємств. Ті заходи, які мають бути вжити на підприємстві повинні враховувати конкретні свої особливості та обрану стратегію маркетингу.

Щодо зниження собівартості продукції та витрат, то згідно зі фінансовою стратегією зростання для АВ ТОВ «Агроцентр К» це виступає основним внутрішнім резервом підвищення його прибутковості. На даному підприємстві, залежно від особливостей його діяльності, можуть існувати різні фактори, які впливають на собівартість – це обсяг виробництва, номенклатура та асортимент продукції, технічний рівень та організація виробництва, умови праці, ціна одиниці продукції що реалізується. За такого підходу виявляються резерви збільшення прибутку, які є можливими:

- за рахунок збільшення обсягу випуску сільськогосподарської продукції;
- за рахунок зниження адміністративних витрат та витрат на виробництво і реалізацію продукції;
- за рахунок економії і раціонального використання коштів на оплату праці працівників підприємства;
- за рахунок запровадження досягнень науково-технічного прогресу, в результаті чого зростає продуктивність праці, збільшується фондоддача та зменшується фондоемність використовуваних засобів виробництва підприємства.

Загальна блок-схема визначення джерел резервів збільшення прибутку АВ ТОВ «Агроцентр К» представлена на рис. 3.5.

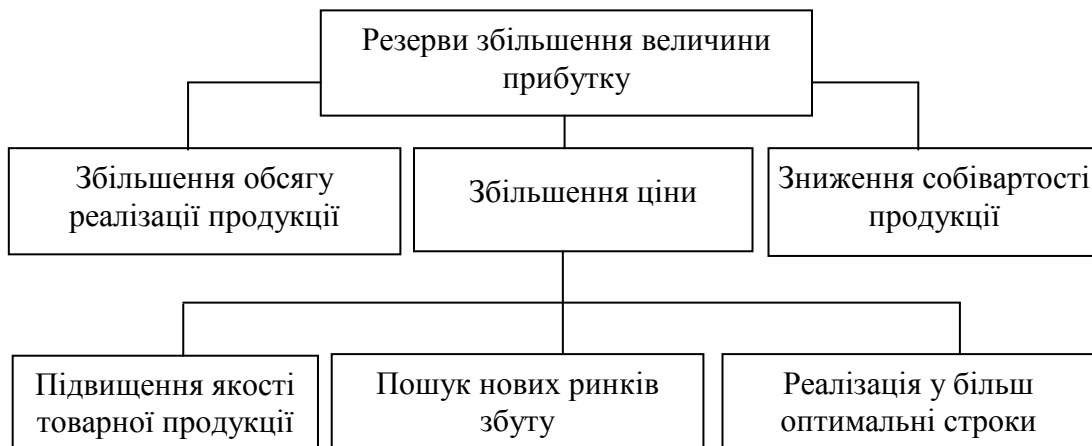

Рис. 3.5. Блок-схема джерел резервів зростання прибутку від реалізації продукції АВ ТОВ «Агроцентр К»

Таким чином, стійкість фінансового стану АВ ТОВ «Агроцентр К» може бути відновлена шляхом:

- 1) прискорення обігу капіталу у поточних активах, в результаті чого відбудеться його скорочення на гривню товарообігу;
- 2) обґрунтоване зменшення запасів та витрат;
- 3) поповнення власного обігового капіталу за рахунок зовнішніх або внутрішніх джерел.

Провідним способом у забезпеченні фінансової стійкості підприємства є економія ресурсів, які використовуються в процесі його виробництва. Крім того техніко-технологічна складова процесу виробництва, розробка та застосування прогресивних, високопродуктивних технологій, заміна, модернізація застарілого обладнання буде сприяти зниженню трудомісткості продукції, збільшенню продуктивності праці на підприємстві. Важливо також підвищувати вимоги до якості посівного матеріалу, комплектуючих виробів до техніки, сировини, які надходить на підприємство від різних постачальників.

Немаловажним заходом зміцнення фінансової стійкості АВ ТОВ

«Агроцентр К» є управління рухом активів підприємства, а саме їх реструктуризація з метою мобілізації внутрішніх резервів, структурна зміна та перетворення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства. При цьому на підприємстві для реструктуризації активів можуть бути використані такі заходи як передача в оренду основних фондів які не використовуються у виробничому процесі, продаж низькорентабельних об'єктів основних засобів та зворотній лізинг, а також оптимізація структури розміщення оборотного капіталу.

В цілому для підвищення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, необхідним є створення системи заходів з управління фінансовою стійкістю, яка повинна передбачати комплексне виконання завдань з безперервного нарощування обсягів виробництва продукції на ряду із підвищенням продуктивності праці своїх працівників, вихід на нові ринки та захоплення якомога більшої частки на ринку на основі підвищення якості та розширення асортименту своєї продукції, раціональне зменшення витрати на виробництво продукції, максимально ефективно використовувати усі види ресурсів, об'єктивно будувати договірні відносини з постачальниками та покупцями і вести раціональну цінову політику з ними.

У свою чергу для забезпечення оптимального, задовільного рівня фінансової стійкості на сільськогосподарському підприємстві в загальній системі його фінансового управління, повинно бути передбачена розробка і забезпечення реалізації системи аналізу та оцінки фінансової стійкості, яка є адаптованою до специфіки функціонування сільськогосподарського підприємства на ринку, а також відповідно до завдань його фінансової стратегії й політики.

Отже, для удосконалення системи управління фінансовою стійкістю АВ ТОВ «Агроцентр К» повинно передбачатися ряд заходів:

- ефективно управління вхідними і вихідними грошовими потоками;
- моніторинг внутрішнього та зовнішнього стану підприємства;
- розробка заходів зі зниження зовнішнього впливу на підприємство;

- розробка антикризових планів на випадок виникненні кризових чи інших непередбачуваних ситуацій;
- координація роботи працівників усіх ланок підприємства;
- постійний контроль за виконанням поставлених завдань та їх результатів.

Реалізувавши такі заходи, в подальшому можна забезпечити систему моніторингу кожної складової фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К», що в майбутньому надасть можливість оптимізувати її відповідно до перспектив розвитку підприємства та економічної ситуації.

3.3. Фінансове планування у забезпеченні фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»

Основною метою фінансового планування АВ ТОВ «Агроцентр К» є забезпечення його господарської діяльності необхідними джерелами фінансування для забезпечення фінансової стійкості підприємства, економічних пропорцій його розвитку, шляхів використання фінансових ресурсів та досягнення певних фінансових результатів.

Сутність фінансового планування повинна відбуватись за такими принципами:

- науковості планування фінансів: обґрунтування планованих фінансових показників на основі аналізу поточних звітних даних з метою окреслення перспектив розвитку підприємства та результатів його діяльності;
- комплексності планування фінансів: зумовлює органічну потребу взаємозв'язку показників фінансового плану;
- оптимальності планування фінансів: висуває необхідність найбільш раціонального використання капіталу та задіяних фінансових ресурсів, дотримання планованих термінів;
- платоспроможності: зумовлює забезпечення фінансовим плануванням контролю поточної платоспроможності підприємства, наявності

ліквідних коштів для погашення короткотермінових фінансових зобов'язань;

- забезпечення рентабельності капіталовкладень: передбачає необхідність вибору в ході фінансового планування найбільш оптимального способу фінансування, який забезпечує максимальну рентабельність (фінансового лізингу, інвестиційного селенгу тощо);

- збалансованості ризиків: обумовлює необхідність відображення в фінансових планах доцільності фінансування особливо ризикових довготермінових інвестувань за рахунок власних коштів;

- пристосування до потреб ринку: передбачає необхідність орієнтації в ході фінансового планування на поточну ринкову кон'юнктуру, забезпеченість власними та залученими коштами підприємства.

Водночас значення фінансового планування полягає й у визначенні життєздатності проекту підприємства в конкурентних умовах ринку та виступає інструментом одержання фінансової підтримки від зовнішніх інвесторів. Тому основними завданнями фінансового планування АВ ТОВ «Агроцентр К» є:

- забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності необхідними фінансовими ресурсами;

- встановлення раціональних фінансових відносин із суб'єктами господарювання, банками, інвесторами, страховими компаніями;

- визначення шляхів ефективного вкладення капіталу та оцінка раціонального його використання;

- виявлення та мобілізація резервів збільшення прибутку за рахунок раціонального використання матеріальних, трудових та грошових ресурсів;

- здійснення контролю за утворенням та використанням платіжних засобів.

У ході розв'язання завдань фінансового планування АВ ТОВ «Агроцентр К» зважає наявні фінансові ресурси та джерела їх надходження для розв'язання накреслених завдань, обґрунтовує розподіл коштів до бюджету, позабюджетних фондів, банків та інших кредиторів, розподіляє та

спрямовує використання прибутку, здійснює баланс планованих витрат і доходів на принципах самоокупності та самофінансування. Водночас фінансове планування повинно орієнтуватись на ринкову кон'юнктуру, враховувати ймовірність настання певних подій, реалізовувати моделі поведінки підприємства за мінливих ринкових ситуацій з матеріальними, трудовими та фінансовими ресурсами.

Фінансове планування узагальнює не тільки доходи і витрати, але й визначає конкретні джерела покриття кожної статті витрат. Для цього підприємство використовує ряд методів фінансового планування – балансовий, нормативний, розрахунково-аналітичний, оптимізації планових рішень, економіко-математичного моделювання.

Балансовий метод передбачає балансування не тільки підсумкових показники доходів і витрат, але й визначає конкретні джерела їх покриття за кожною статтею витрат. Його застосування доцільне в ході прогнозування надходжень і виплат грошових фондів, складання квартальних планів доходів і витрат підприємства, платіжного календаря тощо [66].

Нормативний метод фінансового планування полягає в розробленні фінансових норм і техніко-економічних нормативів, на основі яких визначаються як потреби підприємства у фінансових ресурсах, так і джерела їх фінансування. Нормативами є передусім ставки податків, зборів і внесків, норми амортизаційних відрахувань, оборотних коштів. Розрізняють норми та нормативи за видами економічної діяльності, регіональні та індивідуальні [68].

Використання розрахунково-аналітичного методу здійснюється шляхом порівняння та аналізу базових (планованих) та фактичних фінансових показників планованого періоду. Реалізація вказаного методу фінансового планування передбачає й розроблення кількох варіантів планованих розрахунків з метою вибору найбільш оптимального. В цьому разі критеріями вибору оптимального варіанту можуть бути показники максимізації доходу, прибутку (доходу), питомого прибутку на одиницю вкладеного капіталу; реальна економія фінансових ресурсів, поточних витрат, матеріалів;

показники мінімізації вкладеного капіталу за максимально ефективного результату тощо [43].

Економіко-математичне моделювання як метод фінансового планування дозволяє варіювати кількісним співвідношенням різноманітних показників та факторів, знаходити їх взаємозв'язки та визначати тенденції фінансових результатів. Економіко-математична модель як математичне узагальнення факторів фінансового аналізу характеризує структуру та закономірності зміни досліджуваного економічного явища на основі математичних обчислень. Економіко-математичне моделювання може здійснюватися як за функціональними, так і за кореляційними зв'язками, що дозволяє в ході фінансового планування перейти від середніх до оптимальних величин. А залучення сучасних інформаційних технологій до фінансового планування підприємства суттєво підвищує рівень його наукової обґрунтованості, розширює аналітичні можливості, уможлиблює розроблення значної кількості варіантів планів, орієнтуючись на мінливі конкурентні умови ринку, доцільні варіанти розвитку підприємства з наступним вибором найбільш прийняттого фінансового плану [61].

Як висвітлювалось нами вище, під фінансовим станом підприємства розуміють його здатність фінансувати свою діяльність. Воно характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю і фінансовою стійкістю. Важливим є своєчасне усунення недоліків у фінансовій діяльності і знаходження резервів покращення фінансового стану підприємства і його платоспроможності. Існує безліч факторів, які впливають на фінансовий стан підприємства. Залежно від їх комбінації даний процес може змінюватися. Крім того, в різних ситуаціях можуть відрізнятися етапи та послідовність їх реалізації. Допомогти фахівцям підприємства в плануванні та організації процесу поліпшення фінансового стану може певна послідовність процедур, яка згодом буде скоректована під

власні умови. У сучасних умовах математично-статистичні дослідження стають необхідним інструментом для отримання більш глибоких і повноцінних знань про механізм досліджуваних явищ. Для дослідження інтенсивності, виду і форми причинних впливів широко застосовується кореляційний і регресійний аналізи.

Виявлення кількісних співвідношень у вигляді регресії і порівняння дійсних (спостережуваних) величин з величинами, отриманими шляхом підстановки в рівняння регресії значень пояснюють змінні, дають можливість краще зрозуміти природу досліджуваного явища. А це, в свою чергу, дозволяє впливати на виявлені фактори, втручатися в економічний процес з метою отримання потрібних результатів. Множинний кореляційно-регресійний аналіз фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» був проведений нами згідно фінансових звітів підприємства за 2015-2019 рр. У якості результативного показника (y) було взято чистий дохід. Найбільш простою формою залежності є лінійна, тобто залежність виду:

$$y_0 = A_0 + A_1X_1 + A_2X_2 + A_3X_3 + \dots + A_nX_n, \quad (3.3)$$

де y – результативний показник;

A_0 – вільна складова рівняння;

$A_1, A_2, A_3, \dots, A_n$ – коефіцієнти множинної кореляції;

$X_1, X_2, X_3, \dots, X_n$ – кількісні характеристики чинників, які впливають на результативний показник.

У кореляційну модель включаємо найсуттєвіші чинники які впливають на розмір чистого прибутку АВ ТОВ «Агроцентр К» (табл. 3.5):

X_1 – дохід від реалізації;

X_2 – собівартість реалізованої продукції;

X_3 – адміністративні та збутові витрати;

X_4 – валовий прибуток;

X_5 – основні засоби;

X_6 – готова продукція і товари;

X_7 – грошові засоби;

X_8 – кредиторська заборгованість;

X_9 – дебіторська заборгованість;

X_{10} – операційні витрати.

Таблиця 3.5

Множинний кореляційно-регресійний аналіз фінансової стійкості АВ ТОВ
«Агроцентр К»

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
X_1 – дохід від реалізації	27865	31367	48118	62415	76537
X_2 – собівартість реалізованої продукції	22944	26967	36146	50387	69302
X_3 – адміністративні та збутові витрати	1861	2344	2655	5264	7020
X_4 – валовий прибуток	4921	4400	11972	12028	7235
X_5 – основні засоби, тис. грн	5722	5693	9615	16322	26040
X_6 – готова продукція і товари	42	54	112	38	17996
X_7 – грошові кошти, тис. грн	325	632	802	1225	1537
X_8 – поточні та довгострокові зобов'язання	7800	9105	13095	14325	26720
X_9 – дебіторська заборгованість	1773,0	1693,0	4690,0	3321,0	5503,0
X_{10} – операційні витрати	48208	51949	53572	57073	88913

Кореляційно-регресійний аналіз було проведено використовуючи модуль «Множинна регресія» Пакет може працювати у сполученні з іншими Windows-додатками. Дані в системі STATISTICA організовані у вигляді електронних таблиць, як у програмі Excel. Згідно результатів кореляційно-регресійного аналізу, регресійна модель має вигляд:

$$Y = -6224,148 + 0,14x_1 + 0,125x_2 - 1,479x_3 + 0,843x_4 + 0,006x_5 + 0,524x_6 + 0,118x_7 + 0,039x_8 + 0,004x_9 + 0,006x_{10}.$$

Найбільш впливовим фактором для АВ ТОВ «Агроцентр К» згідно побудованої моделі є адміністративні витрати – керівництву підприємства необхідно звернути увагу на зниження оптимізацію адміністративних та витрат, оскільки кожне їх збільшення на 1 грн, зменшує чистий прибуток на 1,479 одиниць. Керівництву АВ ТОВ «Агроцентр К» необхідно звернути увагу на вказані факторні ознаки, оскільки правильне управління ними здатне

вплинути на величину чистого прибутку в майбутньому.

Ефективним видом фінансового планування підприємства є бюджетування як процес складання кошторисів доходів і витрат усіх господарських підрозділів і функціональних служб підприємства. Структура зведеного бюджету, яка відображає процес фінансового прогнозування і планування. Складання фінансових бюджетів АВ ТОВ «Агроцентр К» як основа внутрішнього господарського оперативного планування витрат і результатів охоплює: систему бюджетного планування структурних підрозділів підприємства; систему зведеного (комплексного) бюджетного планування господарської діяльності підприємства.

Бюджетне планування діяльності структурних підрозділів АВ ТОВ «Агроцентр К» передбачає розроблення:

- бюджету основного та додаткового фондів оплати праці;
- бюджету матеріальних витрат підприємства на основі нормування витрат сировини, комплектуючих, матеріалів та обсягів виробничих програм структурних підрозділів;
- бюджету споживання палива й енергії;
- бюджету амортизації основних засобів підприємства, який відображає напрями її використання на капітальний, поточний ремонт та реновацію;
- бюджету інших витрат (на відрядження, транспортні витрати тощо);
- бюджету погашення кредитів і позик, який доцільно розробляти на підставі плану-графіка платежів;
- податкового бюджету, який включає всі податки та обов'язкові платежі до Державного бюджету України, а також до позабюджетних фондів.

Розроблення бюджетів структурних підрозділів АВ ТОВ «Агроцентр К» ґрунтується на принципі декомпозиції, який передбачає підпорядкування та деталізацію бюджетів нижчих рівнів бюджету вищого рівня. Зведені бюджети кожного структурного підрозділу розробляються щомісяця. Відтак, для рівномірного забезпечення підрозділів і підприємства в цілому оборотними засобами деталізуються щоденні планові та фактичні витрати, а також в

цілому на місяць. Обов'язковою умовою ефективного фінансового планування є визначення центрів відповідальності, зокрема, центрів витрат і доходів. Підрозділи, які забезпечують внутрішніх споживачів або вимірювання виходу продукції яких утруднене доцільно перетворювати в центри витрат. Підрозділи, які випускають кінцеву продукцію доцільно перетворювати на центри доходів і прибутків.

У системі поточного фінансового планування необхідно визначити реальне надходження грошей на підприємство. Для цього, зазвичай, необхідно використовувати такі методи обчислення й аналізу грошових надходжень: аналізувати дані про питому вагу постачання продукції за передоплату та на умовах комерційного кредиту з відтермінуванням платежу.

Аналіз та оцінка якості фінансових планів як важлива умова реалізації визначених цілей і завдань господарської діяльності підприємства доцільні для їх реалізації та вдосконалення. Водночас, результати фінансового планування значною мірою залежать від двох взаємообумовлених факторів – якості планованих показників господарської діяльності підприємства та рівня обов'язковості виконання персоналом затверджених вищим керівництвом підприємства фінансових планів.

Таким чином, фінансове планування зумовлює потребу аналізу не тільки визначеної мети розвитку підприємства або його підрозділу, але й рівня реалізації запланованої мети. Тому поточна та перспективна діяльність підприємства пов'язана не лише з розробленням, але й виконанням планів. Якість фінансового планування АВ ТОВ «Агроцентр К» в умовах ринку визначається передусім відповідністю рівня задоволення інтересів споживача виробничим можливостям підприємства в умовах обмежених ресурсів, яка визначає свободу підприємницької діяльності. Водночас, специфіка відносин виробництва та реалізації продукції відображає динамічний та рівноважний стан підприємства як складної економічної системи.

Оцінку якості фінансового планування доцільно здійснювати на основі системи показників, які відображають їх реальність і напруженість,

обґрунтованість та оптимальність, рівень точності та ризику тощо. Реальність фінансових планів відбиває можливість їх реалізації продукції в найближчій перспективі. А основною ознакою фактичного виконання фінансових планів служить рівень досягнення окреслених цілей у певних зовнішніх і внутрішніх умовах.

Важливим показником оцінювання якості фінансових планів є рівень їх напруженості на всіх етапах їх виконання існування. Коефіцієнт напруженості фінансових планів визначається в ході порівняння планованих та нормативних показників (наприклад, науково обґрунтованих нормативів або оптимальних планових показників). Такий спосіб аналізу напруженості фінансових планів доцільно використовувати для оцінки фінансового планування окремих підрозділів підприємства. На етапі розроблення планових показників слід забезпечити їх рівновагу з нормативними за умови, що коефіцієнт напруженості дорівнює 1. Що більше значення коефіцієнта напруженості фінансового плану, тим вищий рівень напруженості оцінюваних планових показників.

Збалансованість показників фінансового планування підприємства є необхідною умовою їх якісної розробки, оскільки перевищення планованих або фактичних показників відносно нормативних значень за нормальних умов господарської діяльності підприємства вказує на неякісне складання фінансових планів і необхідність їх коригування. В ході порівняння планованих, фактичних та нормативних показників визначаються не тільки коефіцієнти напруженості фінансових планів, але й рівень їх ризику. Останній в умовах ринкової невизначеності доцільно оцінювати як нормальну за умови відхилення фактичних даних від запланованих на 10%, високу – на 20%, надмірну – на 40%, неприпустиму – понад 50%.

З метою підвищення якості прийняття управлінських рішень сформовано модель контролю за процесом отримання доходу сільськогосподарського підприємства, що дозволяє адаптувати облікові дані для потреб інформаційних технологій (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Модель механізму планування та контролю за процесом отримання доходу АВ ТОВ «Агроцентр К»

Виконання планових показників оцінюється шляхом їх періодичного порівняння з фактичними значеннями у заздалегідь встановлені періоди (декада, місяць, квартал і рік). Узагальнюючими показниками якості фінансового планування є й ряд інших показників обсяги виробництва та реалізації продукції, виручка від реалізації та прибуток підприємства. Однак

їх детальний аналіз доцільно здійснювати в окремій публікації.

Модель відображає поетапність прийняття рішення при виконанні процедури контролю. На першому етапі (1-й блок моделі) здійснюється прогнозування можливих значень доходу. На другому етапі (2-й блок) проводиться розробка моделей імітації процесів прийняття рішень по процедурі контролю для конкретних видів діяльності підприємства. На третьому (3-й блок) проводиться накопичення фактичних даних з метою проведення четвертого етапу – подальшого порівняння з прогнозованими результатами. На п'ятому етапі коригуються прогнозні дані по фактичним результатам.

Прогнозування можливих надходжень доходу є комплексним поєднанням методик середньої ковзної, методу найменших квадратів та інтерполяції даних з урахуванням сезонних коливань. На нашу думку, такий підхід дає можливість розширити горизонт прогнозних значень майбутнього доходу, що в свою чергу при процедурі контролю дозволить проведення коригувань в сторону оптимістичних чи песимістичних рішень.

Таким чином, планування як основа підвищення ефективності господарської діяльності АВ ТОВ «Агроцентр К» є важливим засобом досягнення головних економічних і соціальних цілей його розвитку. Найважливішими напрямками підвищення якості фінансового планування є передусім удосконалення методології формування його нормативної бази, створення умов для зростання професіоналізму персоналу, застосування комп'ютерної техніки, стимулювання розробників і виконавців планів. Це вказує на інтеграцію наукових, методичних, виробничих та трудових чинників ефективного фінансового планування. Подальші заходи щодо підвищення фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» доцільно проводити на основі дослідження та обґрунтування етапів фінансового планування підприємства, аналізу шляхів підвищення обсягів виробництва та реалізації продукції, виручки від її реалізації та зростанню прибутку підприємства.

Висновки до розділу 3

Підвищення рівня фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» полягає у пошуку резервів збільшення темпів накопичення власних джерел фінансування оборотних засобів. Результатом такого пошуку є найбільш оптимальне співвідношення фінансових ресурсів, за яких надається змога вільного маневрування грошовими коштами підприємства щодо ефективного їх використання у забезпеченні безперебійного виробничого та реалізаційного процесу, а також вкладання витрат на розширення та оновлення його матеріально-технічної бази. Для АВ ТОВ «Агроцентр К» постає необхідність систематично і детально аналізувати результативні показники, які характеризують його фінансову стійкість, і залежно від отриманих значень таких показників швидко та обґрунтовано приймати відповідні рішення.

Встановлено, для удосконалення системи управління фінансовою стійкістю АВ ТОВ «Агроцентр К» повинно передбачатися ряд заходів: ефективного управління вхідними і вихідними грошовими потоками; моніторинг внутрішнього та зовнішнього стану підприємства; розробка заходів зі зниження зовнішнього впливу на підприємство; розробка антикризових планів на випадок виникненні кризових чи інших непередбачуваних ситуацій; координація роботи працівників усіх ланок підприємства.

Визначено, напрямами підвищення якості фінансового планування є удосконалення методології формування його нормативної бази, створення умов для зростання професіоналізму персоналу, застосування комп'ютерної техніки, стимулювання розробників і виконавців планів. Це вказує на інтеграцію наукових, методичних, виробничих та трудових чинників ефективного фінансового планування. Подальші заходи щодо підвищення фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» доцільно проводити на основі дослідження та обґрунтування етапів фінансового планування підприємства, аналізу шляхів підвищення обсягів виробництва та реалізації продукції, виручки від її реалізації та зростанню прибутку підприємства.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Забезпечення фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства є сукупністю функцій забезпечення, впорядкованих у логічній послідовності їх виконання. В цьому випадку йдеться про забезпечення за замкненим циклом або з використанням ефекту зворотного зв'язку. Вважається, що реалізація функцій, передбачених цим управлінським циклом, забезпечить фінансово стійкий характер розвитку сільськогосподарського підприємства, а також визначення його спроможності протистояти негативній дії різних зовнішніх та внутрішніх факторів які впливають на його фінансовий стан.

2. Існуючі методичні підходи до визначення фінансової стійкості підприємств і перспектив їх розвитку, особливо підприємств аграрного сектору, дозволяють з найбільшою точністю виявити умови функціонування суб'єктів господарювання та надають змогу досліджувати фінансовий стан, перспективу свого розвитку та уникнення ситуацій банкрутства. Такий методичний інструментарій повинен бути в арсеналі управлінського складу підприємств щодо його використання при визначенні фінансової стійкості. В даному випадку постає потреба проведення поглибленого аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства, використовуючи методи та прийоми які зарекомендували себе міжнародною практикою.

3. Проведений аналіз свідчить про підвищення ефективності виробництва АВ ТОВ «Агроцентр К», де спостерігається позитивна тенденцію щодо підвищення вартості валової продукції як у діючих цінах на 158,6%, так і в постійних цінах на 10,9%. Валовий дохід підприємства збільшився у 2019 р., порівняно з 2015 р., на 48002,3 тис. грн., або на 179,1%, у тому числі в рослинництві на 28733,4 тис. грн., або на 209,0%, у тваринництві на 19027,5 тис. грн., або на 147,5%. Прибуток підприємства збільшився з 1892,9 тис. грн. у 2015 р. до 5497,5 тис. грн. у 2019 р., при цьому рівень рентабельності зріс з

7,6% до 7,9%. Рентабельним для АВ ТОВ «Агроцентр К» було виробництво продукції рослинництва, зокрема, рівень рентабельності у 2019 р. становив 33,1%, а продукція тваринництва за весь досліджуваний період була збитковою.

4. Проведений факторний аналіз фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» виявив чинники формування показників які характеризують стабільність функціонування господарства з точки зору забезпечення прибутковості операційної діяльності. Переважна більшість відносних показників АВ ТОВ «Агроцентр К» свідчать про його фінансово стійкий стан із позитивною динамікою свого зростання. Також протягом 2015-2018 рр. простежується і абсолютний фінансовий стан господарства, за яким власні оборотні кошти повністю покривають запаси.

5. Проведений аналіз визначення ефективної організації фінансового управління у забезпеченні фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» протягом 2015-2019 років, дає змогу говорити про відносно задовільну його організацію, результатом якої є фінансова стабільність. Вагомого значення для забезпечення фінансової стійкості на підприємстві має система управління фінансовою стійкістю. Ефективно побудована система управління фінансовою стійкість на підприємстві дозволить досить обґрунтовано визначити всі наявні проблеми та можливості, що виникають в процесі підтримання та досягнення ефективного і раціонального його розвитку.

6. Підвищення рівня фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» полягає у пошуку резервів збільшення темпів накопичення власних джерел фінансування оборотних засобів. Результатом такого пошуку є найбільш оптимальне співвідношення фінансових ресурсів, за яких надається змога вільного маневрування грошовими коштами підприємства щодо ефективного їх використання у забезпеченні безперебійного виробничого та реалізаційного процесу, а також вкладання витрат на розширення та оновлення його матеріально-технічної бази. Тому для АВ ТОВ «Агроцентр К» постає необхідність систематично і детально аналізувати результативні показники,

які характеризують його фінансову стійкість, і залежно від отриманих значень таких показників швидко та обґрунтовано приймати відповідні рішення.

7. Для забезпечення оптимального, задовільного рівня фінансової стійкості на сільськогосподарському підприємстві в загальній системі його фінансового управління, повинно бути передбачена розробка і забезпечення реалізації системи аналізу та оцінки фінансової стійкості, яка є адаптованою до специфіки функціонування сільськогосподарського підприємства на ринку, а також відповідно до завдань його фінансової стратегії й політики. Для удосконалення системи управління фінансовою стійкістю АВ ТОВ «Агроцентр К» повинно передбачатися ряд заходів: ефективне управління вхідними і вихідними грошовими потоками; моніторинг внутрішнього та зовнішнього стану підприємства; розробка заходів зі зниження зовнішнього впливу на підприємство; розробка антикризових планів на випадок виникненні кризових чи інших непередбачуваних ситуацій; координація роботи працівників усіх ланок підприємства; постійний контроль за виконанням поставлених завдань та їх результатів.

8. Найважливішими напрямками підвищення якості фінансового планування є передусім удосконалення методології формування його нормативної бази, створення умов для зростання професіоналізму персоналу, застосування комп'ютерної техніки, стимулювання розробників і виконавців планів. Це вказує на інтеграцію наукових, методичних, виробничих та трудових чинників ефективного фінансового планування. Подальші заходи щодо підвищення фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К» доцільно проводити на основі дослідження та обґрунтування етапів фінансового планування підприємства, аналізу шляхів підвищення обсягів виробництва та реалізації продукції, виручки від її реалізації та зростанню прибутку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова І.М. Управління запасом фінансової стійкості підприємства / І.М. Абрамова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 2. – С. 30–36.
2. Башнянин Г.І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення / Г.І. Башнянин // Економіка і суспільство. – 2015. – № 1. – С. 65–68.
3. Башнянин Г.І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення / Г.І. Башнянин, І.В. Лінтур // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип. 2 (02). – С. 98–101.
4. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.В. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька – К.: КНЕУ, 2015. – 592 с.
5. Бень Т.Г. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства / Т.Г. Бень, С.Б. Довбня // Фінанси України. – 2019. – № 6. – С. 53–61.
6. Бланк И.А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И.А. Бланк – К.: Ника-Центр: Эльга, 2006. – 656 с.
7. Боримська К.П. Удосконалення підходів до аналізу оптимальності структури власного капіталу акціонерних товариств – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
8. Борщук І.В. Показники фінансової стійкості як складова виміру ефективності функціонування підприємства / І. В. Борщук, О. В. Глушко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2016. – № 22. – С. 17–21.
9. Бурденко І.М. Фінансова стійкість підприємств торгівлі та її забезпечення в умовах трансформації національної економіки / І.М. Бурденко // Вісник ОДЕУ. – 2018. – №2. – С.40–45.
10. Гайдар С.М. Коефіцієнтний підхід до оцінки фінансової стійкості підприємств / С.М. Гайдар // Торгівля і ринок: зб. наук. праць. – 2019. – №

27. – С. 443-449.
11. Гапак Н.М. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства / Н.М. Гапак, С.А. Капштан // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2016. – Випуск 1 (42). – С. 191–196.
  12. Гапак Н.М. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства / Н.М. Гапак, С.А. Капштан // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2017. – Вип. 2 (46). – С. 121–127.
  13. Гізатулліна О.М. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методика оцінки / О.М. Гізатулліна // Прометей. – 2018. – № 2. – С. 239–244.
  14. Гізатулліна О. М. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методика оцінки / О. М. Гізатулліна // Прометей. – 2017. – № 4. – С. 115–121.
  15. Глушко О. В. Фінансова стійкість як категорійне поняття / О.В. Глушко // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : збірник науково-технічних праць. – 2015. – Вип. 21.18. – С. 171–175.
  16. Городинська Д. Економічна стійкість підприємства / Д. Городинська // Актуальні проблеми економіки. – 2018. – № 10 (42). – С. 141–146.
  17. Грабовецький Б.Є. Економіко-методичне забезпечення оцінки достатності фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах господарювання / Б.Є. Грабовецький, І.В. Шварц, Стригуль Л.С.// Електронне наукове фахове видання. Серія «Глобальні та національні проблеми економіки». – Миколаїв. – 2018. – Вип. 10. – С. 516–520.
  18. Давиденко Н.М. Фінансова стійкість підприємства аграрної сфери / Н.М. Давиденко // Вісник КНТЕУ. – 2019. – № 2. – С. 50–58.
  19. Данильчук І.В. Рефінансування дебіторської заборгованості як засіб підвищення платоспроможності підприємств на сучасному етапі / І.В. Данильчук // Економічний вісник університету. – 2017. – Вип. 20 (1). – С. 58–63.
  20. Данильчук І. Сутність фінансового стану підприємства та пошук

- управлінських рішень щодо забезпечення його ефективності / І. Данильчук // Економічний вісник університету. – 2018. – № 17/2. – С. 188–191.
21. Дем'яненко М.Я. Теоретико-методологічні аспекти розвитку концепції фінансово-економічного захисту підприємств в аграрній сфері / М.Я. Дем'яненко, І.Ю. Гришова // Ukraine – EU. Modern technology, business and law: collection of international scientific papers : in 2 parts. Part 1. Modern priorities of economics, management and social development. Environmental protection collection. – Chernihiv, CNUT, 2018, pp. 107–110.
22. Довгань Л.Є. Стратегічна стійкість у системі стратегічного управління підприємством / Л.Є. Довгань, Г.А. Мохонько // Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал. – К.: Національна академія управління, 2017. – № 11 (113) – С. 115–122.
23. Докієнко Л.М. Управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.05 – Економіка торгівлі та послуг / Л.М. Докієнко. – Київ, 2015. – 23 с.
24. Дуброва Н.П. Управління фінансовою стійкістю сільськогосподарських підприємств / Н.П. Дуброва, В.В. Антоненко // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – 2018. – № 11 (2). – С. 8–11.
25. Домбровська Л.В. Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом оптимізації структури капіталу / Л.В. Домбровська // Ефективна економіка. – 2017. – № 2. – С. 1–6 Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2731>.
26. Єлецьких С.Я. Удосконалення процесу управління фінансово стійким розвитком промислового підприємства / С.Я. Єлецьких // Економіка промисловості. – 2017. – № 3-4(59-60). – С. 74–80.
27. Загородна О. Діагностика фінансового стану і стійкості функціонування підприємств / О. Загородна, В. Серединська // Вісник ТНЕУ. – 2017. – № 3. – С. 20–2.4.
28. Зазуляк Х.С. Фінансова стійкість підприємства та фактори, що впливають на неї / Х.С. Зазуляк // Студентський науковий вісник «Керівник. ІНФО».

- 2017. – С. 34–38.
29. Захарова Н.Ю. Оцінка фінансової стійкості аграрних підприємств/ Н.Ю. Захарова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції – 2012. – №3. - С. 28 – 32.
30. Фінансово-економічні чинники зміцнення фінансового стану аграрних підприємств / Н.Ю. Захарова // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2017. – № 1. – С. 116–120.
31. Іваницька О.В. Управління фінансовою стійкістю як складовою економічної політики санації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.екон.наук: спец. 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами» / О.В. Іваницька. – Київ, 2014. – 20 с.
32. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: Навч. посіб. / В.М. Івахненко. – К.: Знання-Прес, 2016. – 208 с.
33. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Ю.М.Тютюнник. – К.: Знання, 2017. – 815 с.
34. Карпенко Г. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства / Г.Карпенко // Економіка держави. – 2018. – № 1. – С. 61–62.
35. Кизим М.О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства : Монографія. / М.О. Кизим, В.А. Забродський, В.А. Зінченко, Ю.С. Копчак – Харків: «ІНЖЕК», 2019. – 144 с.
36. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика : навч. посіб. / В.В. Коваленко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2016. – 228 с.
37. Козлова О.С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства / Козлова О.С. // Молодий вчений. – 2017. – № 10 (50). – С. 914–918.
38. Косарева І.П. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства / І.П. Косарева, А.С. Бут // Молодий вчений. – 2017. – № 4. – С. 678–682.
39. Копчак Ю.С. Проблеми діагностики фінансового стану і стійкості функціонування підприємства / Ю.С. Копчак // Вісник Сумського

- державного університету. – 2019. – № 9. – С. 23–34.
40. Косарева І.П. Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємств / І.П. Косарева, Є.М. Удовика // Глобальні та національні проблеми економіки (електронне наукове видання). – 2018. – № 23. – С. 246–251. – Режим доступу: <http://globalnational.in.ua/archive/23-2018/48.pdf>.
41. Костецький В. Сутнісно-теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємства / В. Костецький // Галицький економічний вісник. – 2019. – № 4(29). – С. 135–145.
42. Котляр М. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансової стійкості підприємства / М. Котляр // Вісник ТНЕУ. – 2018. – № 4. – С. 120–124.
43. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / Коробов М.Я. – К.: Знання, 2017. – 378 с.
44. Кравченко М.В. Підвищення економічної стійкості аграрних підприємств – [Електронний ресурс] / М.В. Кравченко // Економіка: реалії часу. – 2016. – № 1 (11). – С. 38–42. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files-/archive/2014/n1.html>.
45. Крайник О. Економіка підприємства : Навч. посіб. / О. Крайник, Є. Барвінська. – Львів: «Магнолія», 2013. – 203 с.
46. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства / В. С. Марцин // Економіка. Фінанси. Право. – 2019. – № 7. – С. 26–30.
47. Мисак Н.В. Стратегічні аспекти досягнення фінансової стійкості підприємства / Н.В. Мисак, О.І. Ященко // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2019. – Вип. 15.5. – С. 384–389.
48. Модель комплексної оцінки фінансової стійкості підприємств – [Електронний ресурс] / Т.М. Бойчак – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/>.
49. Мороз Е. Економічні особливості застосування факторингу в Україні / Е. Мороз, І. Грисяк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова

- політика та інвестиції. – 2016. – № 3. – С. 47–57.
50. Крюкова І.О. Формування фінансової безпеки агропромислових підприємств / І.О. Крюкова // Облік і фінанси АПК. – 2017. – № 4 (58). – С. 41–45.
51. Кужель В.В. Аналіз стимулюючих та дестабілізуючих чинників розвитку агропродовольчої сфери України / В.В. Кужель // Ukraine – EU. Modern technology, business and law : collection of international scientific papers : in 2 parts. Part 1. Modern priorities of economics, management and social development. Environmental protection collection. – Chernihiv: CNUT, 2016. – pp. 67–70.
52. Кужель В.В. Імунізація економіки агропродовольчої сфери в контексті реалізації принципів соціальної відповідальності бізнесу / В.В. Кужель // Економічний форум. – 2019. – № 3. – С. 17–22.
53. Ловінська Л.Г. Фінансова стійкість організацій як індикатор економічного потенціалу / Л.Г. Ловінська // Фінанси, облік і аудит. – 2016. – № 1(23). – С. 252–259.
54. Лизунова О. М. Управління проблемами покращення фінансового стану підприємства / О.М. Лизунова, О.В. Вискребець, А.О. Коновалова // Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону. – 2016. – № 2. – С. 74–77.
55. Масленніков Є.І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства : Монографія. / Є.І. Масленніков. – Одеса: Прес-кур'єр, 2019. – 316 с.
56. Митяй О.В. Альтернативні джерела підтримки та зміцнення економічної безпеки підприємств агропродовольчої сфери / О.В. Митяй, О.А. Хлистун // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Економічні науки». – 2017. – Вип. 9-1. – Ч. 1. – С. 57–60.
57. Митяй О.В. Науково-методологічні критерії формування механізму досягнення економічної безпеки підприємствами – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/128.pdf>.

58. Мороз Е. Економічні особливості застосування факторингу в Україні / Е. Мороз, І. Грисюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. – 2018. – № 3. – С. 47–57.
59. Нагорна І. В. Облікове забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємства / І. В. Нагорна // Економіка та суспільство. Електронне наукове фахове видання. – Випуск 3. – Веб-сайт журналу: www.economyandsociety.in.ua. Мукачєво. – 2016. – С. 534–537.
60. Носова Є. А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства / А. Є. Носова // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України. – № 2. – 2017. – С. 58–64.
61. Обушак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства / Т. А. Обушак // Актуальні проблеми економіки. – 2019. – № 9. – С. 92–100.
62. Овчаренко Р. В. Інформаційне забезпечення та методика оцінювання фінансової стійкості підприємства / Р. В. Овчаренко // Банківська справа. – 2019. – № 4. – С. 59–62.
63. Патута О. С. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства / О. С. Патута, К. Є. Пришко // Економіка і суспільство. – 2018. – № 2. – С. 323–327.
64. Поддєрьогін А. М. Фінансова стійкість підприємств в економіці України : Монографія. / А. М. Поддєрьогін, Л. Ю. Наумова. – К.: КНЕУ, 2016. – 184 с.
65. Плиса В. Й. Стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства / В. Й. Плиса // Фінанси України. – 2019. – № 11. – С. 36–42.
66. Притуляк Н. М. Ознаки фінансової стійкості – теоретична основа моделювання факторних систем / Н. М. Притуляк // Економіка. Фінанси. Право. – 2018. – № 1. – С. 26–31.
67. Пшик Б. І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву / Б. І. Пшик // Вісник НТУ. – 2017. – № 138. – С. 91–96.
68. Решитнякова А. В. Управління фінансовою стійкістю підприємства / А. В. Решитнякова // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – С. 139–144.

69. Рудницька О. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств / О. Рудницька, Я. Біленька // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2019. – № 639. – С. 132–138.
70. Сарапіна О.А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення /О.А. Сарапіна // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – № 2. – 2017. – С. 47–58.
71. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : Навч. посіб. / Г.В. Савицька – К.: Знання, 2016. – 654 с.
72. Сейсебаєва Н.Г. Методи аналізу і прогнозування банкрутства підприємств / Н.Г. Сейсебаєва // Молодий вчений. – 2018. – № 11. – С. 678–681.
73. Смачило В. Оцінка фінансової стійкості підприємств / В. Смачило, Ю. Будникова // Економічний простір. – 2018. – № 20/2. – С. 35–40.
74. Сосновська О.О. Механізм оцінки фінансової стійкості підприємств / О.О. Сосновська // Економіка: теорія та практика. – 2017. – С. 60–66.
75. Стригуль Л.С. Економіко-методичне забезпечення оцінки достатності фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах господарювання / Л.С. Стригуль // Електронне наукове фахове видання. Серія «Глобальні та національні проблеми економіки» – Миколаїв. – 2018. – Вип. 10. – С. 516–520.
76. Стрішенець О. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства / О. Стрішенець // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2018. – № 3 – С. 58–65.
77. Тридід О.М. Оцінювання фінансової стійкості підприємства : Монографія. // О.М. Тридід, К.В. Орехова – К.: вид-во Університету БС НБ України, 2017. – 143 с.
78. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз : Навч. посіб. / Ю.М. Тютюнник. – К.: Знання, 2018. – 815 с.
79. Удовиченко М.О. Теоретичні аспекти економічної стійкості сільськогосподарських підприємств / М.О. Удовиченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Полтава, ПДАА. – 2016. - Вип. 3.

– Т. 2. – С. 149–152.

80. Фещенко О.П. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств / Фінанси, облік і аудит – 2017. – № 19 – С. 212–221.
81. Філонич О.М. Управління фінансовою стійкістю підприємства / О.М. Філонич, Я.О. Дряпа // Економіка і регіон. – № 1 (32). – 2018. – С. 199–202.
82. Фінанси підприємств : Підручник. / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, О.О. Терещенко та ін. – К.: КНЕУ, 2017. – 519 с.
83. Фінансова санація підприємства / В. Фридинський, В. Плотніков, А. Дерев'яно // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – 2019. – № 8. – С. 79–83.
84. Фінансовий контролінг : Навч. посіб. / О.О. Терещенко Н.Д. Бабяк., А.Г. Соляник. – К.: КНЕУ, 2019. – 408 с.
85. Чепка В.В. Фінансова стійкість: сутність та фактори впливу / В.В. Чепка // Економіка і суспільство. – 2017. – С. 649–655.
86. Чумак О.В. Механізм інжинірингу при формуванні інформаційного підґрунтя аналізу фінансової стійкості підприємства / О.В. Чумак, І.В. Нагорна // Бізнес-інформ. – 2017. – № 12-2017. – С. 359–364.
87. Хома І.Б. Формування системно-комплексного підходу в оцінці рівня економічної безпеки підприємства / І.Б. Хома // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2018. – № 611. – С. 32–41.
88. Шабліста Л.М. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки / Л.М. Шабліста // Економіка і прогнозування. – 2016. – № 2. – С. 46–58.
89. Шкарлет С.М. Ідентифікація стану економічної безпеки в сучасних умовах інноваційного розвитку підприємств / С.М. Шкарлет // Стратегія розвитку України. – 2017. – № 1-2. – С. 304–315.
90. Яценко В.М. Сутність поняття та методичні підходи до оцінки фінансової стабільності і фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств / В.М. Яценко // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія: Економіка і менеджмент. – 2018. – № 1. – С. 8–17.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1

Економічні показники реалізації продукції АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показники	Роки		Відхил., % 2019 р. до 2015 р.
	2015	2019	
1	2	3	4
Економічні показники реалізації озимої пшениці			
Реалізація зерна, ц	32208	4428	137,5
Собівартість реалізації 1 ц зерна, грн	79,9	232,6	291,1
Реалізаційна ціна 1 ц зерна, грн	124,8	361,9	290,0
Прибуток (збиток) грн	44,9	129,3	288,0
Рівень рентабельності (збитковості), %	56,2	55,6	-0,6 в.п.*
Економічні показники реалізації кукурудзи на зерно			
Реалізація зерна, ц	14133	26190	185,3
Собівартість реалізації 1 ц зерна, грн	153,0	376,6	246,1
Реалізаційна ціна 1 ц зерна, грн	76,1	340,7	447,7
Прибуток (збиток) тис. грн	-76,9	-35,9	46,7
Рівень рентабельності (збитковості), %	-50,3	-9,5	+40,8 в.п.*
Економічні показники реалізації ячменю			
Реалізація зерна, ц	3883	12355	318,2
Собівартість реалізації 1 ц зерна, грн	138,9	253,1	182,2
Реалізаційна ціна 1 ц зерна, грн	160,7	342,4	213,1
Прибуток (збиток) грн	21,8	89,3	409,6
Рівень рентабельності (збитковості), %	15,7	35,3	+19,6 в.п.*
Економічні показники реалізації гороху			
Реалізація зерна, ц	2285	8552	374,3
Собівартість реалізації 1 ц зерна, грн	228,7	370,2	161,9
Реалізаційна ціна 1 ц зерна, грн	216,3	496,5	229,5
Прибуток (збиток) тис. грн	-12,4	126,3	в 10 р.
Рівень рентабельності (збитковості), %	-5,4	34,1	+39,5 в.п.*
Економічні показники реалізації соняшнику			
Реалізація насіння, ц	23540	26875	114,2

Собівартість реалізації 1 ц насіння, грн	180,1	509,9	283,1
--	-------	-------	-------

Продовж. додатка А табл. 1

1	2	3	4
Реалізаційна ціна 1 ц насіння, грн	314,8	870,6	276,6
Прибуток (збиток) грн	134,7	360,7	267,8
Рівень рентабельності (збитковості), %	74,8	70,7	-4,1 в.п.*
Економічні показники реалізації м'яса великої рогатої худоби			
Реалізація м'яса, ц	1610	1173	72,9
Собівартість реалізації 1 ц м'яса, грн	1293,7	2012,9	155,6
Реалізаційна ціна 1 ц м'яса, грн	874,0	2344,9	268,3
Прибуток (збиток) грн	-419,7	332,0	79,1
Рівень рентабельності (збитковості), %	-32,4	16,5	48,9
Економічні показники реалізації м'яса свиней			
Реалізація м'яса, ц	503	714	141,9
Собівартість реалізації 1 ц м'яса, грн	2219,9	4991,2	224,8
Реалізаційна ціна 1 ц м'яса, грн	1396,0	2449,8	175,5
Прибуток (збиток) тис. грн	-823,9	-2541,4	308,5
Рівень рентабельності (збитковості), %	-37,1	-50,9	-13,8 в.п.*
Економічні показники реалізації м'яса птиці			
Реалізація м'яса, ц	60	144	240,0
Собівартість реалізації 1 ц м'яса, грн	2526,7	7490,4	296,4
Реалізаційна ціна 1 ц м'яса, грн	1408,3	2468,2	175,3
Прибуток (збиток) тис. грн	-1118,4	-5022,2	449,1
Рівень рентабельності (збитковості), %	-44,3	-67,0	-22,7 в.п.*
Економічні показники реалізації молока			
Реалізація молока, ц	31298	38337	122,5
Собівартість реалізації 1 ц молока, грн	341,5	649,4	190,2
Реалізаційна ціна 1 ц молока, грн	327,9	672,0	204,9
Прибуток (збиток) грн	-13,6	22,6	166,2
Рівень рентабельності (збитковості), %	-4,0	3,5	+7,5 в.п.*

*розрахунок здійснено за абсолютною зміною показника

Додаток Б

Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Абсолютне відхилення (+; -) 2019 р. до 2015 р.
Наявність власного оборотного капіталу, (тис. грн.)	11676,0	12036,0	13268,0	12217,0	5747,0	-5929,0
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів, (тис. грн.)	12246,0	12856,0	13373,0	12522,0	5853,0	-6343,0
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів, (тис. грн.)	12246,0	12856,0	13373,0	12522,0	5853,0	-6343,0
Запаси, (тис. грн.)	332,0	298,0	247,0	191,0	280,0	-52,0
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів, (тис. грн.)	11344,0	11738,0	13021,0	12026,0	5467,0	-5877,0
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів, (тис. грн.)	11914,0	12558,0	13126,0	12331,0	5553,0	-6361,0
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів, (тис. грн.)	11914,0	12558,0	13126,0	12331,0	5553,0	-6361,0
Запас стійкості фінансового стану, (днів)	298,4	296,5	671,7	1653,9	462,4	164,0
Надлишок (+) нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, (тис. грн.)	35,9	34,8	53,14	64,6	19,8	-16,1

Додаток В

Аналіз відносних показників фінансової стійкості АВ ТОВ «Агроцентр К»

Показник	Нормативне значення	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відносне відхилення (+; -) 2019 р. до 2015 р.
Коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власними коштами	$\geq 0,1$	2,13	2,25	2,88	5,92	3,68	+ 1,55
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	≥ 1	0,49	0,57	0,60	0,59	0,44	- 0,05
Стабільність структури оборотних коштів	$\geq 0,5$	0,82	0,83	0,99	0,97	0,98	+ 0,16
Індекс постійного активу	$\geq 0,1$	0,51	0,48	0,40	0,41	0,60	+ 0,09
Коефіцієнт накопичення амортизації	<	0,19	0,23	0,22	0,29	0,37	+ 0,18
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	$\geq 0,5$	0,38	0,42	0,40	0,40	0,55	+ 0,17

Додаток Д

Оцінка ліквідності балансу АВ ТОВ «Агроцентр К», (тис. грн.)

Актив	Роки					Пасив	Роки					Платіжний надлишок або нестача (+; -)				
	2015	2016	2017	2018	2019		2015	2016	2017	2018	2019	роки				
												2015	2016	2017	2018	2019
A ₁	475,0	625,0	1593,0	2956,0	4034,0	П ₁	387,0	296,0	105,0	305,0	106,0	88,0	329,0	1488,0	2651,0	3928,0
A ₂	7061,0	7089,0	7168,0	7503,0	7570,0	П ₂	183,0	145,0	-	-	-	6878,0	6944,0	7168,0	7503,0	7570,0
A ₃	4710,0	4687,0	4612,0	2063,0	1558,0	П ₃	-	-	-	-	-	4710,0	4687,0	4612,0	2063,0	1558,0
A ₄	10402,0	9456,0	8862,0	8397,0	7309,0	П ₄	22078,0	21416,0	22130,0	20614,0	13056,0	-11676,0	-11960,0	-13268,0	-12217,0	-5747,0
Баланс	22648,0	21857,0	22235,0	20919,0	13162,0	Баланс	22648,0	21857,0	22235,0	20919,0	13162,0	x	x	x	x	x

Додаток Ж

Платіжний календар (баланс) АВ ТОВ «Агроцентр К», (тис. грн.)

Наявні кошти для покриття заборгованості	Роки					Негайні та інші платежі	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019		2015	2016	2017	2018	2019
Грошові кошти та їх еквіваленти	475,0	689,0	1593,0	2956,0	3866,0	Заборгованість за позикою	-	-	-	-	-
Розрахунки з дебіторами	7061,0	7215,0	7168,0	7503	7570,0	Заборгованість кредиторам	570,0	235,0	105,0	305,0	106,0
Векселі одержані	-	-	-	-	-	Векселі видані	-	-	-	-	-
Всього	7536,0	7904,0	8761,0	10459,0	11436,0	Всього	570,0	235,0	105,0	305,0	106,0
Сальдо	-	-	-	-	-	Сальдо	6966,0	7669,0	8656,0	10154,0	11330,0
Баланс	7536,0	7904,0	8761,0	10459,0	11436,0	Баланс	7536,0	7904,0	8761,0	10459,0	11436,0